
2023

VI МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРАЗІЇ

---

31 травня 2023 р.

Переяслав

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство факультету історичної
і соціально-психологічної освіти
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії»

31 травня 2023 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Переяслав – 2023

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії» // Збірник наукових праць. – Переяслав, 2023 р. – 73 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ю.В. Бобровнік,
кандидат історичних наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;
Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;
В.В. Поліщук – к. фіз. вих. і спорту;
В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;
Т.Г. Кириченко – к.п.н., доцент;
Т.В. Кириченко – к.п.н., доцент;
С.М. Танана – к.п.н., доцент;
В.А. Вінс – к.псих.н.;
Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,
А.П. Король,
В.В. Поліщук,
Т.Г. Кириченко,
Т.В. Кириченко,
Танана С.М.,
Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

Ю.В. Бобровнік,
А.М. Вовкодав.

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**Юлія Негреба
(Суми, Україна)****БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ КЛАСУ ARACHNOIDEA, РЯДУ PARASITIFORMES**

Іксодові кліщі представлені двома цілком паразитичними родинами: аргасові кліщі, або аргазиди (ряд. Argasidae), і власне іксодові кліщі, або іксодіди (ряд. Ixodidae). Ixodoidea – високоспеціалізовані паразити, які харчуються кров'ю наземних хребетних. Це найбільші кліщі, можуть значно збільшуватися в розмірах при насичуванні кров'ю; голодні кліщі зазвичай 3-5 мм довжиною, після харчування - 10-15 мм, деякі до 25 мм. Багато видів можуть нападати з метою живлення на людину. Сюди відноситься більшість кліщів - переносників та збудників інфекційних хвороб людини і тварин.

Аргазіди характерні для країн з жарким сухим кліматом, у нас вони поширені в південних районах, головним чином в Середній Азії і Закавказзі, де реєструється до 17 видів трьох родів. Кліщі роду *Ornithodoros* заражають людину спірохетами кліщового поворотного тифу.

У сухих пустельних місцевостях, де поширені аргазіди, вони живуть у різних закритих сховищах із відповідним мікрокліматом: у гротах, тріщинах скель, житлових і порожніх лігвищах і норах тварин - черепах, дикобразів, піщанок, птахів і т. п. Вони поселяються і в будівлях людини, головним чином примітивних, глинобитних, покинутих, напівзруйнованих.

Аргазіди можуть багато місяців голодувати, а при появі тварини-хазяїна швидко присмоктуються і за нетривалий час випивають багато крові, в сотні разів збільшуючись у вазі. Хазяїн відшукується за запахом з допомогою нюхових органів (органи Галлера), розташованих на лапках передніх ніг.

Спірохетози, що передаються аргазідами, - важкі виснажливі захворювання, поширені в жарких місцях. Основний переносник спірохет - кліщ *Ornithodoros papillipes*. У природі кліщі заражаються спірохетами, харчуючись на диких тваринах - гризунах, їжаках, шакалах, причому спірохети розмножуються і зберігаються в організмі кліщів протягом усього їхнього тривалого життя і передаються від самки через яйця її численному потомству (трансваріальна передача збудника). Тому в місцях, де живуть кліщі, зберігаються стійкі природні вогнища хвороби. Людина заражається через укуси кліщів при ночівлях на природі, в місцях, заселених кліщами, - у гротах, біля нір тварин, а також у приміщеннях, заселених аргазідами. Вогнища спірохетозів в населених місцевостях в даний час реєструються досить рідко завдяки благоустрою селищ і винищувальних заходів.

Іксодіди (род. Ixodidae) реєструються в різних ландшафтно-кліматичних зонах. Це в більшості пасовищні паразити, які чекають на тварин-хазяїнів у відкритій природі. При такому способі життя ймовірність зустрічі паразита з хазяїном невелика і підтримання чисельності паразита забезпечується цілою низкою спеціальних пристосувань. Коло тварин-живителів, як правило, досить широке. Дорослі кліщі більшості видів живляться на великих тваринах - копитних, хижаків, а личинки і німфи - на гризунах, комахоїдних, дрібних хижаків, птахів, ящірках. Дорослі кліщі багатьох видів можуть смоктати кров людини. Іксодіди здатні довго голодувати, зазвичай по кілька місяців, деякі види до двох років. Кліщі заповзають на хазяїна з землі або рослинності. Вони підстерігають тварин на низькорослих рослинах.

Спарювання частіше відбувається на хазяїні. Характерна гонотрофічна гармонія: для нормального дозрівання яєць необхідно, щоб самка прийняла, досить велику кількість крові. Плодючість дуже висока, причому самка, покинувши хазяїна і переваривши кров, відкладає яйця однієї кладкою і гине, зазвичай це кілька тисяч яєць. Після зародковий розвиток включає тільки три фази - личинку, єдину німфу і дорослу фазу. Для перетворення в наступну фазу кліщ повинен насмоктатись крові.

В гніздах птахів і ссавців створюються умови для розвитку просторових зв'язків між членистоногими і хребетними. Гнізда заселяє багата фауна кліщів, яка поряд з паразитами включає безліч видів вільноживучих організмів, що займають різні екологічні ніші.

Група хазяїна включає в себе власне паразитів, що зустрічаються тільки на хазяїні. У представників цієї групи - іксодові, аргасові і пір'яні кліщі - в процесі еволюції паразитизму на птахів виробився ряд великих і складних як симбіотичних, так і морфологічних пристосувань для встановлення тісних зв'язків з хазяїном.

Система класифікації типів паразитизму у членистоногих, ґрунтується на характері паразито - хазяїнних зв'язків. Вона виглядає таким чином: вільноіснуючі кровососи; гніздовонірні кровососи; тимчасові ектопаразити з короткочасним харчуванням; тимчасові ектопаразити з тривалим харчуванням; постійні ектопаразити; підшкірні ектопаразити, порожнинні ектопаразити; тканинні ектопаразити.

Слід враховувати, що запропонована система екологічних угруповань паразитичних членистоногих, як і будь-яка інша схема екологічної класифікації живих організмів, штучна і не може в рівній мірі відобразити все різноманіття реальних відносин паразито-хазяїнних зв'язків. Власне, деякі види або більш великі таксони паразитичних членистоногих можуть займати проміжне положення, і віднесення їх до тієї чи іншої екологічної групи пов'язане з певними труднощами.

У гніздах куроподібних птахів в місцях їх розташування можуть знайти сприйнятливі умови для розмноження кліщі-мешканці і шкідники сільськогосподарської продукції. Останнім часом інтенсивно вивчаються питання ролі кліщів-мешканців житла людини у виникненні алергічних явищ.

В цьому відношенні особливу цікавість представляє вивчення симбіоценозів синантропних тварин, які вступають в тісний контакт з людиною. Кліщі, члени цих симбіоценозів, не лише турбують людину і тварин своїми укусами, але є носіями та переносниками збудників багатьох інфекційних захворювань вірусної і бактеріальної природи.

Література:

1. Виноград Н. О. Лабораторний контроль векторів - ключова ланка моніторингу природних осередків кліщових трансмісивних зооантропонозів / Н. О. Виноград, К. С. Комаренко - Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія. – 2013. – № 2. – С. 108-111.
2. Семчук С. М. Іксодові кліщі / С. М. Семчук - Фауна України. – К.: Вид-во АН УРСР, 1969. – Т. 25, вип. 1. – 163 с.
3. Русев И. Т. Видовой состав, численность и биотопическое распределение иксодовых клещей Северо-Западного Причерноморья / И. Т. Русев - Вісник Одеського національного університету. – 2009. – Сер. Біологія, т. 14, вип. 14. – С. 89-100
4. Akimov I. A. Distribution of ticks of the genus *Dermacentor* (Acari, Ixodidae) in Ukraine. / I. A Akimov., I. V. Nebogatkin / Vestnik zoologii. – 2011. – Vol. 45, № 1. – 33 31
5. Horak I. G. The Argasidae, Ixodidae and Nuttalliellidae (Acari: Ixodida): a world list of valid tick names / I. G. Horak, J-L. Camicas, J. E. Keirans – Experimental and Applied Acarology. – 2002. – Vol. 28. – P. 27-54.

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Юрій Бобровнік
(Переяслав, Україна)

**ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ТА ПРИПИНЕННЯ СЛУЖБИ**

Прийняття на службу в органи місцевого самоврядування здійснюється на такі посади:

1) сільського, селищного, міського голови в порядку, встановленому Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні";

2) голови та заступників голови районної, районної у місті, обласної ради, заступника міського голови –(секретаря Київської міської ради, секретаря сільської, селищної, міської ради, голови постійної комісії з питань бюджету обласної, Київської та Севастопольської міських рад шляхом обрання відповідною радою;

3) заступників сільського, селищного, міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, керуючого справами (секретаря) виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради шляхом затвердження відповідною радою;

4) керівника секретаріату (керуючого справами) районної, обласної ради, керуючого справами виконавчого апарату обласних і районних рад, керівників відділів, управлінь та інших працівників органів місцевого самоврядування шляхом призначення відповідно сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної в місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України.

Проведення конкурсу, випробування та стажування при прийнятті на службу в органи місцевого самоврядування здійснюється в порядку, визначеному законодавством України про державну службу.

У разі необхідності, за згодою сторін, посадова особа місцевого самоврядування може бути переведена на рівнозначну чи нижчу посаду або посаду радника чи консультанта без конкурсного відбору.

Голови районних, районних у містах, обласних рад, Київський та Севастопольський міські голови, міські голови міст обласного і республіканського в Автономній Республіці Крим значення мають право самостійно (без конкурсу) добирати та приймати на службу своїх помічників, радників (патронатну службу).

На час відсутності (відпустки) посадових осіб органів місцевого самоврядування (крім виборних посад) для виконання їхніх повноважень можуть прийматися на службу особи за строковим трудовим договором (контрактом).

Громадяни України, які вперше приймаються (обираються) на службу в органи місцевого самоврядування, складають Присягу такого змісту: "Усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити громаді та народові України, неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, сприяти втіленню їх у життя, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, сумлінно виконувати свої посадові обов'язки".

Посадова особа місцевого самоврядування підписує текст Присяги, який зберігається за місцем її роботи. Про складання Присяги робиться запис у трудовій книжці.

Новообрані сільські, селищні, міські голови, голови рад складають Присягу на сесії відповідної ради.

Закон встановлює обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби.

Так, на службу в органи місцевого самоврядування не можуть бути прийняті особи:

1) визнані судом недієздатними;

2) які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята в установленому законом порядку;

3) які відповідно до закону позбавлені права займати посади в органах державної влади та їхньому апараті або в органах місцевого самоврядування протягом установленого терміну;

4) які в разі прийняття на службу в органи місцевого самоврядування будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, котрі є близькими родичами чи свояками.

Посадові особи місцевого самоврядування не можуть бути організаторами і безпосередніми учасниками страйків та інших дій, що перешкоджають виконанню органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування передбачених законом повноважень. Такі обмеження, пов'язані з проходженням служби в органах місцевого самоврядування, встановлюються виключно законами України.

Стаття 20. Підстави припинення служби в органах місцевого самоврядування

Крім загальних підстав, передбачених Кодексом законів про працю України, служба в органах місцевого самоврядування припиняється на підставі і в порядку, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», цим та іншими законами України, а також у разі:

порушення посадовою особою місцевого самоврядування Присяги, передбаченої статтею 11 цього Закону;

(Абзац другий частини першої статті 20 в редакції Закону № 1622-VI від 04.09.2009)

порушення умов реалізації права на службу в органах місцевого самоврядування (стаття 5 цього Закону);

(Абзац четвертий частини першої статті 20 виключено на підставі Закону № 1700-VII від 14.10.2014) виявлення або виникнення обставин, що перешкоджають перебуванню на службі, чи недотримання вимог, пов'язаних із проходженням служби в органах місцевого самоврядування (стаття 12 цього Закону); досягнення посадовою особою місцевого самоврядування граничного віку перебування на службі в органах місцевого самоврядування (стаття 18 цього Закону).

(Частину другу статті 20 виключено на підставі Закону № 1700-VII від 14.10.2014)

Посадові особи місцевого самоврядування, крім посадових осіб, зазначених у частині другій цієї статті, яких притягнуто до відповідальності за корупційні правопорушення або стосовно яких набрало законної сили рішення суду щодо визнання їх активів або активів, набутих за їх дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, підлягають звільненню з посади у порядку, визначеному Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

(Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом № 4711-VI від 17.05.2012; в редакції Закону № 263-IX від 31.10.2019)

Рішення про припинення служби в органах місцевого самоврядування може бути оскаржено посадовою особою місцевого самоврядування у порядку, визначеному законом.

Перевибори сільських, селищних, міських голів, зміна керівників органів місцевого самоврядування не є підставою для припинення служби посадовими особами виконавчих органів рад, їх секретаріатів, крім працівників патронатної служби.

Джерела:

1. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ**Джастін-Людвиг Варга
(Київ, Україна)****ВПЛИВ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ НА ЕКОЛОГІЧНУ СТІЙКІСТЬ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ**

Зелені дахи є одним із інноваційних підходів до створення екологічно стійких міських облаштувань. Вони представляють собою системи з рослинного покриття, що встановлюються на покрівлях будівель. Такий підхід вирішує необхідність поєднання розвитку міста з відновленням природних ресурсів та збереженням екологічного балансу. Впровадження зелених дахів в міському середовищі має великий потенціал у забезпеченні екологічної стійкості, а також принесенні численних переваг для мешканців та довкілля [1, с. 15].

Одним з ключових аспектів впливу зелених дахів на екологічну стійкість міських облаштувань є збереження водних ресурсів. Зелені дахи здатні затримувати та поглинати дощову воду, що сприяє зменшенню ризику повеней та забруднення водойм. Рослинний шар на дахах виконує роль природного фільтра, очищаючи воду від шкідливих речовин та забруднень. Крім того, зелені дахи сприяють вирівнюванню рівня ґрунтових вод, запобігаючи їх пересиханню та забезпечуючи підпорядкованість гідрологічним циклам [2, с. 46].

Істотним фактором впливу зелених дахів є поліпшення якості повітря в міському середовищі. Рослинний шар здатний поглинати шкідливі речовини, такі як вуглекислий газ, оксиди азоту та інші викиди автомобілів та промислових підприємств. Це зменшує концентрацію забруднюючих речовин у повітрі та а також знижує вплив шуму та вібрацій у міському середовищі. Зелені дахи виступають як природний бар'єр, що поглинає звукові хвилі, розсіює шум та створює більш комфортну атмосферу для мешканців. Це особливо актуально в урбанізованих районах з високим рівнем шуму, де зелені простори є дефіцитними [1, с. 16].

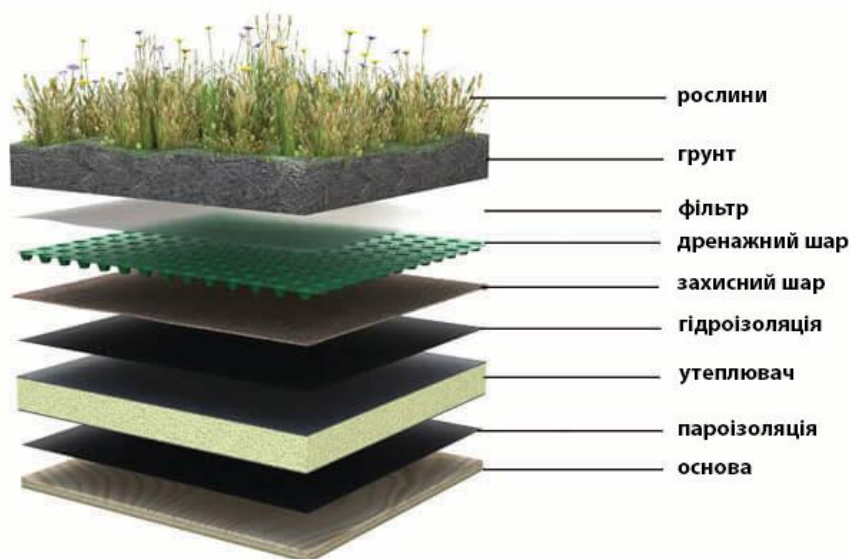

Рис. 1. Структура зеленого даху [4, с. 89].

Додатково, зелені дахи сприяють збереженню біорізноманіття. Вони створюють природні місця для росту різноманітних рослин, в тому числі і рідкісних видів, що сприяє збереженню та розширенню природних екосистем. Зелені дахи створюють умови для поселення та розмноження різних видів комах, птахів та інших живих організмів, що підтримує баланс екосистеми та сприяє збереженню біологічного різноманіття в міському середовищі [2, с. 50].

Зелені дахи також мають позитивний вплив на кліматичні умови міста. Вони здатні зменшувати температуру поверхні будівель та покрівель, що в свою чергу знижує нагрівання міської площі (феномен "теплого острова"). Рослинний шар зелених дахів вологий та охолоджує повітря, що сприяє створенню мікроклімату з комфортною температурою. Це допомагає знизити використання кондиціонерів та енергозатрати на охолодження приміщень, забезпечуючи економію енергії та зменшення викидів парникових газів [3, с. 115].

Впровадження зелених дахів сприяє соціальному благополуччю містян. Вони створюють додаткові простори для відпочинку та рекреації, що підвищує якість життя мешканців. Зелені дахи створюють можливості для вирощування овочів, фруктів та трав, що сприяє розвитку міського сільського господарства та покращує доступ до свіжих та екологічно чистих продуктів харчування. Крім того, вони сприяють формуванню спільнот та зміцненню взаємодії між мешканцями, створюючи простір для спільних заходів, садівництва та культурних подій [4, с. 94].

Зелені дахи не лише мають позитивний вплив на екологію міст, але також можуть сприяти зниженню енергоспоживання та покращенню енергоефективності будівель. Вони допомагають утримувати тепло взимку та охолоджувати приміщення влітку, зменшуючи необхідність в опаленні та кондиціонуванні повітря. Це може привести до зниження витрат на енергію та зменшення викидів парникових газів, сприяючи збереженню енергоресурсів та зменшенню негативного впливу на зміну клімату [4, с. 92].

Окрім екологічних переваг, зелені дахи мають і естетичне значення. Вони перетворюють сіре та монотонне міське пейзаж на зелені оазиси, додаючи краси та гармонії в архітектурний вигляд міста. Зелені дахи створюють можливість для створення садів, сховищ для рослин та квітників, що збагачує естетичний досвід мешканців та приваблює туристів.

Необхідно враховувати, що впровадження зелених дахів потребує вивчення місцевих умов, вибору відповідних рослин, проектування та дотримання належного догляду. Крім того, необхідна співпраця між міськими органами, архітекторами, інженерами та жителями для забезпечення успішної реалізації проектів зелених дахів. Важливо створити правильну інфраструктуру та регулятивні механізми для підтримки і стимулювання впровадження зелених дахів, таких як фінансові поощрення, субсидії, нормативні акти, довгострокові плани розвитку міст.

Крім того, важливо забезпечити ефективне управління та догляд за зеленими дахами, щоб забезпечити їх тривалу та стабільну роботу. Це включає в себе регулярний полив, догляд за рослинами, контроль за випаровуванням та дренажною системою, а також моніторинг ефективності та підтримку у разі необхідності ремонтних робіт. Також важливо враховувати потенційні проблеми, пов'язані зі змиванням ґрунту, недостатньою міцністю конструкцій та ризиком пошкодження від погодних умов.

У випадку успішної реалізації зелених дахів, міста можуть отримати численні переваги, включаючи поліпшення якості життя мешканців, зменшення негативного впливу на довкілля, збільшення зелених просторів та біорізноманіття, енергоефективність та збереження ресурсів. Зелені дахи є однією з інноваційних стратегій для досягнення екологічно стійких та здорових міських просторів.

У підсумку, зелені дахи мають значний вплив на екологічну стійкість міських облаштувань. Вони забезпечують збереження водних ресурсів, поліпшення якості повітря, збереження біорізноманіття, регулювання кліматичних умов та підвищення якості життя мешканців та сприяють формуванню стійкої та здорової міської середовища. Впровадження зелених дахів має потенціал змінити урбаністичну ландшафтну парадигму, де бетон, асфальт та сталеві конструкції переважають над зеленими зонами.

Для сталого розвитку міст України краще необхідно створити відповідну нормативну базу. Україна взяла курс на гармонізацію вітчизняних норм з нормами Європейського Союзу. Однак, як свідчить проведений аналіз, світових досліджень недостатньо для створення якісної нормативної бази. Тому необхідно ставити мету не гармонізувати норми, а створювати нову передову нормативну базу світового рівня. Для цього необхідно виконати наукові дослідження, більшість із яких не мають світових аналогів [5, с. 96].

Література:

1. Джонсон Н. Сучасні практики зелених дахів у міських облаштуваннях. - Львів: Видавництво "ГалДрук", 2019.
2. Петренко І. Вплив зелених дахів на екологічну стійкість міст // Екологія та природокористування. - 2018. - № 3. - С. 45-54.
3. Іванова О., Сидоренко В. Роль зелених дахів у зменшенні ефекту острівця тепла // Наукові записки. Серія: Екологічні науки. - 2019. - Том 31. - С. 112-120.
4. Білан А., Ковальов О. Ефективність використання зелених дахів для збереження водних ресурсів у містах // Матеріали наукової конференції "Екологічні проблеми сучасного світу". - Київ, 2018. - С. 87-94.
5. Ткаченко Тетяна Миколаївна; Мілейковський Віктор Олександрович. Формування нормативної бази впровадження "зелених" конструкцій в Україні. Організаційний комітет, 2021, с. 94. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/9372/1/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B8_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9_%D0%94%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B2%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-1.pdf. Дата перегляду: 28.05.2023

Науковий керівник:

старший викладач Савченко Антоніна Михайлівна.

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА**Ярослав Гончаренко
(Київ, Україна)****ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ**

В Україні державно-приватне партнерство визнано важливим інструментом для реалізації проєктів, спрямованих на розвиток країни [1]. Проте, ефективність цього механізму стає об'єктом постійного обговорення. Однією з ключових питань є оцінка результативності таких проєктів і виявлення факторів, які впливають на їх успішну реалізацію.

Досвід державно-приватне партнерства в зарубіжних країнах свідчить про те, що взаємодія суб'єктів державно-приватного партнерства відрізняється масштабністю та ефективністю використання ресурсів [2, с. 130-135]. В Україні державно-приватне партнерство як модель партнерських відносин заслуговує на увагу, враховуючи обмеження джерел довгострокового фінансування в нашій країні. Водночас залучення інвестицій повинно відповідати стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України [3, с. 118-119; 4, с. 29-30].

Законодавством України "Про державно-приватне партнерство" визначено широкий перелік сфер, в яких може здійснюватися державно-приватне партнерство. Цей перелік охоплює різноманітні галузі, що забезпечують розвиток інфраструктури, енергетики, транспорту, охорони здоров'я, соціального забезпечення та багато інших. Проте, варто зауважити, що вказані сфери не є вичерпними, і можливість застосування державно-приватного партнерства може розглядатися й в інших галузях за рішенням державного партнера. Цей механізм сприяє залученню приватного капіталу та професійного досвіду, що сприяють реалізації проєктів та сприяють розвитку економіки України [1].

Державно-приватне партнерство здобуває все більшу популярність серед урядів та приватних фірм, оскільки воно надає численні переваги для обох сторін. У рамках державно-приватного партнерства держава та приватний сектор об'єднують свої ресурси та знання для спільної реалізації проєктів, що сприяє стимулюванню економічного розвитку та покращенню якості життя громадян. Дане партнерство має наступні переваги для держави та приватного сектору:

1. Доступ до фінансів: Надає урядам доступ до приватного капіталу, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси та перерозподіляти їх на соціально важливі проєкти.
2. Доступ до технологій та навичок: Державний сектор отримує доступ до сучасних технологій та управлінського досвіду приватного сектору, що сприяє інноваціям та покращує якість наданих послуг.
3. Передача ризику: Дозволяє державі зменшити ризик, пов'язаний з власністю на фізичні активи, передаючи його на приватний сектор. Це звільняє ресурси та зменшує бюрократію.
4. Інвестиційні можливості: Надає приватному сектору можливість працювати над великими інфраструктурними проєктами, розвиваючи свої знання та навички, що пізніше можуть бути застосовані в приватному бізнесі.
5. Розвиток бізнесу: Співпраця з державним сектором дозволяє приватним компаніям працювати у сферах, які їм раніше було складно досягнути, таких як освіта, охорона здоров'я чи поводження з відходами [4].

Державно-приватне партнерство є потужним інструментом, який сприяє ефективному використанню ресурсів та спільному досягненню громадських цілей. Використання цього партнерства може забезпечити значні переваги як для держави, так і для приватного сектору.

Проаналізувавши реалізацію проєктів державно-приватного партнерства протягом 10 років (2013-2022), можна спостерігати стійку тенденцію позитивної динаміки зростання кількості таких проєктів.

Загальна кількість проєктів державно-приватного партнерства з 2013 по 2022 роки зросла з 159 до 193, що відповідає тенденції позитивного кількісного зростання. Зокрема, у 2013 році було реалізовано 159 проєктів, а в 2022 році ця кількість збільшилася до 193. Проте, зауважимо, що темпи зростання кількості проєктів у 2021 та 2022 роках знизилися, оскільки з 192 проєктів у 2020 році досягнуто незначне збільшення до 193 проєктів у 2022 році.

Додатково, важливо зазначити, що деякі проєкти не реалізуються (162 проєкти) або призупинені через збройну агресію Російської Федерації (13 проєктів). Це може свідчити про наявність проблем і викликів, з якими стикаються учасники державно-приватного партнерства, такі як фінансові труднощі, політична нестабільність чи технічні обмеження, які ускладнюють або перешкоджають успішній реалізації проєктів [5, 6, 7, 8].

Хоча загальна кількість проєктів збільшилася протягом розглянутого періоду, присутня певна кількість невиконаних або призупинених проєктів, що вказує на наявність проблем та потребу удосконалення управління та реалізації державно-приватного партнерства.

Процес впровадження механізмів державно-приватного партнерства в українську практику державного управління відбувається повільно, незважаючи на його значення як інструменту підвищення конкурентоспроможності країни. Проблеми включають невирішеність методологічних питань, відсутність належного досвіду, недосконалість законодавчої бази та бюрократичні перепони. Недостатня чіткість уявлення про форми і організаційні структури державно-приватного партнерства та спрощений підхід до

розуміння його ролі обмежують прогрес у реалізації цього партнерства. Нормативно-правова основа для партнерства держави та бізнесу не є міцною, що ускладнює встановлення партнерських взаємин. Україна також стикається з відсутністю вітчизняної практики використання державно-приватного партнерства в трансформаційних процесах економіки та недостатністю досліджень щодо його форм, методів та сфер застосування. Ці проблеми свідчать про потребу в подальших дослідженнях та реформах, щоб забезпечити ефективне використання партнерства з українськими органами влади та бізнес-структурами.

Література:

1. Про державно-приватне партнерство. Закон України від 1 липня 2010 року.
2. Науменкова С.В. Финансовое обеспечение воспроизводственных процессов в ресурсодобывающих отраслях. - К.: Наукова думка, 1997. 182 с.
3. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Методологічні засади формування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України. Причорноморські економічні студії. 2019. №48. Ч.1. С. 116-122. <https://doi.org/10.32843/bses.48-19>
4. EY Capital Insights від 4 березня 2015 р <https://www.ey.com>
5. Реалізація проектів державно-приватного партнерства в Україні. ДПП як механізм ефективного співробітництва між державою та приватними партнерами у галузі інфраструктури. Київ, жовтень 2017 <https://mtu.gov.ua/files/Посібник%20Реалізація%20ДПП%20в%20Україні.pdf>
6. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки. http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf
7. Концесія: усі "за" і "проти" державно-приватного партнерства. Економічна правда. <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/5/657701/>
8. Стан здійснення ДПП в Україні. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

Євгенія Рябова
(Ізмаїл, Україна)

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ СТРУКТУРУ

Сучасний стан вітчизняної економіки характеризується складністю та невизначеністю зовнішнього середовища. За цих обставин компанії стикаються з необхідністю постійно коригувати свої організаційні структури управління, щоб покращувати та підтримувати їх ефективне функціонування. Ця потреба виникає з того факту, що компанія, яка працює у зовнішньому середовищі, повинна задовольняти вимоги, що висувуються різними зовнішніми факторами. Внутрішні фактори також мають значний вплив на організаційну структуру. Враховуючи ці фактори, можна побудувати структуру управління, яка найкраще відповідає поточній ситуації [1, с. 73-76].

За цих обставин компанії змушені постійно аналізувати умови ведення бізнесу та визначати зони впливу різних факторів на їх структурні характеристики. Аналіз ускладнюється різноманітністю факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, а також тим, що різні фактори різною мірою не тільки впливають на характеристики структури управління організацією. Крім того, при побудові організаційної структури управління, важливо враховувати можливість впливу різних факторів один на одного, причому ступінь і напрямок впливу змінюватимуться в залежності від конкретної ситуації.

Оскільки фактори організаційного планування по-різному впливають на проектування організаційної структури управління, необхідно ранжувати ці фактори з точки зору їх важливості для компанії, включаючи можливість суперечливих вимог. Це дозволяє скоригувати вплив цих факторів на структурні характеристики та врахувати напрямок і ступінь впливу. Фактори, що впливають на побудову організаційної структури управління, можна поділити на ті, що мають прямий вплив, і ті, що мають опосередкований вплив.

Одним із найважливіших факторів, що впливають на структуру управління, є стан навколишнього середовища. Стан навколишнього середовища визначається динамікою попиту, темпами науково-технічного прогресу, рівнем конкуренції, правовим регулюванням господарської діяльності, наявністю різноманітних ресурсів, у тому числі трудових і матеріальних, ступенем розвитку інфраструктури. Досягнення науки і техніки впливають на організаційну структуру управління двома способами.

По-перше, під впливом науково-технічного прогресу в галузі управління в організаціях безпосередньо змінюються принципи і методи управління, а також типи організаційних структур. Але, на жаль, наукові досягнення в галузі менеджменту не завжди позитивно впливають на побудову організаційних структур. Нові методи управління та нові типи організаційних структур, можуть застосовуватися деякими керівниками. У цьому випадку навіть найсучасніші розробки можуть завдати непоправної шкоди функціонуванню організації. Це призводить до висновку, що проект організаційної структури повинен керуватися вимогами та здоровим глуздом, до факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

По-друге, виробничий прогрес впливає на організаційні структури через зміни в технології виробництва. Зміни цих ознак можуть вплинути на виробничі та організаційні структури через реструктуризацію підприємства, появу або скорочення окремих підрозділів. Крім того, швидкі темпи науково-технічного прогресу можуть вимагати гнучкої структури управління. На параметри організаційної структури управління впливають технології, які використовуються в компанії [2].

Використовувана технологія може прямо чи опосередковано впливати на організаційну структуру управління. Наприклад, якщо компанія займається масовим виробництвом, її організаційна структура буде характеризуватися стабільністю. Це пояснюється тим, що у випадку масового виробництва спеціалізація виробничого процесу прогресує, а продуктивність праці підвищується. Спеціалізація вимагає розробки різноманітних нормативних актів і стандартів, що означає збільшення кількості формалізованих процедур. Загальновідомо, що зміна формальних процедур займає багато часу, щоб розробити нові стандарти, правила та процедури та узгодити їх між собою та зі структурою в цілому. В результаті утворюються бюрократичні структури. Якщо організація має справу з одним продуктом, їй не потрібно розробляти стандарти, але їй потрібна гнучкість, щоб задовольнити споживчий попит, пропонуючи унікальні продукти кожному споживачеві. Крім того, технологія опосередковано впливає на організаційну структуру управління через види використовуваної сировини, матеріалів, обладнання, що використовується, а також знання та навички, необхідні для виробництва продукції за допомогою конкретних технологій. Якщо ці чинники не вимагатимуть кожен раз нових контрактів на нові види продукції, постійного підвищення кваліфікації працівників, кожного разу оновлення обладнання, ці процедури стануть формалізованими.

Якщо виробничі специфікації висувають вимоги до використовуваної сировини, такі як невеликі партії, нерегулярність попиту та різноманітність номенклатури, структура побудована органічно. Якщо виробництво продукту або надання послуг потребує залучення вузькоспеціалізованих працівників у різних галузях, їхня праця не може бути стандартизована. У одиничному виробництві зазвичай використовується обладнання загального призначення, яке може обробляти продукцію певного асортименту. Крім того, робота цього об'єкта не може бути стандартизована, тобто вона стає органічною структурою. Технологія продукту або послуги, яка використовується в організації, висуває певні вимоги до кваліфікації ключового персоналу. Якщо технологія вимагає застосування унікальних знань і навичок, організаційна структура управління буде побудована у вигляді проектів або матриць. З іншого боку, організації з великою кількістю некваліфікованих працівників змушені застосовувати різноманітні норми та стандарти, що призводить до бюрократичних структур управління. На тип використовуваної технології, а отже, і на організаційну структуру управління, впливає спосіб виробництва продукції. Для масового виробництва використовується стабільна технологія, висока стандартизація виробництва, а організаційна структура бюрократична.

З іншого боку, у випадку одиничного виробництва більшість процесів не можуть бути стандартизовані за таких умов, тому технологія, яка використовується для кожного виду продукту, є різною, а організаційна структура є органічною. Однак, якщо є можливість стандартизувати окремі кроки, виходить змішана структура.

Інформаційні процеси тісно пов'язані з технологією продуктів і послуг як всередині організації, наприклад підготовка та прийняття рішень, так і поза організацією, наприклад збір інформації та формування іміджу організації. Тому при проектуванні організаційної структури управління необхідно враховувати потреби та вимоги щодо оптимізації каналів зв'язку.

На побудову організаційної структури також впливає продуктивний портфель компанії. Якщо ви маєте справу з одним портфелем продуктів, організаційна структура буде структурована відповідно до вимог технології виробництва даного продукту. З іншого боку, якщо портфель різноманітний і типи виробленої продукції сильно відрізняються один від одного, може бути логічним організувати структуру компанії у формі підрозділів. У цьому випадку кожен підрозділ (відділ) мав би свій тип організаційної структури управління.

На організаційну структуру сильно впливає стадія життєвого циклу, на якій знаходиться організація.

Наприклад, на початку становлення компанії, як правило, мають прості структури з мінімальною ієрархією. Для компанії в цей період були характерні нечітко визначені обов'язки, невелика кількість співробітників, які мали справу з широким колом питань, дуже низький рівень спеціалізації та відсутність чіткої формалізації процесів. Організаційна структура в цей період частіше функціональна чим лінійна.

Під час зростання організаційні структури починають розвиватися, народжуються нові зв'язки і зникають старі. Робляться спроби формалізувати окремі функції та процеси, але, незважаючи на це, структура залишається гнучкою та активно реагує на внутрішні та зовнішні вимоги та потреби. На цьому етапі починається процес оформлення структури, а потім – посадові інструкції, відомчі положення тощо. Етап дозрівання характеризується повністю розвинутою організаційною структурою управління.

Встановлена структура означає, що посадові інструкції складені, зв'язки сформовані та функції визначені настільки чітко, наскільки це дозволяє тип обраної структури управління. Однак це не означає, що організаційна структура не зміниться з цього моменту, вона може змінюватися протягом життєвого циклу організації під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. На стадії зрілості може спостерігатися тенденція до організаційної фрагментації за рахунок диверсифікації корпоративної діяльності.

На стадії насичення кардинальних змін в організаційну структуру не вносяться. Незначні організаційні зміни на цій стадії зазвичай обумовлені необхідністю звернення до факторів зовнішнього середовища, а не внутрішніми потребами самої організації. Іншими словами, на попередніх етапах життєвого циклу структурні зміни, як правило, були проактивними, реагуючи на можливості, надані середовищем, без реальних

проблем, на цьому етапі вони стали реактивними тобто іде виправлення виявлених помилок. У період занепаду організаційна структура управління компанією мало змінюється. Структура на цьому етапі переважана жорсткою системою правил, норм і процедур. Зміни в цьому випадку сприймаються неохоче, оскільки це дуже ризиковано. В результаті компанія починає розвалюватися. У такій ситуації компанія розпадеться, якщо не буде прийнята сувора система оновлення. Компанія може бути відроджена, але для цього необхідно докорінно змінити організаційну структуру. Зміни - це гнучке управління організацією, оскільки стандартизовані бюрократичні методи, формалізовані процедури, а також системи оцінки ефективності та винагороди, які не схильні до ризику та помилок, перешкоджають організаційним змінам, щоб вивести організацію з кризи. Важливим фактором, що впливає на побудову організаційної структури, є стратегія розвитку організації. Формування організаційної структури управління має починатися після того, як визначено місію, основні цілі та завдання організації та сформульовано стратегію розвитку компанії [3]. Іншими словами, після зміни корпоративної стратегії необхідно змінити організаційну структуру управління. Успішне виконання сформульованої стратегії вимагає відповідної функціональної, кадрової та комунікаційної підтримки, яка лежить в основі організаційної структури управління.

Якщо в компанії не буде розроблена структура, яка може реалізувати її стратегію, керівництво не може очікувати, що компанія буде добре функціонувати. Якщо ваша організаційна структура розроблена для досягнення поточних бізнес-цілей, це означає постійне коригування вашої структури відповідно до змін у цих цілях. Для організацій це означає втрату стабільного функціонування якому слід приділяти таке ж значення, як корпоративній гнучкості. На організаційну структуру управління також впливає масштаб діяльності компанії.

Наприклад, невелика організація може використовувати як органічні, так і бюрократичні організаційні структури. Однак органічна організаційна структура має найбільший сенс і має перевагу в тому, що її легше адаптувати до вимог ринкового середовища, іншими словами, вона є більш гнучкою. Ця структура приносить значні переваги з точки зору конкурентоспроможності, підвищення задоволеності клієнтів та інновацій. У міру збільшення масштабів діяльності в процесі організаційного розвитку кількість підлеглих одного керівника збільшується. Коли кількість підлеглих перевищує оптимально керований діапазон, організація повинна вводити нових менеджерів, таким чином збільшуючи кількість рівнів управління. Збільшення кількості рівнів управління означає, що комунікація всієї організації буде слабкою, тому керувати організацією може бути неможливо. Це пов'язано з тим, що інформація спотворюється під час проходження через кожен шар, частина інформації втрачається, а процес зв'язку займає неприйнятну кількість часу.

Щоб уникнути таких проблем, організації можуть формалізувати ряд стандартних процедур, що повторюються, тим самим підвищуючи норму керованості. Це автоматично зменшує кількість рівнів ієрархії. Норми керованості також можна підвищити шляхом делегування повноважень, але це можливо не у всіх компаніях через характер діяльності організації, а отже, особисті характеристики та якості її персоналу. Іншими словами, вирішення проблеми керованості у великих організаціях полягає насамперед у формалізації діяльності. Але формалізація процедур зазвичай означає бюрократизацію організаційної структури управління. Отже, побудова організаційної структури управління є багатофакторною моделлю, яка має як елементи не лише кількісної характеристики, а й якісної. Успіх цієї моделі залежить від того, наскільки вдало обрані та інтерпретовані елементи з урахуванням середовища, в якому компанія збирається працювати.

Література:

1. Косач І. А., Ладонько Л.С., Калінько І.В. Ділове адміністрування: менеджмент організацій та управління змінами: навчальний посібник: Міністерство освіти і науки України, Чернігівський державний інститут економіки і управління. – Київ: Кондор, 2015. – 216 с.
2. Шевченко О. С. Вдосконалення організаційної структури сучасного підприємства / О. С. Шевченко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua>. (дата звернення 20.05.2023)
3. Студентська бібліотека [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://buklib.net/books/32066/> (дата звернення 26.05.2023)

Науковий керівник:

доктор економічних наук Меркулов Микола Миколайович.

СЕКЦІЯ: ІСТОРІЯ**Валерій Левченко
(Одеса, Україна)****З ІСТОРІЇ ОСВІТИ І НАУКИ В ОДЕСІ ПЕРІОДУ НІМЕЦЬКО-РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1941–1944 РР.**

Багато питань світової історії вимагають скрупульозного вивчення і деталізованого аналізу окремо кожного факту, реконструкції подій і деталізації їх особливостей, уточнень і змістовного опису через недостатню вивченість у попередні роки з метою відсікання і уникнення спроб фальсифікації у сьогоденні та майбутньому. Одне з таких питань – історія освіти і науки в Одесі періоду німецько-румунської окупації 1941-1944 рр.

Історія освіти і науки в Одесі періоду Другої світової війни, незважаючи на значущість цього явища, до початку XXI ст. була вивчена недостатньо. Різні питання її історії довгий час залишалися невивченими. Радянські дослідники з ідеологічних причин обходили цю тему стороною. Тільки на зламі XX–XXI століть на пострадянському просторі історики почали комплексно вивчати дане питання [1-3]. Згадані дослідники на основі нових методологічних підходів ввели до наукового обігу значний фактологічний і статистичний матеріал з розсекречених архівних фондів СРСР. Використовуючи великий пласт архівних матеріалів дослідники представили вузлові аспекти даної теми, але вона досі залишається не всебічно дослідженим явищем.

Унаслідок вивчення різноманітних історичних джерел (архівних матеріалів, періодичних видань тих років) та наукової літератури метою статті є реконструкція мережі вищої школи і науково-дослідних установ Одеси в період німецько-румунської окупації 1941-1944 рр.

У Державному архіві Одеської області (ДАОО) зберігаються історичні джерела, які у різній мірі реконструюють історію 42 навчальних закладів і науково-дослідних установ зазначеного періоду. За встановленими нами історичними джерелами (архівними матеріалами і періодичними виданнями) всього осередків освіти і науки в Одесі періоду окупації було 47: 13 середніх навчальних закладів 7 середньо-спеціальних навчальних закладів, 9 вищих навчальних закладів та 18 науково-дослідних установ і товариств. Багато українських дослідників, вивчаючи різні аспекти історії розвитку культури періоду німецько-румунської окупації Одеси, не розглядають згадані навчальні заклади та наукові установи, а акцентують увагу винятково на історії Одеського університету [4-10]. Серед осередків освіти і науки були Одеський університет (ректор професор П. Г. Часовников), Академія витончених мистецтв (директори професор М. О. Соколов (1942–1943) і В. Штефан (1943–1944)), Вища школа харчової промисловості (директор Г. Г. Феодоров), Консерваторія (директор професор М. М. Чернятинський), Вища технічна школа (до січня 1942 р. Індустріальний технікум, директор М. О. Пророков), Вища практична школа (директор В. Іванов), Вища медико-фармацевтична школа (директор С. Кутульвас), Вища стоматологічна школа (директор професор Є. І. Синельников), Вище морське училище (у 1942/1943 навчальному році Морський технікум, директор О. О. Федоров); Духовна семінарія (ректори протоієреї Б. Думанчук (березень 1943 р.) і Ф. Богач (з квітня 1943 р.)), Мукомельний технікум, Дорожній технікум, Румунський теоретичний ліцей (директор Р. А. Попп) і Руський теоретичний ліцей (директор Л. С. Асвадурова), Ремісниче училище (Індустріальний ліцей, директор Ф. П. Нечепуренко), Автомеханічний промисловий ліцей, Геофізична обсерваторія (директор доцент Н. І. Іванова, з грудня 1942 р. обсерваторія увійшла до структури Одеського університету), Гідрометеорологічний інститут (директор інженер Аверичев), Головний інститут статистики, Міська бібліотека (директор О. М. Тюнеєва), Будинок вчених (директор професор В. І. Кундерт, голови Правління професори К. Д. Покровський (1941-1942) і Г. Й. Потапенко (1942–1944)), Інститут гідротехніки та меліорації (директори О. Михайловський (1942-1943) і О. Попеску (1943-1944)), Інститут італійської культури (директор професор Карло Гілло), Інститут пластичної хірургії та онкології (директор професор В. П. Кисильов), Інститут селекції та генетики (директори: професор М. С. Шашкін (1942), професор Ф. В. Кетрару (1942-1943) та інженер Соловйов (1943-1944)), Інститут технічних винаходів та удосконалень (директор професор Ф. В. Кетрару), Історико-археологічний музей (директор В. І. Селінов, з 1 квітня 1943 р. музей увійшов до структури Одеського університету як навчально-допоміжний структурний підрозділ історико-філологічного факультету), Історичний архів (директор Є. Є. Мартиновський), Наукове товариство акліматизації тварин та рослин (голова професор Костецький) при Зоологічному саду (директор Г. В. Бейзерт), Науковий інститут Трансністрії (директор професор Т. Херсені), Одеська секція Німецького наукового інституту, Румунський науково-дослідний інститут (президент Ш. Булат), Центральна хімічна лабораторія (директора професор Т. Ковальов (1942-1943) та інженер-хімік А. Сенгер (1943-1944)), Центральна санітарно-гігієнічна, хіміко-аналітична лабораторія.

Провідне становище серед одеських науково-освітніх осередків займав відкритий новою владою Румунський королівський університет – Університет Трансністрії – Одеський університет (всі три назви використовувалися в офіційній документації). Його урочисте відкриття відбулося 7 грудня 1941 р., в лютому 1942 р. було відкрито три факультети (медичний, політехнічний та агрокультурний), а на початку осені 1942 р. відкрито історико-філологічний факультет. Протягом дворічного існування структура університету неодноразово була трансформована. Де-юре він не мав ніякого відношення до Одеського державного університету (ОДУ), який існував у 1933-1941 рр., а під час війни перебував в евакуації. Де-факто він мав

таку ж офіційну назву, розміщувався у будівлях ОДУ та інших довоєнних вишах. Викладачі й студенти ОДУ та інших вишів вищої школи Одеси, які з різних причин не встигли евакуюватися, продовжували в ньому відповідно працювати і вчитися. До того ж Румунський університет зарахував усіх студентів ОДУ, які з різних причин не евакуювалися, на навчання на наступні курси. Наприклад, один з провідних радянських істориків античності, професор П. Й. Каришковський (1921-1988), перші два курси (1939/40 і 1940/41 навчальні роки) навчався на історичному факультеті ОДУ, а два наступних на історико-філологічному факультеті (1942/43 і 1943/44 навчальні роки) Одеського університету часів німецько-румунської окупації. Процедура зарахування студентів відбулася й після реевакуацію ОДУ 1944 р., коли всі студенти «окупаційного» університету після складання академічної різниці були переведені на наступні курси навчання, а випускники (наприклад, П. Й. Каришковський) отримали дипломи радянського зразка про закінчення університету. Таким чином, керівництво «Одеських університетів» радянської формації та окупаційного періоду визнавали один одного, а характерною ознакою в історії Одеського університету 1941-1944 рр. можна вважати процес його «роздвоєння» на основі ідеологічних платформ.

За своєю інфраструктурою, суті та ідеології «Одеські університети» мали колосальні відмінності. ОДУ з відповідними йому формами управління, ідеології та нормами людських цінностей був яскравим прикладом «сталінського» механізму роботи вищої школи, в якій проблеми інфраструктури вирішувалися проведенням кампаній політичних репресій проти викладачів і студентів. Одеський університет окупаційного періоду відповідав статусу університету дореволюційного зразка – Імператорському Новоросійському університету (1865-1920). Базою для його створення стали ОДУ та провідні інститути довоєнного періоду (Політехнічний, Медичний, Сільськогосподарський, Інженерів водного транспорту та ін.). В його структурі було відроджено юридичний факультет, який в мережі вищої школи Одеси було ліквідовано 1930 р. в структурі Одеського інституту народного господарства. Істотна відмінність було й у викладацькому складі. Наприклад, порівнюючи кваліфікаційний рівень викладацького складу істориків «довоєнного» та «окупаційного» зразків університету, то вони мали значну відмінність. У 1939-1941 рр. до педагогічного штату входила незначна частина істориків, які отримали профільну вищу освіту в провідних європейських вишах – М. Ф. Болтенко, Б. В. Варнеке, А. Г. Готалов-Готліб і К. П. Добролюбський. Решта викладачів (більше десяти чоловік) належали до числа, так званих «партійних висуванців», головними критеріями яких повинно було бути – пролетарсько-селянське походження, членство в лавах ВКП (б) та відданість ідеалам влади. Викладацький склад істориків університету періоду окупації виглядав набагато більш кваліфікованим. Весь його педагогічний склад мав профільну вищу освіту європейських вишів, переважно класичних університетів. У різний час деканами обиралися видатні вчені: Б. В. Варнеке, В. Ф. Лазурський, М. О. Соколов. Крім них на історико-філологічному факультеті також викладали представники дореволюційної генерації – А. Д. Балясний, З. А. Бабайцева, П. Є. Ершов, О. І. Занчевський, Ф. І. Педанов, В. І. Селінов, Г. П. Сербський та ін. Подібна ситуація була й на інших факультетах університету, у цілому як й в інших вишах, викладацький склад, яких поповнили «списані з рахунків» радянською владою в 1930-ті рр. вчені та незначне число колег з інших країн (Німеччини, Італії, Македонії, Румунії).

Штати навчальних закладів і науково-дослідних установ Одеси у 1942-1944 рр. були нестабільні, вони часто зазнавали процес ротації. Відсутність історичних джерел у фондах ДАОО щодо матеріалів багатьох осередків освіти і науки не дає можливість встановити їх штати в цей період. Виходячи з наявних в нашому розпорядженні документальних матеріалів можемо констатувати чисельність інтелектуалів у складах деяких навчальних закладах і наукових установ. У 1942/43 навчальному році в Одеському університеті налічувалося 354 чоловік науково-педагогічного та науково-технічного персоналу (по факультетам: медичний – 193, політехнічний – 70, точних наук – 57, юридичний – 8, історико-філологічний – 26) [11]. У 1943/44 навчальному році штат Консерваторії налічував 62 особи [12]; Вищої медико-фармацевтичної школи – 59 [13]; Жіночого ліцею – 25 [14]; Румунського науково-дослідного інституту – 38 [15]; Інституту гідротехніки та меліорації – 3 [16]; Історичного архіву – 14 [17]. Ротація штату наукових співробітників відбувалася й в Міський бібліотеці, в якій в жовтні 1942 р. було 25 осіб [18], а в березні 1943 р. – 29 [19]. Аналогічну ситуацію спостерігаємо й в Історико-археологічному музеї, де в квітні 1942 р. склад наукових співробітників налічував 8 осіб, а в період червня-вересня 1942 р. – 11 [20]. Через відсутність документальних матеріалів, у першу чергу архівних джерел, на сьогодні не представляється можливим максимально належним чином реконструювати моменти історії більшості науково-освітніх центрів Одеси періоду німецько-румунської окупації. Незначні документальні джерела (переважно румунською, та частково німецькою мовами), які зберігаються у фондах ДАОО щодо деяких навчальних закладів та науково-дослідних установ не дозволяють відобразити, хоча б окремі фрагменти їх історії. Виходячи з наявних архівних матеріалів, можемо констатувати, що в 9 з 32 науково-освітніх центрів Одеси за вищими показниками їх штатного розкладу налічувалося 595 чоловік. Виходячи з показників штатів відомих нам науково-освітніх осередків (з урахуванням сумісництва роботи багатьох інтелектуалів у декількох закладах та установах) дозволимо собі припустити, що гіпотетично точка сумарного показника їх складів може коливатися в інтервалі між 800-900 осіб.

У плані подальшого розкриття теми логічним бачиться виявлення нових та глибокий аналіз наявних історичних джерел у фондах ДАОО заради комплексного і детального вивчення історії освіти та науки в Одесі окупаційного періоду 1941-1944 рр.

Література:

1. Коваль М. В. Доля української культури за «нового порядку» (1941–1944 рр.) // Український історичний журнал. – 1993. – № 11–12. – С. 15-38.
2. Щетников В. П. Одесский университет: 1941–1944 годы (по материалам оккупационной прессы) // Записки історичного факультету. – 1999. – Вип. 9. – С. 266-271.
3. Щетников В. П. До проблеми вивчення історії Одеського національного університету в роки Великої вітчизняної війни // Архів. Документ. Історія. Сучасність. – Одеса, 2001. – С. 193-197.
4. Кязимова Г. Х. Творча інтелігенція та влада Трансністрії (на матеріалах окупаційної преси) // Інтелігенція і влада: громадсько-політична наукова збірка. – 2006. – Вип. 8. – С. 205-210.
5. Кязимова Г. Х. Наукова та творча інтелігенція «Трансністрії» – деякі аспекти стосунків з владою // Інтелігенція і влада: матеріали П'ятої Всеукраїнської наукової конференції. Ч. 1. – Одеса, 2009. – С. 129-135.
6. Вінцовський Т., Кязимова Г., Михайлуца М., Щетніков В. Окупаційний режим в губернаторстві «Трансністрія» // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. Кн. 1. – К., 2010. – С. 413-445.
7. Гінда В. Культура, освіта і спорт під час окупації // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. Кн. 1. – К., 2010. – С. 697-717.
8. Остащук В. Одеса 1941–1945 рр. в документах. – Одеса, 2010. – 150 с.
9. Шевченко Н. В. Діяльність національних культурно-освітніх закладів Півдня України в період німецько-румунської окупації 1941–1944 рр.: Автор. дис.... канд. іст. наук. – Миколаїв, 2010. – 16 с.
10. Музичко О. Еміграції та депортації науковців з території південної України у першій половині ХХ ст.: етапи, склад, долі // Вісник Центрального державного архіву зарубіжної україніки. – 2012. – Вип. 1. – С. 126-168.
11. ДАОО. Ф. Р-2271. Оп. 4. Спр. 195. Арк. 15-22 об.
12. ДАОО. Ф. Р-3960. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1-3.
13. ДАОО. Ф. Р-4188. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1-228.
14. ДАОО. Ф. Р-4125. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 68.
15. ДАОО. Ф. Р-3949. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 92.
16. ДАОО. Ф. Р-3950. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 1.
17. ДАОО. Ф. Р-4121. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 191; Спр. 4. Арк. 370.
18. ДАОО. Ф. Р-3032. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 55-55 об.
19. ДАОО. Ф. Р-3032. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 1.
20. ДАОО. Ф. Р-4127. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 5, 24, 54, 121.

СЕКЦІЯ: МАТЕМАТИКА

Мирослав Кобрин
(Дрогобич, Україна)

ТЕОРІЯ ЙМОВІРНОСТЕЙ ТА МАТЕМАТИЧНА СТАТИСТИКА

Щоденний досвід переконує нас в тому, що у буденному житті, а також в наукових дослідженнях постійно доводиться стикатися з випадковими явищами, які зовні схожі, але за різних умов можуть якісно відрізнятися. Однієї констатації факту належності випадковості для впевненого використання явищ природи чи управління технологічними процесами зовсім недостатньо, необхідно навчитися кількісно оцінювати випадкові процеси чи події, їх властивості та прогнозувати їх протікання.

Предметом теорії ймовірностей є математичний аналіз випадкових явищ, тобто явищ з невизначеними результатами. Наприклад, невизначені результати таких явищ, як підкидання монети, постріл з гармати у ціль, вибірковий контроль якості продукції, тривалість безвідмовної роботи приладу, визначення ціни акції під час торгів на фондовій біржі тощо

Експериментом (або випадковим експериментом) називають певний комплекс умов, що забезпечують спостереження за певним реальним випадковим явищем (певною реальною випадковою подією). Кожне окреме проведення експерименту (тобто забезпечення певних умов) називають випробуванням, а відповідний результат випробування називають наслідком, або елементарним наслідком або елементарною подією. Сукупність усіх елементарних подій, пов'язаних з конкретним експериментом, позначають Ω і називають множиною (або простором) елементарних подій. Простір елементарних подій може містити скінченну, злічену або незлічену множину елементів.

Якщо подія A складається з m частинних випадків, що входять до складу повної групи з n попарно несумісних і рівноможливих випадків, то ймовірність $P(A)$ події A дорівнює:

$$P$$

Числовою характеристикою випадкової події є її ймовірність. Вона характеризує ступінь об'єктивної можливості появи випадкової події. Ймовірність випадкової події A позначають $P(A)$. Ймовірності повинні задовольняти умови:

$$n$$

$$1) 0 \leq P(A) \leq 1,$$

2) ймовірність суми двох несумісних випадкових подій A та B дорівнює сумі їх ймовірностей: $P(A + B) = P(A) + P(B)$

Ці умови задовольняють, зокрема, ймовірності, що обчислюються за класичним визначенням, та геометричні ймовірності.

Для будь-якої множини Ω та підмножин A, B, C цієї множини мають місце такі властивості з означення ймовірності випливають такі властивості:

1. Ймовірність достовірної події дорівнює одиниці, тобто:

$$P(\Omega) = 1$$

Якщо подія достовірна, то число сприятливих випадків дорівнює числу всіх можливих, тобто $m = n$ і тому:

2. Ймовірність неможливої події V дорівнює нулю, тобто:

$$P(V) = 0$$

3. Ймовірність випадкової події A задовольняє таку нерівність:

$$0 \leq P(A) \leq 1.$$

Випадковій події A сприяє лише частина із загальної кількості результатів випробувань. У цьому разі $0 \leq m \leq n$, а отже, тобто.

Множини мають місце такі властивості.

$$P$$

1. Якщо $A \subset B$ і $B \subset C$, то $A \subset C$.

$$D$$

2. Якщо $A = B$, то $B = A$.

$$I$$

3. Якщо $A = B$, $B = C$, то $A = C$.

$$J$$

Оскільки події – це деякі підмножини множини Ω елементарних подій, то над подіями можна ввести такі самі операції, як і над множинами. Нехай $A \subset \Omega$ і $B \subset \Omega$ – деякі події. Означення. Сумою подій A і B називають таку подію C , яка відбувається тоді і тільки тоді, коли відбувається принаймні одна з подій A або B . Суму подій A і B позначають $A \cup B$ або $A + B$.

$$H$$

Означення. Добутком подій A і B називають таку подію C , яка відбувається тоді і тільки тоді, коли відбуваються обидві події A і B .

$$K$$

Означення. Події A і B називають несумісними, якщо $A \cap B = \emptyset$, тобто якщо вони не можуть відбутися обидві під час проведення одного і того самого випробування.

$$L$$

$$M$$

$$N$$

$$O$$

Означення. Різницею подій A і B (A мінус B) називають таку подію C , яка відбувається тоді і тільки тоді, коли відбувається подія A і не відбувається подія B

Означення. Подією, протилежною до події A , називають різницю $\Omega \setminus A$, яку позначають $\bar{A}$

Нехай Ω – простір елементарних подій, $A \subset \Omega$, $B \subset \Omega$ і $C \subset \Omega$ – довільні випадкові події, $\emptyset$ – неможлива подія. Введені операції над подіями задовільняють такі закони

Література:

1. Гулівата І.О., Гусак Л.П., Радзіховська Л.М. Вища та прикладна математика: теорія ймовірностей: навч. посіб. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 208 с.
2. Теорія ймовірностей і математична статистика: підручник для студ. Фізико-математичних спец. пед. унів / М. І. Жалдак, Н. М. Кузьміна, Г. О. Михалін. - Вид. 2-ге, переробл. і доп. – Полтава: Довкілля. – К., 2009. – 498 с.
3. Головна Р.М., Коваль В.О., Лушиков О.В. Збірник завдань з теорії ймовірностей, математичної статистики та випадкових процесів: навч. посіб. Житомир: ЖДТУ, 2011. 140 с.
4. Огірко О.І., Галайко Н.В. Теорія ймовірностей та математична статистика: навч. посіб. Львів, 2017. 292 с.

Науковий керівник:

викладач Берегуляк Оксана Романівна

Летвинко Денис Іванович
(Дрогобич, Україна)

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

Створення та експлуатація сучасних комп'ютеризованих виробництв, технологій, приладів та систем на промислових підприємствах і їх експлуатація є не тільки функцією фахівців з автоматизованого управління та фахівців з інформаційних технологій. Вони потребують різних форм участі практично всіх груп інженернотехнічного та адміністративно-управлінського персоналу підприємств та організацій.

Сучасний інженер, який працює як дослідник чи проектувальник технічних систем, об'єктів і процесів або працює як користувач автоматизованих та інформаційних систем повинен мати глибокі теоретичні й практичні знання з математичного моделювання. Використання сучасних інформаційних технологій для моделювання технічних об'єктів, систем і процесів ґрунтується на математичних методах моделювання, які дозволяють моделювати виробничі ситуації, аналізувати наявні види інформації та виробляти оптимальні рекомендації щодо дій, які забезпечують найефективніше досягнення мети.

Підготовка фахівців на межі двох наук – прикладної інженерії та розділів прикладної математики – надає майбутнім інженерам можливість ухвалювати оптимальні рішення, підвищувати ефективність їх обґрунтувань та бути провідниками ефективних засобів вирішення сучасних наукових і виробничих завдань. Впровадження математичних методів у різні інженерні дисципліни зазвичай надає багато можливостей для використання нових методів.

Ефективні засоби дослідження, розробки, виробництва та експлуатації технічних систем. Зростаюча математична культура експертів у відповідних галузях інженерних знань призводить до поглибленого вивчення загальних теоретичних принципів і методів.

Розрахунки з використанням прикладної математики, як правило, добре і просто пояснюються в опублікованих підручниках.

Водночас сама наукова і виробнича практика це доводить. На жаль, одних тільки математичних знань недостатньо, щоб визначити інші наукові або прикладні завдання. У більш просунутих технічних областях навчальному закладі ще обов'язково потрібно отримати теоретичні і практичні навички з формалізації конкретного завдання, математичного опису необхідної інформації, послідовності математичного моделювання, що потребує освоєння методики математичного моделювання та використання отриманих моделей для аналізу, синтезу, розрахунку та оптимізації технічних систем за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Сьогодні в науково-технічній та навчальній літературі студентам і фахівцям доводиться часто зустрічатися з різною інтерпретацією таких фундаментальних понять, як система, модель, моделювання. Подібна неоднозначність не свідчить про помилковість одних і правильність інших визначень термінів, а відображає залежність предмета розгляду як від галузі функціонування об'єкта, так і від службового призначення та його цілей. Відмінною особливістю даного посібника є спроба авторів інтегрувати питання математичного моделювання в завдання, які вирішуються протягом усього життєвого циклу технічної системи за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Навчальний посібник деякою мірою ліквідує відсутність навчальної літератури з математичного моделювання систем і процесів для студентів вищих навчальних закладів України спеціальності «Інформаційно-вимірювальні системи» та може бути корисним студентам інших технічних спеціальностей. Сучасні інженери не тільки використовують математику як метод розрахунку. Також як спосіб мислення, формалізації та формування інформації.

Концепції Формалізовані методи математичного моделювання доповнюють досвід та інтуїцію інженерів і створюють базову основу для розробки та експлуатації технічних систем, використання сучасних комплексних систем автоматизації інженерів, інженерів-дослідників, підвищують рівень якості освіти науковців.

Створені в сучасних умовах інформаційні технології, з одного боку, намагаються наздогнати зростаючі вимоги до них, а з другого – самі є ініціаторами нових ідей. Реалізація цих ідей зумовила появу нових форм промислових виробництв, комплексної автоматизації та інтеграції основних функцій життєвого циклу технічних систем на основі ISO-стандартів та інформаційних технологій.

В основу методу покладено ідентичність форми рівнянь і однозначність співвідношень між змінними в рівняннях оригіналу і моделі, тобто, їхню аналогію. Математичні моделі досліджуються, як правило, із допомогою аналогових обчислювальних машин, цифрових обчислювальних машин, комп'ютерів.

На початку 60-их років було розроблено один із методів математичного моделювання – (квазіаналогове моделювання. Цей метод полягає в дослідженні не досліджуваного явища, а явища або процесу іншої фізичної природи, яке описується співвідношеннями, еквівалентними відносно отримуваних результатів.

М.м. тією чи іншою мірою застосовують всі природничі і суспільні науки, що використовують математичний апарат для одержання спрощеного опису реальності за допомогою математичних понять. Ви можете замінити реальний об'єкт цією моделлю та вивчити його. Як і будь-яке моделювання, математичні моделі не повністю адекватно описують явища, тому актуальним залишається питання застосовності даних, отриманих таким чином. Він широко використовується в дослідженнях і аналізі процесів видобутку корисних копалин, геології та обробки корисних копалин.

Формальна класифікація моделей базується на математичних інструментах, які використовуються для вирішення проблеми. Є різні моделі:

Лінійна або нелінійна модель.

Централізована або розподілена система.

Детермінований або імовірнісний.

Статичний або динамічний.

Існують і інші підходи. Однак усі побудовані моделі є лінійними чи нелінійними, детермінованими чи імовірнісними. Звичайно, можливі і змішані типи. З одного боку, це зосереджені (за деякими параметрами), з іншого – розподілені моделі тощо.

Інтеграція інформації про кожен етап життєвого циклу технології система. Усі види діяльності та елементи, які є частиною життєвого циклу технічної системи, повинні знайти універсальне інформаційне ядро, яке може однаково представляти промисловий бізнес як систему продуктів, процесів, ресурсів і знань. Усі три компоненти повинні базуватися на одній схемі опису (специфікації).

Асоціативність. Між усіма компонентами життєвого циклу технічної системи повинні підтримуватися стійкі й контрольовані причинно-наслідкові зв'язки. Будь-який елемент, процес, ресурс або знання повинні зберігати своє походження та умови існування. Це найважливіший радикальний захід скорочення витрат у виробництві конкурентоспроможних нових продуктів.

Науковий керівник:

викладач Берегуляк Оксана Романівна

**Володимир Сєдов, Оксана Берегуляк
(Дрогобич, Україна)**

ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМ ІНФОРМАТИКИ

Системи інформатики є комплексом технологій, методів та інструментів, що забезпечують збір, обробку, зберігання та передачу інформації. Ці системи дозволяють створювати, керувати та оптимізувати процеси обробки даних в різних сферах діяльності.

Основні характеристики систем інформатики включають:

- Жорсткий та програмний забезпечення: Системи інформатики використовують комп'ютерне апаратне та програмне забезпечення для збору, обробки та аналізу даних.

- Бази даних: Вони використовуються для зберігання великих обсягів даних та забезпечують доступ до цих даних для подальшої обробки.

- Мережеві технології: Системи інформатики часто використовують мережі для обміну даними між різними компонентами системи та для забезпечення зв'язку з іншими системами.

- Алгоритми та аналітика: Системи інформатики використовують різні алгоритми та аналітичні методи для обробки даних та отримання корисної інформації з них.

- Інтерфейс користувача: Системи інформатики надають користувачам можливість взаємодіяти з даними та управляти системою через інтуїтивно зрозумілі інтерфейси.

Системи інформатики мають широкий спектр застосувань, включаючи управління бізнесом, медицину, науку, транспорт, енергетику, фінанси та багато інших галузей. Вони дозволяють збирати дані,

виявляти патерни, моделювати та прогнозувати події, а також приймати рішення на основі об'єктивних даних.

Застосування систем інформатики дозволяє:

- Автоматизувати процеси збору та обробки даних, що зменшує ймовірність помилок та збільшує ефективність роботи.

- Забезпечити зручний доступ до інформації для користувачів з будь-якого місця та в будь-який час.

- Розширити можливості аналізу даних та прийняття обґрунтованих рішень на основі об'єктивних фактів.

- Забезпечити безпеку та захист конфіденційної інформації.

Системи інформатики постійно розвиваються та вдосконалюються, що створює безліч нових можливостей для використання даних у різних сферах життя. У подальших розділах статті ми розглянемо конкретні приклади застосування систем інформатики та їх перспективи у сучасному світі.

2. Використання систем інформатики в різних галузях:

2.1 Медицина: Системи інформатики в медицині мають великий потенціал для поліпшення якості надання медичних послуг та рятування життів. Основні перспективи включають:

- Електронні медичні записи: Впровадження систем інформатики дозволяє зберігати медичні дані пацієнтів в електронному форматі, забезпечуючи швидкий та зручний доступ до них для медичного персоналу.

- Аналітика даних: Використання систем інформатики дозволяє аналізувати великі обсяги медичних даних для виявлення патернів, трендів та ризикових факторів. Це допомагає удосконалити діагностику, лікування та попередження захворювань.

- Телемедицина: Системи інформатики дозволяють здійснювати віртуальні консультації, дистанційний моніторинг стану пацієнтів та надавати медичну допомогу на відстані. Це особливо важливо для пацієнтів, що проживають у віддалених регіонах.

2.2 Транспорт: Системи інформатики в транспорті допомагають оптимізувати рух транспорту, покращувати безпеку та забезпечувати ефективне управління транспортною інфраструктурою. Основні перспективи включають:

- Системи управління трафіком: Використання систем інформатики дозволяє моніторити та контролювати рух транспорту на основі зібраних даних. Це допомагає запобігти заторам, покращити розподіл транспортного потоку та зменшити витрати на паливо.

- Електронні платежі та квитки: Впровадження систем інформатики дозволяє використовувати електронні платіжні системи та безконтактні квитки для зручності пасажирів та ефективного управління оплатою послуг.

- Геолокаційні системи: Використання систем інформатики, таких як GPS, допомагає відслідковувати місцезнаходження транспортних засобів, контролювати їх рух та оптимізувати маршрутизацію.

2.3 Бізнес та фінанси: Системи інформатики в бізнесі та фінансах допомагають виявляти тренди, прогнозувати ризики та приймати обґрунтовані рішення. Основні перспективи включають:

- Бізнес-аналітика: Системи інформатики дозволяють аналізувати бізнес-дані для виявлення ринкових тенденцій, розуміння споживацьких потреб та оптимізації бізнес-процесів.

- Електронна комерція: Використання систем інформатики дозволяє здійснювати електронні торгівлі та ефективно керувати онлайн-бізнесом.

- Фінансовий аналіз та прогнозування: Системи інформатики допомагають аналізувати фінансові дані, прогнозувати ризики та приймати рішення щодо інвестицій та фінансового управління.

Ці приклади демонструють лише кілька з безлічі застосувань систем інформатики в різних галузях. Завдяки постійному розвитку технологій та збільшенню обсягу доступних даних, перспективи систем інформатики в майбутньому є досить обіцяючими. Ці системи виявляються незамінними інструментами для оптимізації процесів, підвищення продуктивності та прийняття обґрунтованих рішень у різних сферах діяльності. 2.4 Навчання та освіта: Системи інформатики в галузі навчання та освіти відкривають нові можливості для ефективного навчання, сприяють інтерактивності та доступності знань. Основні перспективи включають:

- Електронні навчальні платформи: Впровадження систем інформатики дозволяє створювати електронні платформи для навчання, де студенти можуть отримувати доступ до навчальних матеріалів, виконувати завдання та взаємодіяти з викладачами та однокурсниками.

- Візуалізація даних: Системи інформатики допомагають візуалізувати складну інформацію та навчальні матеріали у формі графіків, діаграм, інтерактивних моделей та симуляцій, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

- Дистанційне навчання: Застосування систем інформатики дозволяє проводити навчання на відстані, надаючи можливість студентам з різних регіонів або країн отримувати якісну освіту без прив'язки до місця перебування.

2.5 Наукові дослідження: Системи інформатики мають важливе значення у наукових дослідженнях, допомагаючи збирати, аналізувати та візуалізувати дані, а також сприяючи спільній роботі дослідників. Основні перспективи включають:

- **Обробка та аналіз даних:** Використання систем інформатики дозволяє науковикам обробляти великі обсяги даних, виконувати статистичний аналіз та моделювання, що сприяє отриманню нових знань та відкриттям.

- **Віртуальні лабораторії:** Застосування систем інформатики дозволяє створювати віртуальні лабораторії, де науковики можуть проводити експерименти, моделювати процеси та спілкуватися з колегами з різних куточків світу.

- **Колаборативні платформи:** Системи інформатики допомагають науковикам спільно працювати над проектами, обмінюватися даними, публікувати результати та спілкуватися в онлайн-середовищі.

Це лише кілька прикладів того, як системи інформатики застосовуються в різних сферах. Впровадження нових технологій та постійний розвиток галузі створюють безліч можливостей для вдосконалення процесів, підвищення продуктивності та зростання рівня інноваційності у різних галузях діяльності.

2.6 Медицина та охорона здоров'я: Системи інформатики грають важливу роль у медицині та охороні здоров'я, сприяючи покращенню діагностики, лікування та управління медичною інформацією. Основні перспективи включають:

- **Електронна медична документація:** Застосування систем інформатики дозволяє зберігати медичну інформацію електронно, що полегшує доступ до неї, покращує обмін даними між медичними закладами та забезпечує більш точну та комплексну діагностику та лікування.

- **Телемедицина:** Завдяки системам інформатики можливе проведення консультацій, діагностики та навіть віртуального лікування на відстані, що особливо важливо в умовах віддалених регіонів або в екстрених ситуаціях.

- **Аналіз медичних даних:** Системи інформатики допомагають аналізувати великі обсяги медичних даних, виявляти залежності, тренди та паттерни, що сприяє покращенню профілактики, діагностики та лікування різних захворювань.

2.7 Громадський сектор та управління: Системи інформатики мають значний вплив на громадський сектор та управління, сприяючи оптимізації процесів, забезпеченню ефективного взаємодії між державними органами та громадянами. Основні перспективи включають:

- **Електронне управління:** Застосування систем інформатики управління допомагає автоматизувати процеси прийняття рішень, ефективно використовувати ресурси та забезпечувати прозорість та взаємодію з громадянами.

- **Електронні сервіси:** Системи інформатики дозволяють надавати громадянам електронні сервіси, такі як онлайн-заявки, електронні платежі та консультації, що полегшує взаємодію та забезпечує швидке та зручне обслуговування.

- **Біг-дата та аналітика:** Застосування систем інформатики дозволяє аналізувати великі обсяги даних та знаходити залежності та паттерни, що сприяє покращенню управління та прийняттю обґрунтованих рішень в різних сферах діяльності.

Системи інформатики мають надзвичайно широкий спектр застосувань і перспектив в різних сферах діяльності. Вони допомагають покращувати ефективність робочих процесів, забезпечують доступ до інформації, полегшують прийняття рішень та сприяють інноваційному розвитку. Одним із головних переваг використання систем інформатики є їх потужність у зборі, обробці, аналізі та візуалізації даних, що дозволяє зрозуміти складну інформацію та зробити обґрунтовані висновки.

Застосування систем інформатики в галузі бізнесу дозволяє підвищити продуктивність, зменшити витрати та забезпечити швидку та точну обробку даних. У сфері наукових досліджень системи інформатики допомагають аналізувати великі обсяги даних, виявляти залежності та тренди, що сприяє розвитку нових знань та допомагає вирішувати складні проблеми.

В галузі медицини та охорони здоров'я системи інформатики сприяють поліпшенню діагностики, лікування та управління медичною інформацією. Вони дозволяють зберігати та обробляти медичну інформацію електронно, використовувати телемедицину для консультацій та віддаленого лікування, а також аналізувати великі обсяги медичних даних для виявлення залежностей та покращення управління.

У громадському секторі та управлінні системи інформатики сприяють ефективному взаємодії між державними органами та громадянами, забезпечують електронне управління та надання електронних сервісів. Вони допомагають аналізувати великі обсяги даних, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень та покращенню управління в різних сферах.

Загалом, системи інформатики відіграють важливу роль у сучасному світі, сприяючи розвитку інновацій, покращенню процесів та прийняттю обґрунтованих рішень. Їх потужність у зборі, обробці та візуалізації даних допомагає зрозуміти складну інформацію та робити кроки до майбутнього. Зростаючі можливості і розвиток галузі створюють безліч перспектив для подальшого вдосконалення систем інформатики та їх впливу на наш світ.

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА**Оксана Березняк
(Суми, Україна)****ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕКЛАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Запорукою швидкого та якісного формування комунікативної та соціокультурної компетенції студентів є використання автентичних матеріалів на заняттях німецької мови.

Автентичні матеріали – це матеріали відібрані з оригінальних джерел, які характеризуються природністю лексичного наповнення та граматичних форм, показують колорит та особливості народу, мова якого вивчається і можуть бути використані при навчанні англійської мови.

Автентичні матеріали діляться на:

- друковані (художні твори, газети, журнали, листівки, брошури, рекламні матеріали, об'яви тощо)
- аудіо (радіопередачі, оголошення, пісні)
- відеоматеріали (фільми, мультфільми, серіали, інтерактивні відео, телепередачі, ток-шоу, інтерв'ю, кліпи, рекламні блоки, трейлери до фільмів).

Використання автентичних матеріалів позитивно впливає на мотивацію студентів, збагачує їх лексичний запас та обізнаність про культуру країни, знайомлять з живою мовою, відповідають потребам у вивченні мови та дозволяють викладачу обирати матеріали відповідно тематики уроку й розробляти індивідуальні завдання до них.

Матеріали мають відповідати мовному рівню учнів та їх інтересам, а також бути цікавими. Об'єм тексту для опрацювання має значення. Короткі тексти, брошури, меню ресторану найкраще підходять для початківців.

Матеріал має відповідати змісту модуля, на якому ви бажаєте зосередитися, наприклад, тема, лексика або граматика, яку ви бажаєте охопити.

Значне місце серед автентичних матеріалів займають аудіо- та відеозаписи. Відеоматеріали створюють атмосферу реальної мовної комунікації, роблять процес засвоєння іншомовного матеріалу більш живим, цікавим, переконливим та емоційним.

Візуальні матеріали спонукають у студентів інтерес до країни, до носіїв мови. Спостерігаючи за жестами, мімікою, студенти також можуть використовувати їх у діалогічному спілкуванні. Автентичні матеріали дають ряд переваг, серед яких слід виділити часте ілюстрування більш подібних ситуацій, що дозволяє скоротити час на пояснення, допомагає сконцентруватись, створити стійкій асоціативний зв'язок, якщо матеріал було підібрано методично правильно. Недоліки використання автентичних матеріалів полягають в великому обсязі часу, який необхідно витратити на пошук цікавого та доступного матеріалу та кожен автентичний матеріал необхідно адаптувати до заняття.

Безмежним ресурсом автентичних матеріалів для використання на заняттях з іноземної мови є реклама.

Реклама добре підходить для використання на уроках німецької мови з багатьох причин:

- Реклама, як правило, має креативний та оригінальний дизайн.
- Реклама особливо добре підходить для того, щоб привернути увагу та викликати інтерес.
- Реклама показує сучасні тенденції та відображає суспільний розвиток.
- Реклама призначена для конкретних цільових груп і перебуває під культурним впливом.
- Реклама встановлює взаємодію з одержувачем.
- Мова реклами має різні особливості, які можуть бути цікавими у зв'язку з різними навчальними цілями: високо оцінні прикметники, метафори, каламбури, неологізми (принципи словотворення), молодіжна мова, технічна мова, регіональні різновиди...

Використання реклами, наприклад, у вигляді оголошень, плакатів чи рекламних роликів, допомагає підвищити мотивацію учнів і може слугувати для досягнення різних навчальних цілей, особливо у сфері комунікації на основі повідомлень, рефлексії щодо медіа, текстів і мови, а також культурно-рефлексивного та міжкультурного навчання.

Реклама може використовуватися на всіх рівнях; складність, як і у випадку з усіма автентичними типами текстів, зумовлена, з одного боку, самим текстом (який, у випадку з рекламою, може містити лише невеликі текстові та великі графічні частини), а з іншого боку, завданнями, пов'язаними з ним. Багато рецептивних або описових завдань можна виконувати вже на уроках для початківців.

Завдяки своїм характеристикам реклама є мотивуючим приводом для спілкування. Люди можуть говорити про:

- рекламовані продукти, часто також послуги чи установи
- зображувані теми - зазвичай показують не (тільки) рекламовані продукти (якщо це взагалі можливо), а сцени з повсякденного життя, побуту, пейзажі, групи людей тощо, які повинні викликати певні почуття та асоціації
- тип зображення - смішне, шокує, сексистське...
- спосіб роботи реклами - у вигляді аналізу її медіадизайну
- культурний характер - "типово" німецька/австрійська/віденська/...

Особливо підходять завдання на точне спостереження та опис, бажано спочатку індивідуально, потім в парах або групах, нарешті в пленарному режимі.

Цікаво також спочатку розглянути деякі (текстові) частини реклами, а потім запропонувати учням вгадати, що саме рекламується.

З міжкультурної перспективи можна також говорити про "типові" подарунки в німецькомовних країнах (також у порівнянні з країною походження студентів) і тенденцію до "подарунків часу", сталості і т.д. (Слово "heuer" є типовим прикладом використання регіональних різновидів у рекламі, і до нього можна звернутися).

Стратегії читання, особливо стратегії розуміння невідомих слів і складних текстів, можна добре відпрацювати за допомогою рекламних оголошень.

Перевага цього типу тексту полягає в тому, що, з одного боку, контекст і намір, а часто і зміст, до певної міри зрозумілі (реклама хоче нам щось продати, ми очікуємо позитивного опису товару, аргументів на користь продажу і т.д.), але, з іншого боку, розуміння окремих слів і уривків тексту є непростим завданням.

Реклама пропонує численні відправні точки для використання стратегій розвитку:

- Зверніть увагу на візуальні елементи (логотипи, графіку, діаграми, зображення продукту...).

- Зверніть увагу на структуру - реклама часто будується за типовими схемами (заголовок, слоган, інформаційний текст...); у журналах часто імітується формат журнальних статей, щоб заохотити глядача читати далі

- Аналізуйте зв'язок між зображенням і текстом (будьте уважні, зображення можуть виконувати не лише допоміжну, але й контрастну функцію для тексту!)

- Використовуйте світоглядні знання, предметні знання про представлену тему, культурологічні знання, знання про типи текстів.

- Шукайте інтернаціональні іноземні слова, можливо, використовуйте подібності з рідною або іншою іноземною мовою.

- Аналізувати компоненти слова, використовувати знання правил словотвору

- Аналізувати синтаксичні та семантичні зв'язки в тексті (будьте обережні, мова реклами не завжди відповідає правилам стандартної мови!)

Доцільно спочатку запропонувати учням сформулювати гіпотези про зміст реклами (рекламований продукт, можливі аргументи), а потім декодувати текст реклами за допомогою стратегій. При цьому корисно спиратися на попередні знання учнів і запитувати їх про їхні стратегії. Вчитель повинен вказати на подальші підказки та можливі допоміжні засоби в тексті. Після етапу самостійної роботи слід провести пленарне обговорення.

Реклама також може бути використана для вивчення конкретних мовних явищ і для загального підвищення мовної обізнаності учнів, зосереджуючи увагу на мовних формах та їхніх функціях у тексті.

Аналіз реклами особливо корисний у контексті наступних тем:

- Фразеологізми, каламбури, метафори

- Типи слів, особливо прикметники

- Неологізми, принципи словотворення

- Молодіжна мова

- Технічні мови

- Діалекти, регіональні різновиди

- Порушення норм в автентичних текстах

З одного боку, учнів можна спрямувати на самостійний пошук певних явищ у рекламних текстах, що розглядаються (наприклад, прикметники з високою оцінкою, регіональні вирази, порушення норм...); з іншого боку, викладач може звернути увагу учнів на окремі слова або уривки і запропонувати їм поміркувати над їхнім значенням і функцією (наприклад, фразеологізми, каламбури тощо).

Особливо для вже дещо просунутих груп учнів може бути мотивованим пошук відхилень від норми в рекламі. Як продуктивне завдання можна запропонувати учням виправити "помилки", а потім порівняти їхні тексти з оригіналом: Які відмінності? Який ефект мають тексти? Чим приваблюють відхилення від норми?

Оскільки реклама завжди розрахована на певну цільову групу, вона завжди має культурний відбиток. Залежно від того, наскільки специфічною або обмеженою є відповідна цільова група (наприклад, молодь певного регіону, потенційні виборці округу або федеральної землі, німецькі пенсіонери...), цей відбиток може бути більш або менш очевидним і впізнаваним.

Для того, щоб визначити культурний відбиток, рекомендується використовувати метод опитування та порівняльний підхід: Учні повинні розглянути, які елементи є "типовими" для регіону походження реклами (наприклад, Німеччина, Баварія...). Крім того, вони можуть поміркувати над тим, як би виглядала реклама в їхній країні: Що було б іншим? Що не було б (так) зрозуміло в їхній країні? Що не було б переконливим аргументом?

Особливо, якщо реклама посилається на поточні політичні чи соціальні події (з метою привернення уваги чи аргументації) або якщо вони навіть становлять власне рекламний контент (передвиборча реклама, реклама неприбуткових організацій тощо), вона також може слугувати для передачі фактичних знань у сенсі пізнавального краєзнавчого уроку. Історичні події також іноді тематизуються в рекламі, або старі рекламні ролики чи фільми можуть бути проаналізовані з історичної точки зору.

Література:

1. Nord, Holger (1996): Werbung als Spiegel der Gesellschaft. In: Info DaF 1, 23, 61-68.
2. Patemann, Gabriele; Jürgens, Matthias (2009): Sprachliche, interkulturelle und didaktische Aspekte beim Einsatz von Werbung im DaF-Unterricht. In: Reeg, Ulrike; Ehrhardt, Claus; Kaunzner, Ulrike
3. Rentel, Nadine (2010): Das Trainieren der interkulturellen Kompetenz im DaF-Unterricht anhand deutscher und französischer Werbeanzeigen. In: La Clé des Langues (Lyon: ENS LYON/DGESCO). Online: <http://cle.ens-lyon.fr/ling-et-didactique/das-trainieren-der-interkulturellen-kompetenz-im-daf-unterricht-anhand-deutscher-und-franz-sischer-werbeanzeigen-109101.kjsp> (16. 12.2016).
4. Zylinska, Marzena (2003): Das Bild des Mannes in der Werbung. Ein interkulturelles E-Mail-Projekt im Deutschunterricht. In: Fremdsprache Deutsch 29, 37-45.
5. Білоконна Н. І., Білоконний С. П. До проблеми використання інформаційних технологій у навчальному процесі / II Славянские педагогические чтения: Тез. докл. Междунар. конф., 16-18 окт. 2003 г. – Тирасполь, 2003. – С. 49-53.
6. Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. За ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
7. Reichelt, Michael (2014): Der Einsatz von Printwerbung im DaF-Unterricht. Grenzen und Möglichkeiten von Bild-Text-Relationen im Sprach- und Landeskundeunterricht. In: Hieronimus, Marc (Hrsg.): Visuelle Medien im DaF-Unterricht. Göttingen: Universitätsverlag (Materialien Deutsch als Fremdsprache, 90). Online: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?isbn-978-3-86395-174-0> (16. 12. 2016), 173-193.
8. Martina Kienberger (27. 7. 2017): Werbung im DaF-Unterricht -Tipps und Ideen

Надія Зубар, Людмила Щербак
(Київ, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний світ вимагає нової філософії освіти, зміни парадигми педагогічного мислення, практичної орієнтованості, оскільки конкурентоспроможність в умовах формування економіки знань значною мірою визначається конкурентоспроможністю у сфері науки і освіти. Тенденції сьогодення:

- стрімкий розвиток інновацій та технологій,
- нові форми і види зайнятості і підвищення конкуренції,
- посилення міграції, можливість постійно змінювати місце роботи та фах.

Все це висуває нові вимоги до володіння знаннями, вміннями та навичками.

Створення інноваційної освітньої системи, зорієнтованої на формування у здобувачів освіти актуальних на ринку праці компетентностей у відповідь на вимоги ринку праці, адже суспільство знань потребує активного освоєння нових видів професійної діяльності, оволодіння працівниками комплексом неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі та високу продуктивність.

Вищий навчальний заклад освіти є конкурентоздатним, якщо забезпечує якісну освітньо-наукову діяльність, яка є доступною для різних груп населення та є привабливим для навчання та академічної кар'єри.

Тому завдання професійної освіти – формування компетентностей, які дозволять швидко адаптуватися до нових умов, а разом з профільними знаннями – набути конкурентоздатності та затребуваності на ринку праці. Сьогодні 44% випускників ЗВО працюють не за фахом, а 29% випускників працюють за фахом, лише частково пов'язаним з отриманою спеціальністю. За повідомленням Державного центру зайнятості, сьогодні 31% безробітних – це молодь у віці до 35 років. Найбільша частка безробітних молодих осіб в Україні, 50%, мають вищу освіту, 33% – закінчили заклад професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О, а 17% – заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Вирішення завдання:

1. Створення в УДУ імені Михайла Драгоманова партнерського освітнього комплексу: ЗЗСО (школи, ліцеї), ПТО, фахової передвищої освіти (коледжі, технікуми) та роботодавців (готельні, ресторани та туристичні підприємства) – за договорами, а краще у структурі, що вирішить питання щодо контингенту студентів на всіх ступенях.

2. Необхідно розробити концепцію (систему) професійного орієнтування, ступневої та неперервної освіти, в якій створити здобувачам освіти можливості спробувати різні види діяльності та практики за сприяння роботодавців на виробництвах і підприємствах, у закладах освіти. Усвідомлений вибір професії – важливий крок до успішної особистісної та професійної самореалізації молоді, розвитку майбутньої кар'єри та життєвих пріоритетів. Це можливість для економіки стати більш ефективною, для суспільства – більш справедливим.

3. Професійна освіта у сфері туризму та готельно-ресторанного бізнесу – це «бізнес-освіта». Підтвердження цьому – численні наукові розробки українських і зарубіжних фахівців довели, що найбільш ефективною є бізнес-освіта, яка здійснюється в конкурентному середовищі, розвиваючи здорові амбіції молоді, зацікавлюючи й мотивуючи її до продуктивної діяльності. Актуальність зумовлена й тим, що

провідний досвід країн Заходу довів результативність впровадження навіть шкільної бізнес-освіти, а освітня євроінтеграція України включає в себе переосмислення та застосування ефективного досвіду навчання економіці й бізнесу в зарубіжних школах. Вирішення в УДУ імені Михайла Драгоманова - використання «бізнес-симуляції» у формуванні практичних завдань під час навчального процесу з дисциплін професійної підготовки, включаючи виробничі, переддипломні практики та кваліфікаційні роботи. Для цього потрібно надати організаційні, технічні, інформативні ресурси, занурити студентів у бізнес-середовище шляхом використання бізнес-ігор і бізнес-симуляцій, у результаті чого здобувач має можливість відчувати себе в різних управлінських ролях з подальшим стажуванням у суб'єктів бізнесу під час практики, стажування, а також можливості працевлаштування під час навчання.

Якості, які при цьому формуються: виявляється ціннішим за знання є здатність швидко оцінювати нову ситуацію, шукати необхідну інформацію, об'єднувати зусилля з іншими та швидко приймати рішення. Поряд з такими якостями як відповідальність, наполегливість, старанність та працьовитість все більшої ваги набирають здатність до критичного мислення, вміння ефективно будувати комунікацію, творчий підхід до вирішення задачі (креативність), а також здатність працювати злагоджено в команді.

4. Індивідуалізація навчання – створення інформаційного освітнього середовища для індивідуального навчання (використання індивідуальних форм навчання):

– навчальний процес, що працюватиме за моделлю «неперервна та доступна освіта будь-де та в будь-який час»;

– підготовка навчально-методичних розробок щодо використання в освітньому процесі системи індивідуальної форми навчання: розроблення комбінованих навчальних завдань для студентів під індивідуальні потреби та здібності здобувачів (ступені складності – кількість балів) – для лабораторно-практичних робіт, самостійної роботи, завдань модульного, тестового та підсумкового контролю;

– організація звуко- та аудіозапису лекцій, їх монтажу, перевірка та розміщення на сайті та Youtube-каналі із залученням окрім викладачів, операторів, монтажерів-техніків програмного забезпечення, адміністраторів сайту та інших.

Якості, які при цьому формуються:

- індивідуальна форма навчання дає можливість створення безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців.

- можна констатувати, що індивідуальна форма навчання увійшла в XXI століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців різноманітних сфер та галузей. Крім цього, індивідуальна форма навчання може істотно доповнити та розширити традиційні форми організації освітнього процесу.

- створюються умови для самореалізації кожного учасника освітнього процесу та розвитку їх професійної компетентності.

5. Форма навчання. Для спеціальності Професійна освіта. Харчові технології та готельно-ресторанна справа з метою забезпечення формування практичних вмінь та навичок із дисциплін професійної підготовки є необхідність навчання у змішаному (очно-дистанційному) форматі: заняття з дисциплін циклу професійної підготовки (фахові) проводяться в аудиторіях, а дисципліни циклу загальної (теоретичної) підготовки – в онлайн-форматі із застосуванням синхронного та асинхронного режимів.

Можна також використовувати інші способи організації навчання у змішаному форматі:

- комбінований календарний підхід – навчання, за якого для всіх здобувачів формати (офлайн та онлайн) по чергово змінюються з певною періодичністю (декілька тижнів або місяців);

- за роками навчання – навчання в офлайн-форматі для молодших курсів, онлайн – для старших;

- за спеціальностями – навчання офлайн для здобувачів освіти певних спеціальностей, для інших – онлайн;

- індивідуальний підхід – забезпечення процесу навчання/викладання у зручному для учасників освітнього процесу форматі (опитування здобувачів вищої освіти для визначення їхніх потреб; створення умов для онлайн-роботи викладачів, які не можуть перебувати за місцем знаходження закладу).

Різноманіття підходів та якісне їх застосування в організації освітнього процесу вказують на високий ступінь адаптивності навчального закладу і, відповідно, на його спроможність до оперативної трансформації та успішного подолання викликів сьогодення.

Література:

1. Закон України «Про професійно-технічну освіту» в редакції Закону № 1158-IV від 11.09.2003
2. Безкорвайна Л. В. Професійна компетентність майбутніх фахівців з туризмознавства. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. № 52. С. 43-49
3. Бурак В. Г. Компоненти готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності. Педагогічні науки. 2021. № 94. С. 57-65
4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (№1460 від 21.11.2019). URL: 015-Profosvita-bakalavr.pdf (mon.gov.ua)

Перизат Құдайберген, Мұқай Аяулым
(Талдықорған, Қазақстан)

АЛГЕБРАНЫҢ КЕЙБІР ЕСЕПТЕРІН ШЫҒАРУДА ВЕКТОРДЫ ҚОЛДАНУ

Қазіргі заманғы математикалық ұғымда «вектор» іргелі ұғымдардың бірі болып табылады [1, 103 б.]. Бұл тұжырымдаманың дамуы оны математика, информатика, механика, сондай-ақ техниканың әртүрлі салаларында кеңінен қолданудың арқасында болды.

Вектор ұғымы математиканың көптеген қосымшаларында қолданылады, мысалы, қазіргі алгебра және геометрия, функциялар теориясы, ықтималдықтар теориясы және т.б. Бір қарағанда, электротехника, радиотехника, схемотехника және т.б. сияқты математикадан алыс пәндер бойынша оқулықтар векторларды өте кең қолданады.

Вектордың мектеп геометриясына да кіріп, орнығып алғанына көп уақыт болып қалды. Жалпы білім беретін мектеп бағдарламасында да векторларға көп уақыт бөледі. Қазіргі кезде векторларды мектеп бағдарламасына енгізбеу мүмкін емес еді, себебі вектор ұғымы – қазіргі заман ұғымдарының негізгі ұғымы [2, 2 б.].

Есептерді шешудің векторлық әдісі математиканы оқытудың заманауи әдістемесінің проблемалық мәселелерінің бірі болып табылады. Көптеген есептерді шешудің векторлық әдісінің мүмкіндіктеріне, ішкі және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыруға, математикалық модельдеу дағдыларын дамытуға қарамастан, көптеген әдіскерлер мектеп математика курсына векторлық аппаратқа елеусіз рөл береді [3, 4 б.].

Вектор ұғымы – физикалық ұғым ғана емес, математикалық ұғым. Математикада еркін вектор ұғымы қолданылады. Векторларға қолданылатын амалдардың ішінде байы – скаляр көбейтінді амалы. Ол алгебрада теңсіздіктерді, теңдеулерді, теңдеулер жүйесін шешуде қолданылады.

Екі вектордың скаляр көбейтіндісі олардың абсолют шамаларын олардың арасындағы бұрыштың косинусына көбейткенге тең болады [4, 24 б.].

$$a \cdot b = |a| \cdot |b| \cdot \cos \varphi; ; \text{ ал } \cos \varphi \leq 1 \text{ онда } |a \cdot b| \leq |a| \cdot |b| \quad (1)$$

Сондықтан егер $a = (x_1; y_1)$ және $b = (x_2; y_2)$ векторлары берілсе, онда $a \cdot b = x_1 x_2 + y_1 y_2$ және

$$|a| = \sqrt{x_1^2 + y_1^2} \quad |b| = \sqrt{x_2^2 + y_2^2} \quad (2)$$

Ал үш өлшемді кеңістікте:

$$x_1 x_2 + y_1 y_2 + z_1 z_2 \leq \sqrt{x_1^2 + y_1^2 + z_1^2} \cdot \sqrt{x_2^2 + y_2^2 + z_2^2} \quad (3)$$

Векторлардың скалярлық көбейтіндісі геометрия есептерін шығаруда, тұжырымдарды дәлелдеуде көптеп қолданылады. Сонымен қатар нәлдік емес екі вектордың скалярлық көбейтіндісін теңсіздіктерді дәлелдеу, теңдеулерді, теңдеулер жүйесін шешу және функцияның ең үлкен, ең кіші мәндерін табу есептерін шығарғанда пайдалануға болады. Осыған бірнеше мысалдарын қарастырайық.

1 - мысал: $a + b + c = k$ онда $\sqrt{2a+1} + \sqrt{2b+1} + \sqrt{2c+1} \leq \sqrt{6k+9}$ дәлелдеу керек.

Дәлелдеуі: x және y векторлар берілген болсын. Оның координаталары

$$x(\sqrt{2a+1}; \sqrt{2b+1}; \sqrt{2c+1}); y(1; 1; 1).$$

(3) формула бойынша:

$$\begin{aligned} \sqrt{2a+1} + \sqrt{2b+1} + \sqrt{2c+1} &\leq \sqrt{2a+1+2b+1+2c+1} \cdot \sqrt{3} = \sqrt{2(a+b+c)+3} \cdot \sqrt{3} = \\ &= \sqrt{2k+3} \cdot \sqrt{3} = \sqrt{6k+9} \end{aligned}$$

Кейбір теңсіздікті дәстүрлі әдіспен дәлелдеу қиынға түседі. Векторлық әдісті қолдану есепті шешуді жеңілдетеді және тездетеді.

2-мысал: Келесі теңсіздікті дәлелдейік: $abc^2 + bca^2 + cab^2 \leq a^4 + b^4 + c^4$

Мынадай векторларды қарастырайық.

$$x(ac; ba; cb); y(bc; ca; ab), \text{ бұдан } |x| = \sqrt{a^2 c^2 + b^2 c^2 + c^2 b^2}; |y| = \sqrt{b^2 c^2 + c^2 a^2 + a^2 b^2}$$

Формула бойынша:

$$abc^2 + bca^2 + cab^2 \leq \sqrt{a^2c^2 + b^2c^2 + c^2b^2} \cdot \sqrt{b^2c^2 + c^2a^2 + a^2b^2}$$

$$= a^2c^2 + b^2a^2 + c^2b^2$$

Енді $x(a^2, b^2, c^2)$, $y(c^2, b^2, a^2)$ болсын. Теңсіздіктің оң жағына формула қолдансақ,

$$a^2c^2 + b^2a^2 + c^2b^2 < \sqrt{a^4 + b^4 + c^4} \cdot \sqrt{c^4 + b^4 + a^4} = a^4 + b^4 + c^4$$

шығады, олай болса, теңсіздік дәлелденді.

3-мысал: $f(x) = 10 \sin x + 24 \cos x$ функциясының максимум және минимум мәнін табу керек болсын.

Алгебралық өрнекті a және b векторларының скаляр көбейтіндісі деп қарастырсақ, онда $a(10; 24)$ және $b(\sin x; \cos x)$ болады.

$$f(x) = a \cdot b = 10 \sin x + 24 \cos x;$$

$$a = \sqrt{100 + 576} = 26; \quad b = \sqrt{\sin^2 x + \cos^2 x} = 1.$$

Скаляр көбейтіндісінің қасиетіне сүйенсек, $-|a| \cdot |b| \leq a \cdot b \leq |a| \cdot |b|$ болғандықтан, $-26 \leq f(x) \leq 26$ болады. Сонда $\min f(x) = -26$, $\max f(x) = 26$.

4-мысал: Теңдеулер жүйесін шешіңіз:

$$\begin{cases} 36x^2 + 9y^4 + 4z^6 = 1 \\ x + y^2 + z^3 = \frac{2}{3} \end{cases}$$

теңдеулер жүйесін шешу үшін мынадай векторларды қарастырайық: $x(6x; 3y^2; 2z^3)$; $y\left(\frac{1}{6}; \frac{1}{3}; \frac{1}{2}\right)$

ұзындықтарын табамыз.

$$x = \sqrt{36x^2 + 9y^4 + 4z^6}, \quad y = \sqrt{\frac{1}{36} + \frac{1}{9} + \frac{1}{4}};$$

$$xy = x + y^2 + z^3 \Rightarrow x + y^2 + z^3 \leq \sqrt{36x^2 + 9y^4 + 4z^6} \cdot \sqrt{\frac{1}{36} + \frac{1}{9} + \frac{1}{4}} = 1 \cdot \frac{\sqrt{14}}{6} < \frac{4}{6} = \frac{2}{3};$$

Ал, $|x \cdot y| \leq |x| \cdot |y|$ болғандықтан жүйенің шешімі болмайды.

5-мысал: $\sqrt{4a+1} + \sqrt{4b+1} + \sqrt{4c+1} \leq \sqrt{21}$ векторлық әдісті пайдаланып теңсіздікті дәлелдеңіз:
Шешуі: $a+b+c=1$

$$p=(1; 1; 1) \text{ және } q=(\sqrt{4a+1}; \sqrt{4b+1}; \sqrt{4c+1})$$

$$(p \cdot q)^2 \leq p^2 \cdot q^2$$

немесе

$$(\sqrt{4a+1} + \sqrt{4b+1} + \sqrt{4c+1})^2 \leq 3(4a+1 + 4b+1 + 4c+1) = 3(3 + 4(a+b+c)) = 3 \cdot 7$$

$a+b+c=1$ болғандықтан, $3(3+4 \cdot 1)=21$. Теңсіздік дәлелденді.

6-мысал: күрделі иррационал теңдеуді вектордың көмегімен шешуге болады.

$x \cdot \sqrt{1+x} + 1 \cdot \sqrt{3-x} = 2\sqrt{1+x^2}$ теңдеуін қарастырайық [4].

Шешуі: екі вектор $\vec{p}(x; 1)$ және $\vec{q}(\sqrt{1+x}; \sqrt{3-x})$. Осы векторлардың скаляр көбейтіндісі

$$\vec{p} \cdot \vec{q} = x \cdot \sqrt{1+x} + 1 \cdot \sqrt{3-x}$$

модульдерінің көбейтіндісі

$$|\vec{p}| \cdot |\vec{q}| = \sqrt{1+x^2} \cdot \sqrt{1+x+3-x} = 2\sqrt{1+x^2}; \quad \vec{p} \cdot \vec{q} = |\vec{p}| \cdot |\vec{q}|$$

анықтама бойынша векторлар коллинеар (бағыттас) болады.

$$\frac{x}{\sqrt{1+x}} = \frac{1}{\sqrt{3-x}}; x^3 - 3x^2 + x + 1 = 0; \Rightarrow (x-1)(x^2 - 2x - 1) = 0 \Rightarrow x_1 = 1; x_2 = 1 + \sqrt{2}; x_3 = 1 - \sqrt{2}$$

Жауабы: $x_1 = 1; x_{2,3} = 1 \pm \sqrt{2}$.

7-мысал: $\sqrt{x^3 + 4x^2 + 9x + 36} = x\sqrt{x} + 6$ теңдеуін шешу керек [5].

Шешуі. Бірінші түбір астындағы өрнекті түрлендірейік:

$$x^3 + 4x^2 + 9x + 36 = x^2(x+4) + 9(x+4) = (x+4)(x^2+9)$$

Сонда $=x\sqrt{x}+6$

(4)

Теңдеудің мүмкін мәндер облысы $[0; +\infty]$, себебі $x \geq 0$ болу керек.

$\vec{a}=(x;3)$, $\vec{b}=(\sqrt{2};2)$ векторларын енгіземіз, олардың ұзындықтарын, скалярлық көбейтіндісін табамыз.

$$|\vec{a}| = \sqrt{(x+9)}; |\vec{b}| = \sqrt{x+4}; \vec{a} * \vec{b} = x\sqrt{x} + 6 \text{ (4) теңдеуді}$$

$\vec{a} * \vec{b} = |\vec{a}| * |\vec{b}|$ түрінде жазуға болады.

Соңғы теңдеу $\vec{a}$ және $\vec{b}$ векторларының арасындағы φ бұрышының косинусы 1-ге тең болғанда яғни $\varphi = 0^\circ$ болса ғана орындалады.

Олай болса, $\vec{a} \uparrow \vec{b}$. Олардың координаталары пропорционал $x=0$ мәні теңдеуді қанағаттандырады, демек 0 - теңдеу түбірі.

$x > 0$ болғанда $\frac{x}{\sqrt{x}} = \frac{3}{2}; \sqrt{x} = \frac{3}{2}; x = \frac{9}{4}$. Жауабы: $(0; \frac{9}{4})$

8-мысал: $5\sqrt{x^2 + 4y^2} = 4x + 6y - 3$ теңдеуін шешу керек.

Шешуі. $\vec{a} = (x; 2y)$, $\vec{b} = (4; 3)$ векторларын қарастырамыз. Сонда

$$|\vec{a}| = \sqrt{x^2 + 4y^2}; |\vec{b}| = \sqrt{16 + 9} = 5; \vec{a} * \vec{b} = 4x + 6y.$$

(1) теңсіздікті қолдансақ:

$$5\sqrt{x^2 + 4y^2} \geq 4x + 6y > 4x + 6y - 3$$

Олай болса, берілген теңдеудің шешімі жоқ.

9-мысал: Кез-келген x, y, z үшін $x+y+z = 1$ болғанда,

$x^2 y^2 + y^2 z^2 + x^2 z^2 > xyz$ екенін дәлелдеу керек.

Дәлелдеуі. $|\vec{a}| = (xy; yz; xz)$, $\vec{b} = (xz; xy; yz)$ векторларын енгіземіз

$$\vec{a} * \vec{b} = x^2 yz + xy^2 z + xyz = xyz(xyz) = xyz$$

$$|\vec{a}| = \sqrt{x^2 y^2 + y^2 z^2 + x^2 z^2}; |\vec{b}| = \sqrt{x^2 z^2 + x^2 y^2 + y^2 z^2}$$

(3) теңсіздік көмегімен $x^2 y^2 + y^2 z^2 + x^2 z^2 \geq xyz$ екенін аламыз.

10-мысал: Теңдеулер жүйесін шешу керек.

$$\begin{cases} x^6 + y^6 + z^6 = 1 \\ x^3 + 2y^3 + z^6 = 1 \end{cases}$$

Шешуі. $\vec{a} = \sqrt{y^3 + y^3 z^3 + x^3 z^3}$; $\vec{b} = (1; 2; 3)$ векторларын алайық

$$|\vec{a}| = \sqrt{x^2 + y^2 + x^2} = 1; |\vec{b}| = \sqrt{1 + 4 + 9} = \sqrt{14}$$

$$\vec{a} * \vec{b} = x^3 + 2y^3 + 3z^3 = 4$$

Берілген жүйені төмендегідей етіп жазамыз:

$$|\vec{a}| * |\vec{b}| = 1 * \sqrt{14}$$

$$|\vec{a} * \vec{b}| = 4$$

$|\vec{a} * \vec{b}| \leq |\vec{a}| * |\vec{b}|$ болу керек, бізде $4 > \sqrt{14}$. Бұлай болуы мүмкін емес. Демек теңдеулер жүйесінің шешімдері жоқ.

Көптеген алгебралық теңдеулері, теңсіздіктері, теңдеулер жүйелері өте күрделі жолмен шешіледі. Ал, керісінше мұндай есептерді векторлық әдіспен пайдалану арқылы шешуге болады. Көбінесе мектеп бағдарламасында есептерді дәстүрлі тәсілмен шешу қарастырылады, ал дәстүрлі емес тәсілмен есептерді шығару тек факультатив және қосымша сабақтарда қолданылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Дәулетқұлова А. Ә., Әлихан Г. Б. «Вектор» ұғымдарын мектеп курсына енгізудің әртүрлі тәсілдері // Вестник КазНацЖенПУ. 2019. №3., 103-107 б.
2. Нелин Е.П. Методические особенности изучения векторов в курсе планиметрии при их введении на координатной основе: автореф.... канд. пед.наук: 13.00.02. – М.: НИИ СиМО АПН СССР, 1984. - 24 с.
3. Хайретдинов В.Р. Решение задач векторным методом // Материалы VI Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум», 2014 г.

4. Тасболатова, Р. Планиметрия есептері: Оқу құралы / Р. Тасболатова. - Алматы, 2000. - 137 б.
5. Елубаев С. Элементар математикадан қыын есептер: Оқу құралы / С. Елубаев. - Алматы: Эпиграф, 2016. - 248 б.

Ғылыми жетекші:

Философия докторы (PhD) Тойбазаров Д.Б.

Ірина Павленко

(Суми, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ТЕХНОЛОГІЙ: ПІДВИЩЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ

Якісні зміни в системі освіти неможливі без цифрової трансформації освітнього процесу, яка передбачає максимально повне використання потенціалу цифрових технологій. Підвищення цифрової компетентності вчителів на часі тому, що сучасний освітній процес стає все більш залежним від використання цифрових технологій. Цифрові інструменти та ресурси надають широкі можливості для покращення навчання, залучення учнів до активної діяльності, індивідуалізації та персоналізації навчання, а також розвитку критичного мислення та інших важливих навичок.

Цифрова компетентність – це компетентність, без якої неможливо уявити ефективну роботу сучасного вчителя. В умовах періодичних локдаунів і карантинів саме цифрові технології дають змогу не зупинити навчання, а безпечно продовжувати його в дистанційному або змішаному форматі. Тому сьогодні цифрова грамотність для вчителя стає пріоритетом. У 2021 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей [2] до 2025 року, що підкреслює особливу важливість цієї теми.

Метою статті є аналіз технологій та підходів, які можуть допомогти вчителям підвищити свою цифрову компетентність.

Українські науковці активно досліджують цифрову компетентність вчителів. Наталія Морзе: Доктор педагогічних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Займається дослідженнями у галузі цифрової освіти, впровадження технологій у навчальний процес та підготовки вчителів до використання цифрових інструментів.

Вікторія Толкачова: Доктор педагогічних наук, професор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Її дослідження спрямовані на вивчення цифрової компетентності вчителів, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та формування цифрових навичок учнів.

Оксана Орлова: Доктор педагогічних наук, професор Національного університету "Острозька академія". Спеціалізується на дослідженні цифрової грамотності вчителів, розвитку цифрових компетенцій та підготовці вчителів до використання цифрових технологій у навчальному процесі.

Підвищення цифрової компетентності вчителів є важливим завданням в контексті сучасної освіти. Освітні технології швидко розвиваються, і вчителі повинні мати необхідні знання та навички для успішного використання цифрових інструментів у навчальному процесі. Наведемо приклади технологій та підходів, які можуть допомогти вчителям підвищити свою цифрову компетентність.

Вчителі можуть брати участь в тренінгах, семінарах та курсах з цифрової педагогіки. Це можуть бути як локальні навчальні заходи, так і онлайн-курси, які пропонуються освітніми організаціями та платформами. Вони допоможуть вчителям ознайомитися з новими цифровими інструментами, методиками викладання та кращими практиками. Освітняни можуть долучитися до спеціалізованих професійних спільнот у соціальних мережах, де можна обмінюватися досвідом, ідеями та ресурсами з іншими освітянами. Наприклад, такі платформи як Twitter або Facebook Groups можуть стати корисними інструментами для знаходження нових ідей та спілкування з колегами. В мережі Інтернет є цифрові навчальні ресурси, які можуть бути використані вчителями для підвищення своєї цифрової компетентності. Це можуть бути веб-сайти з безкоштовними курсами, відеоуроки, блоги, онлайн-журнали та інші джерела. Вчителі можуть використовувати ці ресурси для вивчення нових технологій та методик, а також для самостійного навчання. Освітняни можуть впроваджувати проекти, які передбачають використання цифрових інструментів та технологій. Це може включати створення веб-сайтів, використання програм для створення презентацій, відеомонтажу та інше. Працюючи в групах, вчителі зможуть навчатися разом та обмінюватися знаннями та навичками. Участь у професійних конференціях, семінарах та навчальних заходах, присвячених цифровій компетентності. Це дасть можливість ознайомитися з останніми трендами та інноваціями в галузі цифрової освіти, почути виступи відомих експертів і спеціалістів, а також встановити контакти з колегами. Пошук можливості для менторства або співробітництва з більш досвідченими колегами, які вже володіють цифровою компетентністю. Це дозволить отримати особисте керівництво, підтримку та цінні поради щодо використання цифрових інструментів та технологій у своїй роботі. Самовдосконалення та постійне навчання. Цифрова сфера швидко змінюється, тому вчителі повинні бути готові до постійного навчання і самовдосконалення. Вони можуть просуватися у своєму професійному розвитку, досліджуючи нові цифрові інструменти, вивчаючи наукову літературу та практичні матеріали, використовуючи онлайн-курси та

ресурси, а також беручи участь у вебінарах та тренінгах. Розробка власних цифрових уроків та навчальних ресурсів для використання у своєму навчальному процесі. Це дасть можливість глибше вивчити цифрові інструменти, а також адаптувати навчальний матеріал до потреб своїх учнів.

Так, підвищення цифрової компетентності вчителів дійсно має значний вплив на якість навчання та підготовку учнів до сучасного цифрового світу. Швидкий розвиток технологій вимагає від учителів уміння впроваджувати сучасні цифрові інструменти та ресурси у навчальну практику. Це дозволяє створити цікаві, змістовні та актуальні уроки, які відповідають потребам і очікуванням учнів. Цифрова компетентність вчителів допомагає учням навчитися розрізняти правдиву інформацію від фейкової, аналізувати та оцінювати цифровий контент. Вчителі можуть навчити учнів критичному мисленню, пошуку надійних джерел інформації та ефективному використанню інтернет-ресурсів.

Цифрова компетентність дозволяє використовувати онлайн-ресурси, електронні підручники, відеоуроки та інші цифрові матеріали для навчання. Це дозволяє розширити доступ до навчальних ресурсів і забезпечити більш різноманітні та інтерактивні уроки.

Отже, орієнтуючись на вищезазначені факти, можна сказати, що сучасне суспільство стає все більш цифровим, і цифрові технології займають все більш вагомую роль у різних сферах життя. Вчителі, які мають високу цифрову компетентність, здатні краще підготувати своїх учнів до цифрового світу, навчаючи їх використовувати інструменти, ресурси та технології, що доступні. Цифрові технології відкривають нові можливості для навчання і сприяють активному, інтерактивному та забезпечують індивідуалізований підхід до навчання. Вчителі, які мають високий рівень цифрової компетентності, можуть використовувати цифрові технології для створення цікавих і змістовних уроків, сприяючи підвищенню мотивації та залученості учнів. Цифрові технології сприяють розвитку навичок критичного мислення, проблемного розв'язання, комунікації та творчості. Вчителі з високою цифровою компетентністю можуть створювати навчальні ситуації, які стимулюють учнів до активного пошуку, аналізу та обробки інформації, а також до творчого використання цифрових інструментів.

Література:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
2. Європейська рамка цифрової компетентності для освітян. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en (дата звернення: 14.05.2023).
3. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2020. Випуск 78. С. 117-120.
4. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, 2021. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post_/2021/3/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf (дата звернення: 14.05.2023).
5. Семеніхіна О.В., Юрченко А.О., Сбруєва А. А. та ін. Відкриті цифрові освітні ресурси в галузі ІТ: Кількісний аналіз. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Том 75, №1. С. 331-348.

Ірина Павленко
(Суми, Україна)

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ

Реальність війни призвела до неможливості продовження навчання та успішного завершення навчального року для мільйонів дітей, які опинилися в різних небезпечних умовах. Ці умови серйозно вплинули на їхні можливості та ситуації, з якими їм довелося зіткнутися. Багато дітей зазнали значного психологічного та фізичного навантаження, і внаслідок цього у багатьох з них виникли серйозні проблеми з психічним здоров'ям. Результати різних опитувань свідчать про значну нерівність у доступі учнів до дистанційного навчання, яка залежала від регіону, в якому вони перебували (тимчасово переміщені всередині України, ті, хто знаходиться за кордоном і інтегрується в нове середовище, а також ті, хто залишається вдома). У той же час, вчителі також зіткнулися зі складнощами, багато з них виїхали за кордон разом з власними дітьми, а опитування показали, що близько третини батьків виразили бажання навчати дітей дистанційно через високий рівень тривоги та сумніви щодо безпеки. У деяких дітей та їхніх батьків також спостерігаються негативні психологічні зміни. Неможливість організувати систематичне навчання в кінці минулого навчального року поставила питання розробки технологій та моделей індивідуалізації навчання як засобу компенсування втрат учнів у галузі освіти.

Українські науковці активно досліджують цифрові інструменти та їх вплив.

Ірина Запорожець-Піх (Iryna Zaporozhets-Pikh) - доктор філософських наук, яка проводить дослідження у галузі культурних аспектів цифрових технологій, зокрема вивчає взаємодію людей зі смартфонами та соціальними медіа.

Олександр Сковорода (Oleksandr Skovoroda) - науковець, що спеціалізується на дослідженні штучного інтелекту та машинного навчання. Він активно досліджує застосування цифрових інструментів у сферах економіки, медицини та інших галузях.

Тетяна Ярмошук (Tetiana Yarmoshchuk) - науковиця, яка досліджує використання цифрових інструментів у сфері освіти. Її роботи зосереджені на ефективності використання електронних навчальних платформ, онлайн-курсів та інших цифрових засобів у процесі навчання.

Олексій Биков (Oleksii Bykov) - науковець, що займається дослідженнями в галузі кібербезпеки та захисту інформації. Він вивчає вразливості цифрових систем, розробляє методи та інструменти для забезпечення кібербезпеки.

Наталія Штанько (Nataliia Shtanko) - дослідниця, яка спеціалізується на цифровому медіа та комунікаціях. Вона вивчає вплив цифрових інструментів на масові комунікації.

Мета статті – проаналізувати вибір цифрових інструментів для індивідуалізації та диференціації навчання з метою інтенсифікації освітнього процесу.

Слід зазначити, що дистанційне навчання базується на таких принципах, як:

– принцип інтенсифікації (наявність різноманітних засобів презентації навчального матеріалу, його структурування із залученням інтерактивних видів робіт, використання цифрових інструментів та мобільних додатків для підвищення мотивації та зацікавленості учнів);

– принцип індивідуалізації (можливість персонально працювати з окремим учнем, враховуючи його рівень знань, здібності, уміння та навички);

– принцип диференціації (можливість вибору необхідних варіантів навчальних завдань, завдань певної складності та кількості, а також виконання завдань у такій послідовності, що відповідає пізнавальним можливостям учнів та рівню їхніх знань і вмінь)

В умовах онлайн-взаємодії Google Classroom забезпечує цілісність онлайн-занять з вчителем на платформі Meet та самостійної роботи учнів до та після такого заняття, реалізує ефективну взаємодію учнів у режимі реального часу шляхом коментування, публікації оголошень, запитань, інформаційних дайджестів, дає можливість контролювати виконання індивідуальних завдань, встановлювати терміни виконання кожного завдання, оцінювати навчальні досягнення учнів та створювати статистичні звіти. Робота у віртуальному класі дозволяє надати учням відкритий доступ до навчальних матеріалів у будь-який час; організувати їх самонавчання та самоперевірку; індивідуалізувати процес навчання; підвищити їх пізнавальну активність та мотивацію та розвивати навички саморефлексії. Для досягнення цієї мети слід ретельно планувати всі етапи дистанційного навчання.

Цифрові інструменти Quizizz, Kahoot та Wizer. дозволяють створювати ігрові завдання для учнів або використовувати готові завдання, створені іншими вчителями: вікторини, відкриті відповіді, вибір правильної відповіді, зіставлення, заповнення пропусків. Перевагою цих інструментів є автоматичне оцінювання учнів, що значно заощаджує час вчителя.

Серед усього різноманіття цифрових інструментів слід також виокремити сервіс LearningApps, що містить як готові навчальні матеріали, так і конструктор для створення нових інтерактивних навчальних матеріалів за допомогою шаблонів [2]. Створений інтерактивний навчальний матеріал має широкий спектр використання як під час проведення онлайн-занять на платформах Meet та Zoom, так і під час проведення квестів та ігор; як наочний засіб під час вивчення нового матеріалу та інструмент для його закріплення і перевірки засвоєння. Створені навчальні матеріали, в які можна було включити мультимедійні компоненти для наочності, дозволили забезпечити високу інтерактивність і зворотний зв'язок. Серед переваг навчання з використанням зазначеного інструменту можна виділити залученість всіх учасників групи, розвиток у них умінь працювати у команді, формування доброзичливого ставлення до опонента, можливість висловити власну думку, опанування значного обсягу навчального матеріалу за короткий час, формування навичок толерантного спілкування, обґрунтування власної думки та пошук альтернативного вирішення проблеми.

Ще одним корисним і привабливим інструментом є FlipGrid. Це вебсайт, на якому учні можуть публікувати відеокomentarі на окремі теми. На сайті Google, створеному для кожної окремої групи, публікується запитання з посиланням на FlipGrid, де учні дають відповідь на нього через записане відео.

Таким чином, цифрові засоби навчання стають потужним чинником мотивації учнів, оскільки вони підвищують актуальність та новизну вмісту навчання, тому що цифровий навчальний матеріал можна постійно додавати та оновлювати. Крім того, цифрові інструменти відповідають інтелектуальним інтересам сучасних учнів, які люблять виконувати завдання на смартфонах та комп'ютерах.

Використання зазначених інструментів сприяє подальшому розвитку цифрових навичок учнів (вміння працювати з різноманітними онлайн-платформами та цифровими інструментами, знання правил поведінки та вміння ввічливо спілкуватись онлайн; критичне ставлення до матеріалів у мережі Інтернет; пошук необхідної інформації в мережі Інтернет; розміщення інформації на вебсайті з урахуванням конфіденційності, авторського права та академічної доброчесності; пошук та усунення несправностей під час відеоконференції; запис та редагування відеофрагментів), що є дуже важливим в епоху глобальної інформатизації суспільства.

Отже, орієнтуючись на вищезазначені факти, можна сказати, що використання цифрових інструментів для індивідуалізації та диференціації навчання привели до наступних висновків.

Цифрові інструменти надають можливість персоналізованого навчання, де кожен учень може мати індивідуальну програму. Використання адаптивних програм та платформ дозволяє створити навчальне

середовище, яке враховує особисті особливості кожного учня. Цифрові інструменти дозволяють підтримувати різні стилі навчання, надаючи варіативність в розумінні матеріалу, способи його представлення та виконання завдань. Це дозволяє кожному учневі вибрати оптимальний спосіб засвоєння інформації і розвитку навичок. Цифрові інструменти можуть бути ігровими, включати елементи змагання та нагородження, що стимулює мотивацію до навчання. Інтерактивність цих інструментів може збільшити зацікавленість учнів і залученість до навчального процесу. Цифрові інструменти допомагають зменшити нерівності в доступі до якісної освіти, особливо для учнів з обмеженими можливостями або тимчасово перебуваючих в ізольованих регіонах. Вони можуть мати доступ до онлайн-ресурсів, електронних підручників та інтерактивних матеріалів, що дозволяє компенсувати освітні втрати.

Джерела:

1. Гладун М., Сабліна М. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2018. Вип. 4. С. 33-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemtc_2018_4_6 (дата звернення 24.05.23)
2. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи: науково-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 96 с.
3. Про внесення змін до Положення про електронні освітні ресурси: наказ МОН України №749 від 25 червня 2019 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/re33637?an=1&ed=2019_05_29 (дата звернення 24.05.23)
4. Смирнова І. Методичні основи розробки електронних освітніх ресурсів як контенту інформаційно-освітнього середовища. Professional Pedagogics, 2015(10), 78-83. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/369/326> (дата звернення 25.05.23)

Наталія Попова
(Харків, Україна)

СКЛАДНОСТІ СОЦІУМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

Сучасні явища тотальної агресії, політичні та геополітичні прояви насильства спрямовані на силове знищення як приватних, так і загальних форм суспільної культурної та освітньої ідентичності. Агресивні «стратегії сили» мають мету знищення соціоосвітніх умов існування спільноти та на пряме керування їх загальним життям через педагогічні та психологічні впливи на молодь. Вже більше року ми маємо безпрецедентний приклад конфлікту культур, моральних цінностей, політичної спрямованості, які проявляють себе в бойових діях Росії проти суверенної України. Терористична війна стала великою драмою в духовній сфері українського суспільства: загострилися внутрішні соціальні конфлікти та колізії відносин між людьми пов'язаних на суперечливе ставлення до політичних поглядів, релігії, мови, конфлікту поколінь, навіть до девальвації сімейних цінностей і родинних стосунків. З 90-х років двадцятого століття Країна почала напрям на «демократичні цінності» присутні Східній та Центральній Європи. Перехід до демократії розвивався поступово, через реформи в галузі політиці, економіки, соціуму, культури, освіти і мали специфічні риси. Найбільш складним для нації вийшов перехід від традиційних національних якостей до гендерного модернізму, а також у повсякденному спілкуванні українською мовою в побутовому житті. Культурно-соціальний діалог українців поступово налаштовується на ґрунт загально-європейських цінностей в процесі інтеграції до Євросоюзу. В результаті цих змін, Україна досягла високого рівня культури, освіти, свободи слова; поступово зростала економіка. Однак, посттоталітарна держава Росія, та її політичні еліти, привласнили собі право на насильство, провокуючи конфлікт з Україною вплід до військових дій [2]. Війна справила сильне потрясіння, стала світовою больовою точкою. Сучасною зброєю знищуються мирні цивільні міста, інфраструктура країни, її стратегічні об'єкти, та саме надважливе - люди. Постійна небезпека від виття сирен та прильотів, призводить до почуття «заручника» та приносить великі фізичні і моральні страждання. Ця війна демонструє історичній палітурка, варварство, дикість, «війну світів». Соціальною катастрофою є те, що дії масового насильства зі сторони ворога, через персональні переживання «загибелі власного світу», привели до втрати звичного способу життя, своїх будинків, роботи, людських відношень і з'явилися дуже важким тягарем для будь кого. Медіа, та робота оплачених пропагандистів, створилися потужною зброєю масового психологічного впливу. Нагнітається ескалація психологічної напруги. Смертельна небезпека для життя нависла над українським народом і поставила перед ним гостре питання: залишатися в країні чи виїхати, яке кожен вирішує сам для себе. Волею обставин, країну залишила активна, розвинена, енергійна, освічена частина людей. Європейські країни надали біженцям матеріальну допомогу та моральну підтримку. Українці дійшли усвідомлення нового життя, де інші закони, порядки, відношення між людьми, соціальний рівень, навіть їжа. Біженці дуже обмежені матеріально і це стало ще одним випробуванням кожного характеру. Однак, всіх українців поєднує величезне бажання звільнення від російського насильства і бандитизму, та їх ідеології лицемірства, брехні, злочинства. Перед народом України гостро постає питання необхідності національного захисту.

Найуразливішим і незахищеним перед цією ситуацією виявилось молоде покоління країни. Деякі з молодих людей розгубилися, втратили сенс значення освіти, в них відкрилися психологічні проблеми (стреси, фобії), впритул до депресії. Перед навчальними закладами стоїть важливе завдання не знекровити країну втратою її молодого покоління (враховуючи його психологічні проблеми): а навпаки: заспокоїти, дати

поради, підтримати, налаштувати на продовження освіти та отримувати радість життя незважаючи на обставини. Викладач, разом з учнями, опинились у незнайомій обстановці. Відсутність інструкцій змусила викладачів до знаходження власної стратегії навчання, залежно від своїх педагогічно-психологічних можливостей. Й в цьому випадку зросла роль особистості педагога: авторитетний фахівець надає не тільки знання, а і посильну психологічну допомогу, вільно спілкується з аудиторією, доносить важливу інформацію і точно її інтонує налаштовує зворотній зв'язок з адресатом, реалізує дистанційну форму навчання. Для налагодження взаємодії з аудиторією, викладачу потрібно здійснювати вплив на особливості колективу, мати творчу манеру подачі матеріалу, та стимулювати мотивацію в процесі навчання. Педагог пояснює свій предмет лагідно, спокійно, але усі слухають та підкоряються емоційній силі і знанням не тільки вчителя, але й вірного друга, радника. Принципово важливими є комунікативні та організаторські здібності викладача, його демократичний стиль спілкування, а саме: вважатися з правом інших на власну точку зору, дати можливість вирішення суперечок на основі дискусії, без тиску авторитетом. Організаційні незручності в можливості проведення онлайн лекцій додають відключення світла та інтернету. У такій ситуації викладачі – подвигники проводять заняття у громадських місцях, де є забезпечення електрикою. Сучасність вимагає гнучких підходів засвоєння знань: класно-урочна та лекційні форми навчання поступаються місцем опосередкованого сприйняття нової інформації і самоосвіти. Різноманітні платформи соціальних мереж (наприклад Всеосвіта) дають можливість отримання нового цікавого приклада. Соціальні мережі проникають в усі сфери суспільного та особистого життя людства. У сучасному житті поняття інформаційної та духовної культури особистості не суперечать, а взаємно збагачують один одного. Виникає новий спосіб існування освіти в умовах віртуальної реальності. Тому проблема комунікативної та інформаційної культури суспільства виділяється в соціокультурну проблему. Звідси висувуються вимоги до особистості адекватно інтерпретувати нові інформаційні дані. Впливова сила комунікацій дуже спонукає до дії. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання висвітлювалися багатьма вченими: В. Биковим, О. Ляшенко, І. Мархелем, Ю. Жуком та ін. Проте, значення ролі соціальних мереж у формуванні освітнього процесу сучасного навчального закладу вимагає вивчення. Розвиток сучасного українського напрямку має спрямованість до інтеграції у світову культуру, тяжіння до міжнародного співробітництва, поєднуючи творчі зусилля вітчизняних та зарубіжних митців. Сучасність вимушує шукати нові шляхи національного світобачення. В цьому сенсі бажано не витратити потенціал розвитку в новому всесвіті, не згорти творчий напрямок молоді, а навпаки, надати їм нових знань та пристосування до сучасного рівня соціальної функціональності, оскільки поширення глобалізації вимагає універсального мислення. Важливим дорученням викладачів в умовах війни, визначмо охороняти спадщину нашої країни, її традиції, язик, духовність, звичаї та оптимізувати стратегії взаєморозуміння і конструктивної співпраці між різними етнічними групами. При цьому необхідно зважати на вибір молодісамостійного шляху, нести відповідальність за свої дії, прояв творчого початку та інтелектуальної активності. Саме освіта, як соціальна інституція, відповідає за фахові компетенції кадрів духовної, виробничої та управлінської сфер. Інноваційний шлях розвитку освіти підвищив актуальність інтелектуального і креативного ресурсів, соціальних взаємовідносин на засадах гуманізму, поваги к укріпленню взаємної довіри. Сучасні світові глобалізаційні процеси й тенденції економічного розвитку країн потребують навчання людини впродовж усього життя та спрямовують її на саморозвиток.

Керівники Євросоюзу розуміють, що між ними та путінською мрією про створення 4-го Інтернаціоналізму для підпорядкування Європи, стоїть об'єднаний у патріотизмі український народ та його доблесна армія. Це надійний щит, що оберігає народи Європи від ескалації путінського тоталітарного режиму. У лютому 2022 року зруйнувалися ілюзії по відношенню до Росії як до сусіда братського слов'янського народу. За загальним протистоянням агресору стоїть питання морального вибору людей, завдяки якому Європа не постраждала від диктатора Путіна.

Література:

1. Щолокова О. П. Новітні підходи та технології у професійній підготовці вчителя мистецьких дисциплін / О. П. Щолокова // Innovative processes in education: collective monograph. - Lodz, Poland: AMEET Sp. z o.o., 2017. - P. 238-246.
2. Требін М. П. Конфлікт або діалог культур? Витоки і форми ціннісної конфронтації / Духовна культура України перед викликами часу / III Всеукраїнська науково-практична конференція м. Харків, 16 квітня 2020 р. с. 09-12.
3. Кремень В.Г. Філософія освіти і культури в умовах глобалізації Філософія і сучасність; наук.- теорет. і практ. журнал ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018 р. Вип.8. с. 15-25.

Альбина Сулейменова
(Талдықорған, Қазақстан)

ИРРАЦИОНАЛДЫҚ ТЕНДЕУЛЕРДІ ШЕШУДІҢ ЕРЕКШЕ ТӘСІЛДЕРІ

Иррационал тендеу-түбір таңбасының астында белгісіз болатын тендеу.

Күрделі тендеулерді шешуді бастамас бұрын білімгерлер қарапайым иррационал тендеулерді шешуді үйренуі керек. Қарапайым иррационал тендеулер дегеніміз

$$\sqrt{A(x)} = B(x), \sqrt{A(x)} = \sqrt{B(x)}$$

түріндегі теңдеулер.

Иррационал теңдеуді шешудің негізгі идеясы оны бастапқы иррационал теңдеуге тең немесе оның салдары болып табылатын рационалды алгебралық теңдеуге дейін келтіру болып табылады.

Түбірден құтылудың және рационалды теңдеуді алудың негізгі тәсілі-теңдеудің екі бөлігін де дәрежеге шығару, содан кейін

$$(\sqrt[n]{\varphi(x)})^n = \varphi(x) \quad (1)$$

формула бойынша радикалдардан құтылу қажет.[1]

Егер иррационал теңдеудің екі бөлігі де бірдей тақ дәрежеге шығарып, радикалдардан құтылсақ, онда түпнұсқаға тең теңдеу алынады.

Теңдеуді жұп дәрежеде шығарған кезде түпнұсқаның салдары болып табылатын теңдеу алынады. Сондықтан теңдеудің бөгде түбірлерінің пайда болуы мүмкін, бірақ түбірлердің жоғалуы мүмкін емес.

Бөгде түбірлер пайда болуы мүмкін болғандықтан, табылған мәндерді тек бастапқы теңдеуге ауыстыру арқылы тексеру қажет.

$$\sqrt[2k]{A(x)} = B(x) \quad (2)$$

(2) түрдегі иррационал теңдеулерін шешу үшін осы тәсілді қолдануды қарастырайық.

1 - мысал. Теңдеуді шешіңіздер:

$$\sqrt{5-4x} = 2x+5$$

$$(\sqrt{5-4x})^2 = (2x+5)^2$$

Шешуі:

Теңдеудің екі бөлігін де квадраттайық, сонда

$$5-4x = 4x^2 + 20x + 25 \Leftrightarrow 4x^2 + 24x + 20 = 0 \Leftrightarrow x^2 + 6x + 5 = 0$$

аламыз, мұндағы,

$$x = -5 \text{ немесе } x = -1.$$

Тексеру: 1) $x = -5$

$$\sqrt{5-4 \cdot (-5)} = 2 \cdot (-5) + 5 \Leftrightarrow \sqrt{25} = -5$$

Бұл дұрыс емес сандық теңдік, яғни -5 саны берілген теңдеудің түбірі болмайтындығын білдіреді.

2) $x = -1$

$$\sqrt{5-4 \cdot (-1)} = 2 \cdot (-1) + 5 \Leftrightarrow \sqrt{9} = 3$$

Бұл дұрыс сандық теңдік, яғни -1 саны берілген теңдеудің түбірі.

Жауабы. $x = -1$.

Енді нақты мысалдардан иррационал теңдеулерді шешудің ерекше тәсілдерін қарастырайық.

1-сурет. Иррационал теңдеуді шешу тәсілдері

1-тәсіл. Теңдеудің екі бөлігін бірдей дәрежеге шығару.

2-мысал. Теңдеуді шешіңіздер:

$$\sqrt{5+2x} = 5-x$$

Шешуі: Берілген теңдеу төмендегі жүйемен мәндес болады.

$$\begin{cases} 5-x \geq 0 \\ 5+2x = (5-x)^2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x \leq 5 \\ x^2 - 12x + 20 = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x \leq 5 \\ x_1 = 10; x_2 = 2 \end{cases}$$

Бұдан $x_1 = 10$ түбірі жүйедегі бірінші теңсіздікті қанағаттандырмайтынын көреміз. Демек, теңдеудің шешімі $x_2 = 2$ болады.

Жауабы: $x = 2$

2-тәсіл. Функцияның монотондық қасиетін пайдалану.

3-мысал. Теңдеуді шешіңіздер:

$$\sqrt{x^2 - 1} = x - 2$$

Анықталу облысы $x \geq -2,5$. Теңдеудің сол жағы монотонды өспелі, ал оң жағы монотонды кемімелі деп қарастыруға болады. Мұндай жағдайда олардың мәндері бір нүктеде ғана тең болуы мүмкін. Яғни бір ғана шешімі болуы мүмкін. Ол $x=2$

Шешуі: Берілген теңдеу төмендегі жүйемен мәндес болады.

$$\begin{cases} x-2 \geq 0 \\ x^2 - 1 = (x-2)^2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x \geq 2 \\ x = \frac{5}{4} \end{cases}$$

Бұл жүйенің шешімі жоқ. Өйткені $x_1 = \frac{5}{4}$ түбірі жүйенің бірінші шартына сәйкес келмейді.

Жауабы: Шешімі жоқ

3-тәсіл. Қос түбір формуласын қолдану.

4-мысал. Теңдеуді шешіңіздер: [3]

$$\sqrt{3x + \sqrt{6x-1}} + \sqrt{3x - \sqrt{6x-1}} = 4$$

Шешуі: Бұл теңдеуді шешпес бұрын қос түбір формуласына тоқталайық. Қос түбірден тұратын $\sqrt{A \pm \sqrt{B}}$ өрнегін түрлендіруде $A^2 + B$ өрнегі толық квадрат болғанда төмендегі формула қолайлы.

$$\sqrt{A \pm \sqrt{B}} = \sqrt{\frac{A + \sqrt{A^2 - B}}{2}} \pm \sqrt{\frac{A - \sqrt{A^2 - B}}{2}}$$

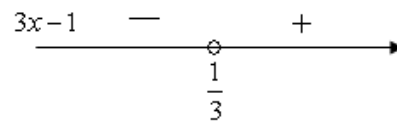
$$\begin{array}{ccccccc} \text{Осы} & & \text{формуланы} & & \text{берілген} & & \text{теңдеуге} & & \text{қолдансақ,} \\ \sqrt{3x \pm \sqrt{6x-1}} & = & \sqrt{\frac{3x + \sqrt{9x^2 - 6x + 1}}{2}} & \pm & \sqrt{\frac{3x - \sqrt{9x^2 - 6x + 1}}{2}} & = & \sqrt{\frac{3x + |3x-1|}{2}} & \pm & \sqrt{\frac{3x - |3x-1|}{2}} \end{array}$$

$$\sqrt{\frac{3x + |3x-1|}{2}} = 2$$

болғандықтан, (1)-дегі орнына қойсақ, $3x + |3x-1| = 8$ шығады. Теңдеудің екі бөлігін квадраттап, (2) теңдеуін аламыз.

$$3x - 1 = 0 \Rightarrow x = \frac{1}{3}$$

Модуль жақшасын ашамыз:

$x \geq \frac{1}{3}$ болғанда, $3x + 3x - 1 = 8 \Rightarrow x = \frac{3}{2} \in \left[\frac{1}{3}; \infty\right)$ болғандықтан, $x = \frac{3}{2}$ мәні (2) теңдеуіне, сондай-ақ (2)-ге мәндес болатын (1) теңдеуіне шешімі болады.

$x < \frac{1}{3}$ болғанда, $3x - 3x + 1 = 8 \Rightarrow 0 \cdot x = 7$ теңдеуінің шешімі жоқ.

$$x = \frac{3}{2}$$

Жауабы:

4-тәсіл. Түйіндес өрнекке көбейту.

5-мысал. Теңдеуді шешіңіздер: [2]

$$\sqrt{x^2 + 3x - 2} + \sqrt{x^2 - x + 1} = 4x - 3 \quad (1)$$

Шешуі: Теңдеудің екі бөлігін де теңдеудің сол жақ бөлігіндегі өрнекке түйіндес болатын $\sqrt{x^2 + 3x - 2} - \sqrt{x^2 - x + 1}$ өрнегіне көбейтеміз. $a^2 - b^2 = (a - b) \cdot (a + b)$ формуласын пайдаланамыз.

Сонда ықшамдай отырып,

$$(4x - 3) \cdot (\sqrt{x^2 + 3x - 2} + \sqrt{x^2 - x + 1} - 1) = 0 \quad \text{теңдеуін аламыз.}$$

Бұдан $\begin{cases} 4x - 3 = 0 & (2) \\ \sqrt{x^2 + 3x - 2} + \sqrt{x^2 - x + 1} = 1 & (3) \end{cases}$ теңдеулер жиынын аламыз. (2)-ден $x = \frac{3}{4}$. Біз (3) теңдеуден (1) теңдеудің түбірлерін іздеп отырмыз. Ол түбірлер (1) мен (3) теңдеулердің қосындысы болатын

теңдеуге де түбір болады. Яғни (1) мен (3) теңдеулерді мүшелеп қосамыз. Сонда $\sqrt{x^2 + 3x - 2} = 2x - 1$ (4) теңдеуі шығады. Ол (1) теңдеудің салдары. Сондықтан соңынан табылған түбірлерді (1) дегі орнына қойып тексеру керек. Енді (4) теңдеуді шешейік.

$$\begin{cases} 2x - 1 \geq 0 \\ x^2 - 3x - 2 = (2x - 1)^2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x \geq \frac{1}{2} \\ 3x^2 - 7x + 3 = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x \geq \frac{1}{2} \\ x = \frac{7 \pm \sqrt{13}}{6} \end{cases} \quad \text{бұдан} \quad x = \frac{7 \pm \sqrt{13}}{6}$$

Сонымен $x_1 = \frac{3}{4}$, $x_{2,3} = \frac{7 \pm \sqrt{13}}{6}$ түбірлерін алдық. Тексеру $x_1 = \frac{3}{4}$, $x_2 = \frac{7 - \sqrt{13}}{6}$ сандары (1) теңдеуге түбір болатынын көрсетеді.

$$x_1 = \frac{3}{4}, \quad x_2 = \frac{7 - \sqrt{13}}{6}$$

Жауабы:

5-тәсіл. Жаңа айнымалы енгізу арқылы рационал теңдеуге келтіріп шешу.

Көптеген иррационал теңдеулерді шешуде жаңа айнымалы енгізу тәсілі қолданылады. Бұл тәсіл кез келген күрделі теңдеуді қарапайым теңдеуге келтіріп, теңдеу шешуді жеңілдетеді.

6 - мысал. Теңдеуді шешіңіздер:

$$\sqrt[4]{x^3 + 8} + 2 + \sqrt{x^3 + 8} = 8 \quad (1)$$

Шешуі: $\sqrt[4]{x^3 + 8} = t; t > 0$ (2) белгілеуін енгізіп, $t^2 + t - 6 = 0$ теңдеуін аламыз. Бұдан $t_1 = -3; t_2 = 2$

түбірлерін табамыз. $t > 0$ болатынын ескере отырып, $t_2 = 2$ мәнін (2)-ге қойсақ, $\sqrt[4]{x^3 + 8} = 2 \Rightarrow x = 2$ шешімін аламыз.

Жауабы: $x = 2$

6-тәсіл. Радикалды оңашалану әдісі

Иррационал теңдеулерді шешкен кезде теңдеудің екі бөлігін де белгілі бір дәрежеде «радикалды

оқшаулау», яғни теңдеуді $C(x) = \sqrt[n]{D(x)}$ түрінде ұсыну пайдалы. Содан кейін теңдеудің екі бөлігі де n-ші дәрежеге көтерілгеннен кейін оң жақтағы радикал жоғалады.

7 - мысал. Теңдеуді шешіңіздер: [3]

$$\sqrt{x^2 + 5x + 2} - \sqrt{x^2 - 3x + 3} = 3$$

Шешуі. Бірінші радикалды оқшаулап, теңдеу аламыз:

$$\sqrt{x^2 + 5x + 2} = \sqrt{x^2 - 3x + 3} + 3,$$

түпнұсқаға тең.

Осы теңдеудің екі бөлігін де квадраттай отырып, біз теңдеуді аламыз:

$$x^2 + 5x + 2 = 9 + x^2 - 3x + 3 + 6\sqrt{x^2 - 3x + 3}, \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow 4x - 5 = 3\sqrt{x^2 - 3x + 3}.$$

Соңғы теңдеу бастапқы теңдеудің салдары болып табылады. Осы теңдеудің екі бөлігін де квадраттай отырып, теңдеуге келеміз.

$$16x^2 - 40x + 25 = 9(x^2 - 3x + 3), \Leftrightarrow 7x^2 - 13x - 2 = 0.$$

Бұл теңдеу бастапқы теңдеу теңдеуінің салдары болып табылады $x_1 = 2$ және $x_2 = -\frac{1}{7}$ түбірлері бар. Бірінші түбір бастапқы теңдеуді қанағаттандырады, ал екіншісі қанағаттандырмайды.

Жауабы. $x = 2$.

7-тәсіл. Тригонометриялық алмастыруды енгізіп шешу тәсілі.

8-мысал. Теңдеуді шешіңіздер: [4]

$$x + \frac{2x}{\sqrt{2+x^2}} = \sqrt{2}$$

$$x \neq 0, x > 0 \quad 0 < x = \sqrt{2 \operatorname{tg} t} \quad 0 < x < \frac{\pi}{2}$$

$$\sqrt{2 \operatorname{tg} t} + \frac{2\sqrt{2 \operatorname{tg} t}}{\sqrt{2+2 \operatorname{tg}^2 t}} = \sqrt{2} \rightarrow \sqrt{2 \operatorname{tg} t} + \frac{2\sqrt{2 \operatorname{tg} t}}{\sqrt{2(1+\operatorname{tg}^2 t)}} = \sqrt{2}$$

$$\sqrt{2 \frac{\operatorname{sint}}{\operatorname{cost}}} + \frac{2\sqrt{2 \frac{\operatorname{sint}}{\operatorname{cost}}}}{\sqrt{2 \frac{\cos^2 t + \sin^2 t}{\cos^2 t}}} = \sqrt{2} \rightarrow \frac{\sqrt{2 \operatorname{sint}}}{\operatorname{cost}} + \frac{2\sqrt{2 \frac{\operatorname{sint}}{\operatorname{cost}}}}{\sqrt{2} \sqrt{\frac{\cos^2 t + \sin^2 t}{\operatorname{cost}}}} = \sqrt{2}$$

$$\frac{\sqrt{2 \operatorname{sint}}}{\operatorname{cost}} + \frac{2\sqrt{2 \operatorname{sint}}}{\frac{\sqrt{2}}{\operatorname{cost}}} = \sqrt{2} \rightarrow \sqrt{2 \operatorname{sint} + 2 \operatorname{sint} - \operatorname{cost}} = \sqrt{2 \operatorname{cost}}$$

$$2 \operatorname{sint} + 2 \operatorname{sint} - \operatorname{cost} = \sqrt{2 \operatorname{cost}} \rightarrow \sin 2t = \sqrt{2(\operatorname{cost} - \operatorname{sint})}$$

$$1 \text{ ширекте } \sin 2t > 0 \text{ олай болса } \cos - \operatorname{sint} > 0 \quad \frac{\operatorname{cost}}{\operatorname{cost}} - \frac{\operatorname{sint}}{\operatorname{cost}} > 0$$

$$1 \operatorname{tg} t > 0; \operatorname{tg} t < 1 \text{ енді } \sin 2t = \sqrt{2(\operatorname{cost} - \operatorname{sint})} \text{ теңдеудің екі жағын квадраттасақ. } \sin^2 2t = 2(\operatorname{cost} - \operatorname{sint})^2$$

$$\sin^2 2t = 2(\cos^2 t + \sin^2 t - 2 \operatorname{sint} \operatorname{cost}) = 2(1 - \sin 2t)$$

$$\sin^2 2t = 2 - 2 \sin 2t \rightarrow \sin^2 2t + 2 \sin 2t - 2 = 0$$

$$\sin 2t_1 = \sqrt{3-1}; \sin 2t_2 = -\sqrt{3-1}$$

$$0 < \sin 2t_1 < 1 \text{ болғандықтан мағынасы бар, ал } \sin 2t_2 < 1 \text{ болғандықтан мағынасы жоқ. } \sin 2t_1 = \frac{2 \operatorname{tg} t}{1 - \operatorname{tg}^2 t}$$

болғандықтан

Қорытынды. Иррационал теңдеулерді шешуге байланысты кездесетін барлық ұғымдарға тоқтала отырып, білімгерлердің теориялық және практикалық білімдерін дамытатын, иррационал теңдеулерді шешудің тиімді тәсілдері қарастырылды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сеитова С.М., Тасболатова Р.Б. Математиканы оқытудың теориясы мен әдістемесі (жалпы әдістеме). Электрондық оқулық, Талдықорған, 2007.
2. Элементарная математика. Рациональные уравнения и неравенства: учеб. пособие / А. В. Фирер, Е. Н. Яковлева, А. П. Елисова, Т. В. Захарова; отв. ред. Н. К. Игнатьева. – Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2019. – 146 с.
3. Элементарная математика. Уравнения и неравенства с модулем: учеб. пособие / А. В. Фирер, Е. Н. Яковлева, А. П. Елисова, Т. В. Захарова; отв. ред. Н. К. Игнатьева. – Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2020. – 114 с.
4. Вавилов, В.В. Задачи по математике. Уравнения и неравенства / В.В. Вавилов. - М.: Книга по Требованию, 2022. - 237 с.
5. Вавилов, В.В. Задачи по математике. Уравнения и неравенства. Справочное пособие / В.В. Вавилов, И.И. Мельников, С.Н. Олехник, и др.. - М.: Наука, 2022. - 240 с.

Ғылыми жетекші:

Педагогика ғылымдарының докторы Сеитова С.М.

Тетяна Шевченко
(Суми, Україна)

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Діяльнісний підхід є одним із методичних підходів, на яких базується більшість сучасних технологій та систем навчання. Його мета – розвиток особистості як суб'єкта життєдіяльності. Це означає систематичне виконання таких дій у навчанні: ставити цілі, планувати їх досягнення, організовувати і контролювати процес розв'язання задач, оцінювати результати та відповідати за них, рефлексувати. Основним елементом навчання є розв'язування задач, завдань, оволодіння різними видами діяльності дослідницької, науково-дослідної, творчої та ін.

Ідея діяльнісного підходу пов'язана з діяльністю, як засобом становлення і розвитку суб'єктності. Тобто, у процесі і результаті використання форм, прийомів і методів освітнього процесу народжується не робот, навчений і запрограмований на чітке виконання певних видів дій і операцій, а особистість, яка обирає, оцінює, програмує і конструює різні види діяльності, що задовольняють потреби в саморозвитку й самореалізації.

Основні завдання сучасної освіти зорієнтовані на інтелектуальний і творчий розвиток особистості, формування її комунікативної компетентності, здатності до інноваційної діяльності. Вищою школою (С.А. Архангельський, В.П. Безпалько, В.І. Виготський, С.У. Гончаренко, В.І. Євдокимов, А.Н. Леонтьєв, А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, О.М. Пьехота, О.К. Філатов, О.М. Шаян, О.Т. Шпак та ін.) нагромаджений багатий досвід в питаннях організації і оптимізації процесу навчання, що є важливим підґрунтям для розв'язання поставлених завдань. В цьому контексті досить актуальною стає проблема реалізації діяльнісного підходу в навчанні. У розкритті суті діяльнісного підходу відправною точкою є поняття „діяльність”. У словникових джерелах це поняття визначається як різновид активності, характерний для людини. Все життя людини супроводжується різними видами діяльності, в процесі яких вона набуває певних знань, досвіду.

У 60-70 роках ХХ століття педагоги Ю. К. Бабанский, І. І. Льясов, Л. В. Занков, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов, М. Н. Скаткін та ін. займалися виявленням умов ефективного впровадження діяльнісного підходу у навчально-виховний процес школи.

Діяльність – це форма активності, що характеризує здатність людини бути причиною змін у бутті. Її можна розглядати в загальному значенні цього слова, а також у вузькому, конкретному – як специфічну форму активності людини. До специфічних видів діяльності можна віднести професійну, наукову, навчальну та ін. „Навчальна діяльність охоплює діяльність того, хто навчає, і того, хто навчається. Це поняття має соціальну сутність, оскільки без навчальної діяльності не може розвиватись особистість”. Активність проявляється шляхом свідомої постановки мети, яка формується в процесі виникнення певних потреб, що є джерелом активності. Сама по собі потреба не породжує свідомої діяльності. Для її виникнення необхідне співвіднесення потреби з предметом, за допомогою якого можна задовільнити дану потребу. Усвідомлена потреба стає мотивом поведінки. Мотивом називається те, що спонукає діяльність, заради чого вона здійснюється. Для суб'єкта його мотив виступає як безпосередня спонукальна сила. У загальному плані мотив – це відображення потреби, що діє як об'єктивна закономірність і виступає як об'єктивна необхідність. Мотив тісно пов'язаний з діяльністю, визначається метою. Мотив належить до потреби, яка спонукає до діяльності, мета – до предмета, на який спрямована діяльність, і який у ході її виконання повинен бути перетворений у продукт, що є метою діяльності. Він може бути тим, що створюється людиною. Так, наприклад, предметом пізнавальної діяльності є будь-яка інформація, предметом навчальної діяльності – знання, уміння, навички. Діяльність тісно зв'язана з активністю. Діяльність людини – це свідомо активність, яка виявляється в системі доцільних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Власне свідомий характер людської діяльності виявляється в її плануванні, передбаченні результатів, регуляції дій, прагненні до її вдосконалення, доборів найкращих засобів використання досягнень науки тощо. Діяльність – це внутрішня і зовнішня активність людини, яка спрямована на особистісні зміни і є основою діяльнісного підходу, змістом якого є формування уміння самостійно вирішувати проблеми в різних сферах та видах діяльності. Організаційною основою даного підходу є створення умов для самостійного вирішення проблеми. Основна ідея діяльнісного підходу пов'язана не з самою діяльністю як такою, а діяльністю як засобом становлення і розвитку суб'єкта.

Діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Під наскрізними умінями ми розуміємо:

- уміння висловлювати власну думку усно і письмово;
- критичне та системне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати позицію;
- творчість, ініціативність;
- вміння конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики;

- приймати рішення;
- розв'язувати проблеми;
- здатність співпрацювати з іншими людьми.

Вирішити всі ці завдання допоможе організація навчального процесу, через дію, співпрацю, роботу у малих і великих групах, виконання проектною і дослідницькою роботи, проведення спостережень, STEM – уроки і т.д. Існує 5 основних характеристик діяльнісного підходу:

- радісна;
- соціальна;
- активна;
- мотивуюча;
- значуща.

Діяльнісний підхід у викладанні предметів передбачає навчання, при якому вчитель систематично створюючи проблемні ситуації і організовуючи діяльність учнів орієнтовану на вирішення навчальних проблем забезпечує оптимальне поєднання їх самостійної пошукової діяльності із засвоєнням нових знань.

Діяльнісний підхід в освіті оптимально відповідає актуальним тенденціям розвитку сучасного суспільства та передбачає такі методи навчання, коли учні не отримують знання у готовому вигляді, а добувають їх самостійно в процесі власної навчально-пізнавальної діяльності.

Одним з прикладів є метод проектів – (це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість учневі виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності (Г. Селевко). Технологія проектування передбачає розв'язання учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, у результаті чого вони одержують певну суму знань.

Одним із елементів методу проектів є створення мультимедійної презентації, що допомагає перевірити вміння учнів виділяти головне, порівнювати об'єкти, узагальнювати й систематизувати знання. Таку презентацію можна створити в електронному вигляді й продемонструвати за наявності відповідного обладнання або ж у друкованому вигляді і прокоментувати самому. У будь-якому разі цей прийом активізує увагу учнів, демонструє творчий підхід до вивчення матеріалу й заслуговує на високі бали.

Засобом реалізації діяльнісного підходу на уроках також є продуктивне навчання, яке передбачає проведення цікавих досліджень та практичних робіт.

Мета такої діяльності – розвиток в учнів умінь спостерігати, описувати різноманітні об'єкти та власні спостереження, розв'язувати пізнавальні завдань тощо.

Пріоритети діяльнісного навчання забезпечують умови для продуктивної освіти. А саме:

- питання повинні ставитись не на відтворення учнями раніше засвоєних знань, а мають бути розраховані на мислення учнів, на їх аналітико-синтетичну діяльність, на одержання висновку;
- завдання на порівняння та систематизацію вивченого матеріалу, що сприяють розвитку логічного мислення учнів.

У процесі навчання учні під керівництвом учителя здобувають нові для них знання. Щоб викликати в учнів пізнавальний інтерес до нового навчального матеріалу, потрібно використовувати різноманітні методичні прийоми: створення проблемної ситуації, прийом новизни, значущості, динамічності, дослідницький прийом та інше. Усі вони спонукають до допитливості, пізнавального інтересу і можуть бути використані на всіх етапах вивчення навчального матеріалу.

Отже, діяльнісний підхід забезпечує підвищення мотивації та пізнавального інтересу до вивчення предмету.

Реалізація діяльнісного підходу на уроках відбувається з урахуванням спрямованості інтересів учнів, їх життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання і виховання, особистісного досвіду у становленні суб'єктності школяра. Діяльність у даному випадку підпорядковує собі всі сторони навчання: співвіднесення знань з умінями і навичками, відбір прийомів навчання, зміст загальноосвітніх та виховних завдань, а також обсяг і характер зв'язків з іншими дисциплінами. Головне у діяльнісному підході – це спрямованість навчального процесу на розвиток практичних умінь з предметів як засобом спілкування у різноманітних життєвих ситуаціях. Отже, діяльнісний підхід спрямований на розв'язання проблеми сучасної освіти.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011>
2. Журавлев Д. Имидж учителя – необходимость или дань моде? // Народное образование. – 2003. – №7. – С. 213-218
3. Зоц В. Школа модульного типу як демократична форма організації навчання // Рідна школа. – 1996. – №10. – С. 25-28
4. Леонтьев А.Н. Деятельность сознания. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1975. – С. 175-181.
5. Щукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе / Г.И. Щукина [Кн. для учителя]. – М.: Просвещение, – 1986. – С. 15-16.

Тетяна Шевченко
(Суми, Україна)

ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО – ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Бурхливий розвиток програмно-технічних засобів створення, збереження й обробки інформації у світі дедалі швидше змінює орієнтації сучасного суспільства. Вхідження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у різні сфери діяльності людини не оминає і галузь освіти. Інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що надає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог.

Одним із важливих напрямків розвитку інформатизації освіти є нові комп'ютерні технології. Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок-помітні переваги цих технологій, котрі зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою.

Модернізація системи освіти вимагає від педагога використання новітніх технологій в організації освітньої діяльності.

Актуальність даної теми розглядається як вирішення протиріччя між сучасними потребами та можливостями покоління Центеніалів та існуючими, застарілими формами й методами роботи в освіті.

Забезпечити пізнавальний, інтелектуальний, особистісний розвиток кожного учня можливо у разі правильного вибору технології навчання і врахування особливостей розвитку дитини.

Особливого значення набуває усвідомлення вчителем принципово нових вимог до педагогічної діяльності, його готовність широко використовувати освітні можливості ІКТ як допоміжний, розвивальний, навчальний та виховний ресурс.

Широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті визначається багатьма чинниками:

по-перше, впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої;

по-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві.

по-третє, активне й ефективно впровадження цифрових технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам інформаційного суспільства (ІС) і процесу модернізації традиційної системи освіти.

Процес інформатизації суспільства й освіти знайшов своє відображення у вітчизняній та зарубіжній педагогічній літературі. Зокрема, використання засобів ІКТ у навчально-виховному процесі розглядають В. Беспалько, В. Биков, Р. Гуревич, О. Кареліна, В. Краснопольський, Є. Полат, О. Романишина, Д. Соєр, Р. Шенк та інші. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як Я.В. Булахова, О.М. Бондаренко, В.Ф. Заболотний, Г.О. Козлакова, О.А. Міщенко, О.П. Пінчук, О.В. Шестопап та інші.

Як свідчать дослідження учених, основними напрямками формування перспективної системи освіти, що мають принципово важливе значення є такі:

- підвищення якості освіти шляхом її фундаменталізації, інформування учнів і студентів про сучасні досягнення науки у більшому обсязі та швидшими темпами;
- забезпечення орієнтації навчання і виховання на нові технології ІС і насамперед на ІКТ;
- забезпечення більшої доступності освіти для різних верств населення;
- підвищення творчого потенціалу освіти.

Інформаційно-комунікаційні технології активно інтегруються в систему освіти. Вже сьогодні вони використовуються в управлінні освітніми установами, методичній роботі, у роботі з дітьми та їх батьками.

Інформатизація та використання цифрових технологій - процес об'єктивний і неминучий. У навчальних закладах різного типу формується нове освітнє середовище, з'являються високотехнологічні інформаційні засоби навчання та розвитку учнів (відеокамери, мультимедійні комп'ютери, проектори, екрани, сенсорні інтерактивні дошки, SMART Table та ін.). Відбувається розширення виробництва розвивальних і освітніх мультимедіа продуктів (комп'ютерних ігор, електронних енциклопедій, мультфільмів, навчальних відеофільмів та програм, сайтів тощо).

До критеріїв відбору ІКТ, що гарантують відповідність їх віковим особливостям дітей, а отже придатні для застосування закладах освіти, відносять:

- 1) інформаційно – комунікаційні технології є розвивальними: усі засоби, які використовуються при навчанні, є розвивальними і навчальними за своєю природою, інші - виключаються;
- 2) сприяють співпраці та інтеграції: формують уміння учнів діяти як самостійно, так і в команді, потребують спільної діяльності з дорослим, іншими дітьми;
- 3) створюють і підтримують ситуацію гри: гра є провідною діяльністю дітей будь-якої вікової категорії, і, як імітація соціального життя, вона відіграє центральну роль у процесі засвоєння нових знань, умінь і

навичок; ігрові ІКТ поряд з реальними іграшками та предметами можуть стати альтернативними моделями життєвих ситуацій;

4) «прозорість» і наочність: функції ІКТ мають бути чітко визначеними та наочними;

5) соціальна прийнятність: в інформаційно – комунікаційних технологіях не повинно бути сцен насильства, в іншому розійдеться про нав'язування стереотипів соціально неприйнятної, агресивної поведінки, і якщо засоби ІКТ не відповідають даному критерію, їх використання в будь-якому навчальному контексті не може бути виправданим;

6) дозованість в часі і змісті: інтеграція ІКТ повинна підтримувати усвідомлення питань здоров'я і безпеки та залучення батьків у процес освіти, оскільки впровадження будь-яких інновацій у процес навчання та виховання дітей має здійснюватися у тісній взаємодії з батьками.

Серед категорій ІКТ, які можуть бути використаними у практиці можна виділити:

1) технології планування й управління;

2) інтернет-технології й електронна пошта;

3) технології забезпечення навчального процесу та відповідні засоби: комп'ютери, проектори, сенсорні екрани, інтерактивні електронні класні дошки;

4) навчальні програмні продукти;

5) цифрові та програмуючі іграшки тощо.

ІКТ створюють можливості для вирішення цілої низки завдань і, зокрема, забезпечують:

1) розвиток психофізіологічних функцій, що забезпечують готовність до навчання (дрібна моторика, просторова орієнтація, зорово-моторна координація, збагачення кругозору);

2) опанування різними соціальними ролями; формування навчальної мотивації, розвиток особистісних компонентів пізнавальної діяльності (пізнавальна активність, самостійність, довільність);

3) формування відповідних віку загально-інтелектуальних умінь (серіація, класифікація тощо);

4) організація сприятливого для розвитку предметного та соціального середовища.

Робота з учнями з використання ІКТ в пізнавальному розвитку, має базуватися на наступних принципах.

Принцип наочності. З представленими в комп'ютерній формі об'єктами можна здійснити різні дії, вичленувати головні закономірності досліджуваного предмета, явища або розглянути їх у деталях. Процеси, що моделюються комп'ютером, можуть бути різноманітними за формою і змістом, демонструвати екологічні та інші явища дійсності.

Принцип привабливості. Завдяки презентаціям учні, які зазвичай не відрізнялися високою активністю в безпосередньо освітньої та спільної діяльності, активно висловлюють свою думку, міркують.

Принцип систематичності і послідовності. Передбачає, як з організацією пізнавального матеріалу, так і з системою дій учнів по його засвоєнню: сприйняттям з екрану, роз'ясненням вчителя, самостійною роботою.

Принцип психологічного комфорту. Передбачає зняття всіх стресоутворюючих факторів в освітньо-виховному процесі, створення в групі атмосфери, орієнтованої на реалізацію ідей педагогіки співробітництва, розвиток діалогових форм спілкування.

Принцип цілісності. Передбачає формування узагальненого системного уявлення про світ (природу, суспільство, самого себе).

Вимоги до інструментів ІКТ:

інструменти, що використовуються повинні бути за природою своєю освітніми, інші-виключаються;

інструменти ІКТ повинні сприяти інтеграції. Інструменти ІКТ слід якомога тісніше інтегрувати з іншими традиційними видами діяльності (іграми, роботою над проектами тощо), що забезпечують розвиваючий характер навчального процесу.

Складовими освітньо-інформаційного середовища навчального закладу є:

- на рівні матеріального ресурсного забезпечення – сучасні технічні засоби для широкого використання комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерні класи, комп'ютерні осередки тощо), електронні бази програмно-педагогічних засобів (комп'ютерні навчальні, розвивальні програми та середовища, тренажери, електронна бібліотека, відеотека тощо), комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання і навчальні середовища;

- на рівні кадрового ресурсного забезпечення – вчитель, що володіє навичками роботи на персональному комп'ютері та вміє застосовувати ІКТ. Дошкільного закладу освіти, що володіє сучасними комп'ютерними та інформаційними технологіями;

- на рівні інформаційного ресурсного забезпечення – підключення до мережі Internet, сайт навчального закладу, блоки адміністрації, вчителів та вузьких спеціалістів, електронна пошта закладу тощо.

Отже, застосування комп'ютерів в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам з учнями. Нові інформаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити ефективність навчання і виховання.

Література:

1. Бирик С.П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання. Харків: Фоліо, 2006. – 623 с.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 522 с.
3. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Планер», 2011. – 220 с.
4. Леус І. Створення мультимедійної презентації. 2012. №8. С. 50-55.
5. Леус І., Балаюш О. Технологія створення інтерактивних дидактичних ігор у програмі Power Point засобами перемикачів. 2013. №1. С. 33-38.
6. Свириденко О. Навчання XXI століття: ІКТ – компетентність педагогів. 2012. №1. С. 7-10.

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ

**Г. Нұрданияқызы
(Талдықорган, Казахстан)**

ДИАГНОСТИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И ЕЕ КОМПОНЕНТЫ. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Введение. За последние годы качество образования значительно изменилось. Если раньше главной целью университета было предоставление студентам определенных видов знаний, которые они должны были применить позже в своей профессиональной деятельности, то сегодня университеты фокусируются в первую очередь на "жизненных навыках". Впервые за свою историю мир вынужден готовить специалистов к профессиям, которых еще нет на рынке. Соответственно, встает вопрос о новой составляющей образования со смещением акцента в сторону развития универсальных «навыков XXI века»: умения критически мыслить, обращаться с крупными массивами данных, эффективно работать в команде, быстро адаптироваться к изменениям.

Наблюдаемая тенденция развития образования подтверждается и в Стратегии «Казахстан – 2050», где выделяется первоочередной задачей не только обеспечение кадров, профессиональными знаниями, а также навыками творческого и инновационного решения сложных комплексных задач, стремлением постоянного самосовершенствования и способностью работать в команде [1].

Однако, исходя из существующей практики, имеющиеся ныне формы подготовки специалистов уже не могут охватить весь круг поставленных задач, которые смогли бы обеспечить в образовательном пространстве условия формирования вышеописанных характеристик будущих педагогов. Ведь студент бакалавриата или магистратуры может стать компетентным в том случае, если, применив различные модели поведения в актуальной для него предметной области, отобрав те из них, которые наиболее соответствуют его притязаниям, нравственным установкам и социальным амбициям, выберет собственный способ жизнедеятельности, форму проявления индивидуального стиля профессиональной деятельности.

Таким образом актуальным становится вопрос необходимости обучения будущих учителей сбору, анализу, и оценке информации, позволяющей диагностировать качество подготовки учащихся, качество собственной педагогической деятельности, и принимать решения по совершенствованию данных процессов.

Цель. В данной статье рассматриваются вопросы диагностической компетентности, а именно сравнительный анализ ее представления в прошлых и современных исследованиях, отход от содержания профессиональных компонентов, и выделения как процесса в трудно разрешимых задачах.

Методы. Теоретический анализ, обобщение, систематизация, прогнозирование.

Ключевые слова. Компетентностный подход в образовании, диагностика, профессиональная компетентность, диагностическая компетентность.

Основная часть. Как выше упоминалось, в связи с проявлением системного кризиса в самом образовании в нашей стране, так и с мировыми тенденциями, происходящими в образовательных системах развитых стран, формируется потребность в компетентностном подходе, где в структуре педагогической деятельности диагностический компонент выступает в роли системообразующего элемента, поскольку обеспечивает информационные связи внутри системы педагогической деятельности.

В современных исследованиях диагностическая компетентность определяется как единство теоретической и практической готовности педагога к осуществлению диагностической деятельности для решения профессиональных проблем и задач, возникающих в реальных ситуациях профессиональной педагогической деятельности [2]. Наряду с единством психолого-педагогических знаний, практической готовности будущего педагога к осуществлению диагностической деятельности, Н.В. Кутова отмечает такой ее компонент, как стремление к творческому преобразованию педагогического процесса, который приобретает особую актуальность в условиях лично-ориентированного образования [3]. В работах Е.Н. Артеменок диагностическая компетентность определяется как интегративная профессионально-личностная характеристика педагога [4]. Г.С. Саволайнен подчеркивает необходимость наличия у будущего педагога позитивного опыта собственной диагностической деятельности [5].

Baumert & Kunter считают диагностическую компетентность неотъемлемой частью профессиональных знаний учителей, влияющих на качество преподавания и обучения студентов [6]. Исследования показали, что компетенции учителей поддаются обучению [7], но также утверждается, что диагностические компетенции учителей слишком низки [8]. Поэтому системное развитие диагностической компетентности учителей стало актуальным вопросом педагогических исследований [9, 10, 11].

В прошлом диагностическая компетентность понималась тремя разными способами. Во-первых, это исследования когнитивных диспозиций, таких как знание или мотивация. Ориентация на познавательную диспозицию, такую как знание, где диагностическая компетентность является частью профессиональных знаний учителя. Например, Бруннер и др. [12] концептуализировали диагностическую компетентность, как часть знаний педагогического содержания и педагогических психологических знаний.

Во-вторых, диагностическая компетентность приравнивается к так называемой точности суждения [13], причем диагностическая точность относилась к разнице между суждением учителя или критическим наблюдением учителей и более объективными оценками успеваемости. Однако этот подход

подвергся критике за то, что он далек от повседневной работы учителя. Сторонники более широкого понимания компетентности критиковали тот факт, что диагностические компетенции не могут ограничиваться исключительно показателями точности. Согласно Шрейдеру [14], более широкое понимание диагностической компетентности охватывает весь процесс постановки диагноза, включая способность использовать соответствующие стратегии и методы сбора и обработки данных, а также правильно интерпретировать полученные данные. Такое понимание диагностического процесса также необходимо для того, чтобы эффективно помогать будущим учителям развивать диагностическую компетентность [15]. Следовательно, точность суждений может рассматриваться только как один из компонентов диагностических компетенций в рамках более широкого понимания компетентности, учитывающее местные контексты.

В ответ на эту критику диагностическую компетентность стали рассматривать как процесс. Согласно этой концепции, исследования сосредоточены на самом диагностическом процессе [16] и на когнитивном процессе во время диагностики учителем [17]. Сдвиг в исследованиях профессионализма учителей с чисто когнитивной точки зрения на ситуативный взгляд на профессиональную компетентность считается решающим для того, чтобы изучить компетенции учителей как можно ближе к требованиям реального мира. В попытке объединить обе точки зрения, Блемеке и др. [18] смоделировали профессиональную компетентность на континууме, включающем личные склонности, такие как когнитивные способности или аффект-мотивация, которые лежат в основе навыков, специфичных для конкретной ситуации, которые опять же являются посредниками между склонностями учителей и их эффективностью.

Особенно выделяется учет тех навыков, специфичных для конкретной ситуации, которые требуются учителям для достижения успеха в конкретных ситуациях, таких как постановка диагноза. Преимущество такого подхода заключается в более широком рассмотрении диагностических компетенций, а не в ограничении исследований диагностических способностей или операционализация диагностической компетентности, как только точности суждения учителей. Следовательно, в соответствии с моделью, диагностическую компетентность, можно понимать как латентную черту, включающую "те склонности, навыки, специфичные для конкретной ситуации, и результативность, которые необходимы учителям для диагностики в контексте преподавания и усвоения знаний" [19].

Таким образом, выделяются три компонента диагностической компетентности [20]: когнитивный настрой учителей и, в частности, их профессиональные знания, применение диагностической деятельности в качестве спецификации навыков, специфичных для конкретной ситуации, в контексте диагностики и необходимость измерения точности диагностики для проверки соответствия профессиональным стандартам (см. рисунок 1).

Рис 1. Компоненты диагностической компетентности.

Тем не менее, последние исследования в рамках данного вопроса ученых Loibl и Leuders [21] рассматривают диагностическую компетентность как процесс диагностического мышления, на который влияют характеристики ситуации и характеристики человека. В то время как ситуация определяется с помощью фрейминга и сигналов, характеристики человека включают когнитивные склонности. Внешнее диагностическое поведение можно наблюдать либо с помощью индикаторов процесса (например, «думать вслух»), либо с помощью индикаторов продукта (например, «решение»). Диагностическое мышление является ядром концепции, и в исследованиях Leuders et al. [22] утверждают, что этот мыслительный процесс можно концептуализировать аналогично «клиническому мышлению».

Исследователь Chernikova et al. [9], в своей работе также концептуализируют процессы диагностического мышления, основанные на клинических рассуждениях посредством эпистемической деятельности. Эти действия характеризуются «(а) выявлением проблемы, (б) постановкой вопросов, (в) выдвижением гипотез, (г) конструированием артефактов, (д) обобщением доказательств, (е) оценкой доказательств, (ж) выводами и (з) информирование о процессе и результатах».

Эти эпистемологические действия являются адекватной основой для моделирования процесса диагностики учителем, например письменных решений учащихся. Учитель может выявить проблему в решении учащихся, заметив ошибку. Учитель спрашивает причину ошибки и выдвигает гипотезу. Если возможно, учитель подтверждает свою гипотезу другими ошибками и обобщает гипотезу, оценивая доказательства. Таким образом, анализируя диагностические процессы, концептуализированные с помощью эпистемологической деятельности, то этот процесс, схематично можно представить так:

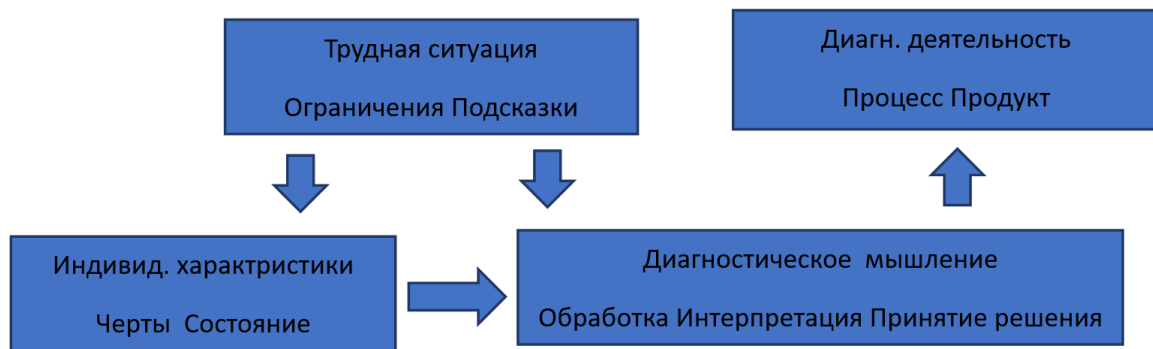

Рисунок 2. Процесс формирования диагностической компетентности.

Стоит отметить, что профессиональные знания, включая когнитивные способности и мотивационный аспект являются пре реквизитами в данном процессе, а основным компонентом является процесс поддержки учащихся путем регулирования или ограничения сложных факторов задачи, которая достигается за счет шести вспомогательных функций: (а) пробуждения ситуационного интереса, (б) уменьшения сложность и трудность задач, (в) сосредоточение учащихся на своей цели, (г) выделение важные особенности задачи, (д) мотивация разочарованных учащихся и (е) предоставление решений и модели задачи.

Заключение. Для эффективного формирования диагностической компетентности и адаптации университетских программ, необходимо понять компоненты, составляющие модель диагностической компетентности, и то, как эти компоненты взаимосвязаны в процессе. Тем не менее, курсы и практические занятия, способствующие развитию диагностической способности, различаются в разных университетах, точно так же, как и подходы, в зависимости от различных диагностических контекстов (например, оценка результатов обучения, диагностика учебных задач, мониторинг процесса преподавания и обучения).

Однако несмотря на то, что не существует глобальной конструкции диагностической компетентности, но ее концептуализация зависит от конкретной направленности исследования. И последние актуальные исследования показывают, что диагностическая компетентность эффективно формируются за счет решения проблем независимо от профессиональной базы знаний, а от решения трудных ситуаций, с ограничивающим или же помогающим руководством преподавателя и рефлексии учащихся.

Литература:

1. Послание президента Республики Казахстан – Стратегия «Казахстан-2050» от 14 декабря 2012 года <https://primeminister.kz/ru/gosprogrammy/strategiya-kazahstan-2050>
2. Маркова А.К. Психология профессионализма [Текст] / А.К. Маркова. М., 1996. 105 с.
3. Кутовая Н.В. Формирование диагностической компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки. Вестник Брянского государственного университета, 2012 г.
4. Волошина Л.Н., Воробьева Г.Е., Лашенко Н.Д. формирование диагностической компетентности будущего воспитателя в условиях профессиональной подготовки // Современные проблемы науки и образования. – 2017. – № 2.; URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=26366>
5. Саволайнен Г.С. Формирование социокультурной компетентности студентов – будущих учителей в образовательном процессе вуза Вестник Красноярского государственного университета. Гуманитарные науки. 2006. - №3. с. 94-101.
word: Professionelle Kompetenz von Lehrkräften. Zeitschrift für Erziehungswissenschaft, 9(4), 469–520.

- ' errors. In U.T. Jankvist, M. Van den Heuvel-Panhuizen, & M. Veldhuis (Eds.), Proceedings of CERME11 (3426–
- mathematics teachers – A qualitative supplementary study of the TEDS-follow-up project. In T. Dooley & G.
- d, A., & Krauss, S. (2011). Diagnostische Fähigkeiten von Mathematiklehrkräften. In M. Kunter, J. Baumert, W. Blum, U. Krauss, S. Klausmann, & M. Neubrand (Eds.), Professionelle Kompetenz von Lehrkräften – Ergebnisse
- 13.Südkamp, A., Kaiser, J., & Möller, J. (2012). Accuracy of teachers' judgments of students' academic
- 15.Artelt, C.; Rausch, T. Accuracy of teacher judgments: When and for What Reasons? In Teacher's Professional

Научный руководитель:
Доктор философии (PhD) Сапаргалиева А.Ж.

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Зоряна Горова
(Богуслав, Україна)

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний урок – це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня.
М. Ебнер-Ешенбах

За останні кілька років, світ зазнав значних змін. Перед українським суспільством, зокрема перед освітянами, життя поставило виклик через уведення карантинних обмежень і перехід на дистанційне навчання, а згодом через повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави. У зв'язку з цими подіями, українські педагоги мали швидко зреагувати й зробити перші, подекуди хиткі, кроки в освоєнні нових засобів, форм і методів роботи та подоланні бар'єру перед формуванням інформаційно-цифрової компетентності.

Дистанційне навчання успішно використовується у початковій школі, адже воно відкриває можливість вивести на новий рівень підготовку учнів, дозволяє забезпечити гнучкість та багатоваріантність у навчанні, сприяє більш повному розкриттю потенціалу учнів.

Для ефективної реалізації дистанційного навчання між учасниками освітнього процесу має відбуватися взаємодія, адже це один з найважливіших факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти. [1]

Дистанційне навчання може здійснюватись у двох режимах: синхронному (всі учасники освітнього процесу одночасно перебувають у веб-середовищі) чи асинхронному (освітній процес здійснюється за зручним для вчителів та учнів графіком). Відмінністю між синхронним і асинхронним режимами є миттєві повідомлення та негайний зворотний зв'язок. Асинхронний режим не дає можливості такого типу взаємодії.

Синхронний режим дозволяє співпрацювати учасникам освітнього процесу в режимі реального часу. Його перевага в тому, що учасників можна залучати миттєво та у визначений час. Основною формою організації синхронного дистанційного навчання є онлайн-урок. Проте, не слід копіювати класно-урочну систему в онлайн форматі, адже структура дистанційного уроку фізичної культури абсолютно відрізняється від структури звичайного уроку. Ефективним буде дистанційний урок фізичної культури, котрий матиме таку орієнтовну структуру:

1. Підготовча частина: Привітання. Перевірка присутності учнів. Повідомлення теми та завдань уроку. Повторення правил ТБ. Вимірювання ЧСС.ЗРВ під музичний супровід. Вимірювання ЧСС.

2. Основна частина: Опрацювання теми та завдань уроку.

3. Заключна частина: Вимірювання ЧСС. Підведення підсумків. Рефлексія. Завдання додому.

МОН рекомендує педагогам проводити дистанційні уроки у початкових класах протягом 20-25 хвилин, оскільки викладання матеріалу протягом 35-40 хвилин є неефективним. [1]

Однією з ефективних методик проведення асинхронних дистанційних уроків фізичної культури є використання тематичних відеоматеріалів, які можуть бути зняті та змонтовані вчителем або ж знайдені на просторах інтернету. Окрім цього можна використовувати веб-квести, віртуальні екскурсії та інтерактивні ігри, які дозволяють учням вивчати та сприймати інформацію у вигляді розважальної діяльності, онлайн-змагання, які дозволяють учням взаємодіяти між собою, змагаючись.

Оскільки НУШ активно впроваджує міжпредметні зв'язки, дистанційні уроки фізичної культури в початковій школі можна інтегрувати з українською мовою та літературним читанням, ЯДС, математикою, мистецтвом. [4]

Важливо, аби дистанційні уроки фізичної культури мали наочний та інформативний характер, оскільки дитина має пройти шлях від сприйняття інформації до її розуміння, запам'ятовування, можливого відтворення та використання на різних рівнях.

Наприклад, дистанційний комплексний урок фізичної культури для початкових класів може мати такі елементи: нагадування про дотримання правил техніки безпеки під час уроку фізичної культури, комплекси вправ з ЛФК, вправи для розвитку швидкодію-силових якостей, вправи для постави, з використанням різних методичних вказівок, ознайомлення з історією різноманітних видів спорту, досягненнями українських та всесвітньовідомих спортсменів.

Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України проводив онлайн-опитування «Виклики дистанційного навчання», головною метою якого було визначення особливостей дистанційного навчання, встановлення недоліків і переваг дистанційної форми освіти. За результатами проведеного анкетування О. В. Овчарук та І. В. Іванюк з'ясували потреби вчителів у підвищенні комп'ютерної грамотності вдосконаленні інформаційно-цифрової компетентності. [3]

На сучасному етапі розвитку української освіти, значна увага приділяється впровадженню в освітній процес інноваційних технологій, орієнтованих на перспективу розвитку нетрадиційних форм та систем оздоровлення, що допомагатиме учням встановлювати зв'язки з природою, навчатись керувати своїми емоціями, поведінкою, рухами, досягти гармонії між тілом і духом. Отож стрімкий розвиток сучасних

технологій зумовив появу нових засобів для ефективної реалізації дистанційного навчання в початковій школі.

Досліджуючи дану тему, я ознайомилася з роботою та професійним досвідом багатьох педагогів та дізналася про багато крутих технічних засобів, котрі стануть в нагоді вчителям фізичної культури початкових класів для ефективної реалізації освітнього процесу в дистанційному режимі. [2] Тож пропоную ознайомитися з ними:

– **«Всеосвіта», «Прометеус», «На урок», «Освіта.ua», «Юніор»** – сучасні освітні платформи, які допомагають педагогам професійно зростати та підвищувати власну педагогічну майстерність. Окрім цього, це масштабні освітні багатофункціональні онлайн-портали розроблені для педагогів України, містять бібліотеки готових авторських матеріалів та розробок, інтерактивних завдань для застосування на різних етапах уроку.

– **Google Classroom, Microsoft Teams, Classcraft, Aha Slides** – сервіси розроблені для закладів освіти з метою спрощення створення, поширення і класифікації завдань безпаперовим шляхом і прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти. Підходять як для синхронної, так і для асинхронної взаємодії.

– **Skype, Zoom та Google Meet** – це онлайн-сервіси для відеозв'язку. Там можна створити відеочати для проведення дистанційного уроку фізкультури в реальному часі.

– **YouTube** – популярний відеохостинг, що надає послуги розміщення відеоматеріалів. Можна використовувати для розміщення відеоуроків та знаходження за темою уроку роликів інших людей. Окрім цього, можна використовувати для завантаження робіт, створених учнями.

– **Google Drive** – сховище даних, дозволяє користувачам зберігати свої дані на серверах у хмарі і ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті. Педагогу стане в нагоді, як зручна платформа для розміщення відеоуроків та інших навчальних матеріалів.

– **Viber, Telegram, Instagram (Direct), Facebook (Messenger), TikTok** – месенджери та соціальні мережі, що згодяться при спілкуванні з дітьми та батьками. Там можна створити як індивідуальний, так і груповий чат для обговорення вивчених тем, завдань чи проблем. Їх також можна використовувати для мотивації учнів та популяризації серед них здорового способу життя, адже саме ці застосунки – це місця де діти проводять значну частину свого часу, тож навчання за їх допомогою не буде вважатись нав'язливим, а навпаки сподобається сучасним дітям. До прикладу в Telegram можна створити канал, де вчитель публікуватиме дітям корисні матеріали для щоденних занять спортом, а також нагадування про руханки, раціональне харчування, водний баланс і режим дня. Оскільки діти початкової школи велику частину робочого дня проводять в TikTok – китайському соцмедійному застосунку для створення та поширення відеофайлів та онлайн-трансляцій, то вчителю фізичної культури можна пропагувати здоровий спосіб життя та заняття спортом ненав'язливим та сучасним способом.

– **Canva, ThingLink, Prezi, Glogster** – застосунки для візуалізації, унаочнення навчального матеріалу. Є можливість створення інтерактивних презентацій, графічних об'єктів і різнотипних публікацій.

– **Quizlet, Google Forms, Kahoot та Pear Deck** – сервіси для онлайн-тестування з автоматичним зворотним зв'язком.

– **Flipgrid, Padlet, Linoit, Miro** – інтерактивні дошки для обговорення тем, або ж розміщення матеріалів для проведення онлайн-уроку.

– **Seesaw, BookCreator, Pages, GoogleSites** – сервіси для створення портфоліо робіт для спостереження за навчанням.

– **Flipgrid** – сервіс, рекомендований для записування учнями відеороликів і фактично з їх допомогою спілкування між собою на певну навчальну тему.

– **Wordart, Wordle** – сервіси для створення хмаринок слів.

– **Futurio, Mind Meister, Bubble Us** – сайти для створення ментальних карт.

– **Plickers** – ресурс генерування QR-кодів.

– **Stay Board That, Make Beliefs Comix** – застосунки для створення коміксів.

– **Learning Apps, Word Wall** – це сайти-конструктори інтерактивних завдань, які допоможуть закріпити отримані знання у ігровій формі.

– **InShot, Simple Show** – зручні додатки для редагування чи монтування відеоматеріалів для уроку.

– **Чат GPT** – чат-бот зі штучним інтелектом, згодиться для генерації креативних ідей уроку, підбору вправ чи ігор.

Підсумовуючи власне дослідження, я окреслила певні поради для вчителів фізичної культури початкової школи в умовах дистанційного навчання:

1. Розробіть правила дистанційного навчання та відслідкуйте процес (унормуйте його зі своїми колегами і зробіть так, щоб це було зручно і для вас, і для батьків, і для учнів).

2. Поеднуйте синхронне і асинхронне дистанційне навчання.

3. Максимально залучайте учнів до освітнього процесу (нехай на кожен урок одна дитина пропонує свою вправу, це дасть змогу учням почуватися важливими й корисними, до того ж, їм цікаво виконувати вправи, які вони самі готують. Запропонуйте учням челенджвідеоуроків чи інших активностей, які учні самостійно запишуть вдома, а під час онлайн-уроку, продемонструвати <https://nus.org.ua/articles/yak-tehnikno-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-pokrokovu-instruktsiya/> для всього класу і виконати разом.

4. Під час підготовки до дистанційного уроку, виокремлюйте для подачі матеріалу дітям лише найголовніше, лише те, про що дитина має дізнатися та чого навчитися.
5. Визначайте пріоритети: спочатку Маслоу – потім Блум (спочатку – базові потреби з піраміди Маслоу, потім вже педагогічні цілі з таксономії Блума). Це стосується як учнів, так і вчителів.
6. Використовуйте мінімум пояснень, насичуйте урок не лише фізичними, але й інтерактивними завданнями.
7. Прорахуйте наперед свої дії, види робіт та час на їх реалізацію.
8. Демонструйте завдання, котре необхідне для виконання учнями (це може бути здійснено у форматі записаного відеоролика або ж демонстрація вправи під час онлайн-конференції, тобто уроку). При цьому необхідно зважати на рівень сформованих компетентностей, пізнавальної активності та темп учнів. Треба пам'ятати: діти різні, інформацію сприймають теж по-різному, відповідно, і завдання мають бути різними.
9. Надавайте додаткові інструкції та консультації щодо вправ і завдань (за допомогою вами обраних вами застосунків).
10. Надавайте учням можливість працювати в парах, групами над якимось тематичними проектами.
11. Допомагайте дітям, стимулюйте їх до самостійних роздумів, відкриттів, нових поглядів, а головне – залишайтеся учасником цього процесу в активному діалозі з учнями та їх батьками, адже завдання варто створювати таким чином, щоб вони були орієнтовані на взаємодію з учнями. Не забувайте дякувати їм за те, що вони вчаться, батькам та адміністрації – що підтримують.
12. Співпрацюйте з різними вчителями, щоб, наприклад, створити разом сайт для навчання, якщо у вас збігаються програми, підручники і т.д. Створюйте спільноти і покращуйте зв'язок. Допомагайте одне одному, тому що так ви можете підтримувати свій ресурс.
13. Турбуйтеся про захист власних персональних даних та конфіденційність.
14. Піклуйтеся про власне ментальне здоров'я, адже в час дистанційного навчання, воно важливе, як ніколи.

Фізична культура – один із найважливіших навчальних предметів, адже саме завдяки йому ми виховуємо здорове покоління. Уроки фізичної культури допомагають розвивати компетенції, які згодом допоможуть дітям реалізувати себе в дорослому житті. Мудреці кажуть: «Якщо твої плани на рік – сій жито, якщо на десятиліття – саджай дерево, якщо на віки – виховуй дітей», тож якщо ми хочемо в майбутньому бачити здорове та щасливе майбутнє наших дітей – приділяймо величезну увагу їх фізичній освіті і навіть дистанційне навчання не зіб'є нашу ціль.

Джерела:

1. Організація дистанційного навчання в школі: Метод. рек. від 15.05.2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf>.
2. Большакова І. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 28.02.2023).
3. Інститут обдарованої дитини НАПН України. ІОД. URL: <https://iod.gov.ua/ua> (дата звернення: 21.03.2023).
4. Лазебний-Чоловський Д. М. Сучасні методи та засоби організації уроку фізичної культури за стандартами НУШ. Наукові конференції та семінари Київського університету імені Бориса Грінченка. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/387/383> (дата звернення: 23.02.2023).

Науковий керівник:

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Лісовенко Тетяна Олександрівна.

Тарас Кириченко
(Переяслав, Україна)

ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА І КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ТЕХНІКИ РУХІВ У ГИРЬОВОМУ СПОРТІ

У сучасній спортивній підготовці центральне місце займає питання спортивного тренування як важливої та ефективною форми впливу на організм атлета. Наукові основи спортивного тренування розроблялися з урахуванням загальних положень сучасної спортивної науки (В.Я. Андрейчук [2], Г.П. Виноградов [19], Л.С. Дворкін [31], В.Г. Олешко [68]), вони передбачають виявлення засобів і методів тренування, визначення оптимальних величин навантаження та відпочинку, видів фізичних вправ, схеми управління тренувальним процесом, побудову спортивного тренування та визначення його структури і періодичності. Методологічні досягнення спортивної науки, що об'єднують ці компоненти, повною мірою використовуються як в олімпійських видах спорту, так і у видах спорту, що наразі не входять до олімпійської програми. Саме до таких видів відноситься гирьовий спорт.

Як стверджують дослідники В.В. Баранов [7], І.Л. Миронов [61], Ю.В. Щербина [105], дотепер у цьому виді спорту недостатньо науково обґрунтована техніка змагальних вправ, неповною мірою висвітлена класифікація загальних та спеціальних вправ, що потребує ефективного обґрунтування методики підготовки

висококваліфікованих спортсменів-гирьовиків. У зв'язку з цим виникає необхідність визначити в якому співвідношенні знаходяться тренувальні навантаження, спрямовані на розвиток максимальної сили та спеціальної витривалості, які основні принципи визначення тренувального навантаження та відновлення.

Крім того, слід зазначити недостатню вивченість біомеханічних основ змагальних вправ, особливості взаємозв'язку рухових якостей та параметрів техніки рухів атлетів-гирьовиків. Вищезазначене визначає актуальність нашого дослідження.

З поняттям спеціальні рухові здібності гирьовика (рухові якості) тісно пов'язане поняття «техніка вправи змагання» (рухової дії) [21, 22, 104].

Освоєвані (вдосконалюють) спортсменами рухові дії завжди мають предметний характер, бо вони спрямовані на вирішення будь-якої конкретної рухової задачі: оптимально подолати планку в стрибках, точно і швидко зробити передачу в спортивних іграх, максимальну кількість разів підняти гирі тощо. Для цього застосовується відповідний спосіб дії, що складається із певної системи рухів. Техніка виконання змагальних вправ є системою рухів, використовувану під час виконання дії тим чи іншим способом. Чим раціональніша техніка, тим із більшою ефективністю вирішується рухове завдання [26, 29, 46].

Існує зразкова (еталонна) техніка виконання вправ. Але практика показує, що техніка завжди індивідуальна, тому що відображає особливості фізичного розвитку кожного атлета (його антропометричні дані, рівень розвитку фізичних якостей) [105].

Техніку рухової дії прийнято відображати в описових (візуальних, словесних) та біомеханічних характеристиках. У другому випадку можливо за допомогою відповідних кількісних показників точно вказати, як рухи відбуваються у просторі та часі (кінематичні характеристики), а також які при цьому взаємодіють сили та їх величини (динамічні характеристики).

Особливе значення має ритм рухової дії, який у гирьовому спорті є основним показником техніки. Ритм – узагальнена характеристика техніки. У ньому відбивається як суворо певна тривалість рухів та його фаз, а й розподіл у часі акцентованих м'язових зусиль [84, 99].

Концентрація зусиль в активних фазах рухів з підвищенням їх потужності веде до збільшення тривалості пасивних фаз. Така пропорційність рухів надає рухової дії злагодженість, гармонійність, визначає його економічність і високу результативність. Досконалий ритм викликає у людини позитивні емоції. Зазначені особливості ритму універсальні [20, 35, 72, 79].

Двигуни не зводяться тільки до рухів. Це їхня виконавча частина. Будь-яка дія пов'язана з психічними процесами - усвідомленням значення і мети дії, відображенням психіки образу, схеми рухів і способу їх виконання, вольовими проявами, емоційними станами та ін. [70, 71].

Техніка фізичних вправ має різну складність. Ефективність індивідуальної техніки істотно залежить від ступеня використання своїх фізичних можливостей, що займаються.

При досконалій техніці спортсмени здатні найбільш вигідно використовувати силу м'язів та інші сили, в той же час значно зменшити дію сил, що гальмують, які є в кожному русі (дія сили тертя, опір зовнішнього середовища, напруга м'язів, що не беруть участі в русі - м'язів-антагоністів та ін.) Усе це впливає зрештою на результативність рухів, яка є головним показником раціональності техніки фізичної вправи [3, 23, 37, 97].

Для оцінки техніки виконання змагальних вправ у гирьовому спорті можна використовувати такі критерії технічної майстерності, як траєкторію руху гир, швидкість руху гир у граничні моменти фаз, висоту підйому гир, виражену у відсотках зростання атлета і темп виконання вправи. Незважаючи на наведені вище дані, глибоке вивчення стану проблеми побудови тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів у гирьовому спорті показало недостатню наукову обґрунтованість підготовки гирьовиків.

Техніка виконання спортивної вправи в гирьовому спорті аж ніяк не варіативна. Навпаки, як у двоборстві (поштовх і ривок), так і в підйомі гирь за довгим циклом класичні вправи відрізняються стабільністю рухових структур. Це становище вкрай важливе. Бо стабільність рухових структур змагальних вправ у гирьовому спорті представляє стандартність рухових дій спортсменів: їх характеру і змісту, часових, просторових і силових параметрів, загалом, пов'язаних з певним темпом рухів, але кількісні характеристики цих рухів (зусилля, амплітуди, траєкторії, - віднесені до вагостового індексу) виявляються практично не дослідженими. На підставі цього такі рухові дії правомірно розглянути та виділити з них основні критерії [26, 34, 64].

Темп – частота або кількість рухів в одиницю часу. Виділяють типові темпи, максимальний, субмаксимальний, великий та помірний. Велике значення надається і конкретним темпам, яких можна віднести різні варіанти та його поєднання. Часто темп розуміється в порівнянні зі швидкістю. У цьому випадку відзначається їх спорідненість, що виявляється у високій руховій активності організму. Останнє полягає в тому, що за однієї і тієї ж швидкості темп може бути різним, якщо відрізняється довжина та амплітуда руху. Особливо важливу роль темп відіграє у тих видах вправ, у яких підсумковий показник оцінюється ефективністю кожної із серій рухів (бокс, хокей та інші) [92].

Типові темпи змушують мобілізувати найширші функціональні можливості людини. Вони вимагають достатнього рівня розвитку швидкості, сили та витривалості, спритності. Вони проявляється технічна, тактична, психологічна підготовленість. Наявність помітного недоліку у кожному з цих відносин призводить до зниження темпу, погіршення загального результату рухової діяльності [14, 51, 57, 84].

Багатогранна змістовність запропонованого темпу забезпечує його значущість у формуванні впевненості у своїх силах. Розуміння резервних можливостей даної частоти рухів відкриває перед спортсменом широкі перспективи у варіативному та ефективному їх використанні у навчальній, спортивній

та життєвій практиці [7, 19].

Конкретні темпи знаходять широке застосування з метою дезорієнтації супротивника. У зв'язку з цим, про низький темп говорять як про спосіб, що дозволяє збити руховий натиск супротивника. Відносно невисокий темп може бути застосований для того, щоб приховати справжні можливості. Надзвичайно високий темп, запропонований протягом якогось проміжку часу, є своєрідною «розвідкою боєм». Подібний темп часом використовують з тією метою, щоб спонукати противника до недостатньо економічного використання наявних сил. Усе це характеризує істотне значення темпу тактично [68, 72, 87].

Визначаючи швидкісні якості за темпом, можна оцінити рівень сторони спортивної підготовленості. У деяких випадках за темпом рухів судять про придатність спортсмена до занять тими чи іншими видами спорту.

Вибір темпу рухів визначає вплив на прояви фізичних якостей. Пошук його варіантів використовується виховання спеціальної витривалості. Темп, найбільше відповідний можливостям займається, дозволяє мобілізувати та вдосконалювати ті функціональні властивості організму, які необхідні ефективного виконання даної вправи. Помірний темп знаходить застосування під час роботи над загальною витривалістю. У ньому з'являється можливість домагатися великої варіативності рухів, швидше пристосовуватися умов виконання вправ. Високий темп забезпечує розвиток однієї із сторін швидкісної підготовки. Частота рухів у цьому випадку має поєднуватися з низкою якісних показників технічної, тактичної та психологічної озброєності спортсмена – гирьовика [7, 31, 35, 60].

Прагнення до підвищеної частоти рухів часто спостерігається у єдиноборствах та спортивних іграх. Але проблема збільшення частоти є і в інших видах вправ, особливо якщо рухи даного, що займається в них, відрізняються широкою розмахистістю. Надзвичайно низькі темпи можуть бути застосовані при тренуванні сили. З цією метою виконується серія рухів з дуже малою швидкістю (з проміжним напрямом). На відміну від надзвичайно низької швидкості, тут часто проявляється велика турбота про раціональність загальної картини рухів та їх варіативності. Поєднання різних темпів служить справі виховання спритності. Такі поєднання цінні тим, що вони привчають не тільки до розмаїття характеру рухової діяльності, але й обдуманій та ефективній їх заміні з урахуванням умов виконання, що змінюються [2]. Проблема збільшення частоти є і в інших видах вправ, особливо якщо рухи даного, що займається в них, відрізняються широкою розмахистістю. Надзвичайно низькі темпи можуть бути застосовані при тренуванні сили. З цією метою виконується серія рухів з дуже малою швидкістю (з проміжним напрямом). На відміну від надзвичайно низької швидкості, тут часто проявляється велика турбота про раціональність загальної картини рухів та їх варіативності. Поєднання різних темпів служить справі виховання спритності. Такі поєднання цінні тим, що вони привчають не тільки до розмаїття характеру рухової діяльності, але й вдумливої та ефективної їх заміни з урахуванням умов виконання, що змінюються. Але проблема збільшення частоти є і в інших видах вправ, особливо якщо рухи даного, що займається в них, відрізняються широкою розмахистістю. Надзвичайно низькі темпи можуть бути застосовані при тренуванні сили. З цією метою виконується серія рухів з дуже малою швидкістю (з проміжним напрямом). На відміну від надзвичайно низької швидкості, тут часто проявляється велика турбота про раціональність загальної картини рухів та їх варіативності. Поєднання різних темпів служить справі виховання спритності. Такі поєднання цінні тим, що вони привчають не тільки до розмаїття характеру рухової діяльності, але й вдумливої та ефективної їх заміни з урахуванням умов виконання, що змінюються. Надзвичайно низькі темпи можуть бути застосовані при тренуванні сили. З цією метою виконується серія рухів з дуже малою швидкістю (з проміжним напрямом) [2, 7, 17, 19, 31, 35, 74].

На відміну від надзвичайно низької швидкості, тут часто проявляється значна увага про раціональність загальної картини рухів та їх варіативність. Поєднання різних темпів сприяє вихованню спритності. Такі поєднання цінні тим, що вони привчають не тільки до розмаїття характеру рухової діяльності, але й вдумливої та ефективної їх заміни з урахуванням умов виконання, що змінюються. Надзвичайно низькі темпи можуть бути застосовані при тренуванні сили. З цією метою виконується серія рухів з дуже малою швидкістю (з проміжним напрямом). На відміну від надзвичайно низької швидкості, тут часто проявляється велика турбота про раціональність загальної картини рухів та їх варіативності [2, 60, 68, 87, 98].

Зміна темпу - спосіб регулювання навантаження. Високі показники, як правило, пов'язані з великою функціональною активністю організму. Зниження темпу рухів знижує функціональну активність і загальне навантаження [88, 89, 100].

Змінюють темп й у регулювання психологічного стану котрі займаються. Високий темп підвищує їхню емоційність, рухливість і силу нервових процесів. Зниження темпу, за інших рівних умов, призводить до протилежних результатів [4, 16, 24, 32, 87].

Контрастні темпи застосовуються посилення зовнішнього ефекту вправи. Вони відбивається багатство рухових можливостей котрі займаються, відомі грані професійного майстерності, які надають естетичне вплив на оточуючих. Закономірність цього факту визначається тим, що динаміка фізичної вправи найчастіше узгоджуються з динамікою тих почуттів, що виникають у результаті його естетичного сприйняття [15, 26, 36, 81].

Таким чином, темп рухів відіграє важливу роль в управлінні цілою низкою сторін педагогічного процесу, він дозволяє забезпечити не лише вибіркоче, а й комплексне вдосконалення особистості спортсмена-гирьовика.

Література:

1. Андрейчук В. Я. Методичні основи гирьового спорту: навчальний посібник. Львів: Тріада плюс, 2007. 500 с.
2. Василевський В. В. Основи гирьового спорту. Львів: НП, 2004. 52 с.
3. Дворкин Л.С. Силовые единоборства. Атлетизм, культуризм, пауэрлифтинг, гиревой спорт. Ростов н/Д.: Феникс, 2003. 338 с.
4. Олешко В. Г. Силові види спорту. Київ: Олімпійська л-ра, 1999. 287 с.
5. Пилипко В. Ф. Обґрунтування ефективності застосування тренувальних завдань для удосконалення процесу підготовки спортсменів-гирьовиків високої кваліфікації: дис. ... канд. наук фіз. виховання і спорту: 24.00.01. Харків, 2003. 193 с.
6. Чернявський Ю. Д., Задорожній М.С., Черепов О.В. Використання вправ з гирями в заняттях атлетичною гімнастикою для студентів ВНЗ / 4-я Междунар. науч.-практ. конф. «Теоретические и прикладные аспекты развития гиревого спорта», 27-29 сент. 2007 г. Алушта, 2007. С. 61.
7. Щербина Ю. В. Гирь восхитительный полёт. Київ, 1998. – 118 с.

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Наталія Борисова
(Переяслав, Україна)

ОКАЗІОНАЛЬНІ УТВОРЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Усі okazіональні утворення розглядаються за структурними, семантичними й етимологічними параметрами у рамках нижченаведених дихотомій:

1) форма – зміст;

2) структурна відповідність – невідповідність нормам словотворення;

3) спонтанне виникнення у мовленні – створення зі стилістичною метою – розмовні (неписьменницькі) утворення та індивідуально-авторські (письменницькі) одиниці.

За співвідношенням форми та змісту розрізняють такі типи okazіональних лексичних одиниць (ОЛО), як: власне неологізми (нова форма – нове значення), трансномінації (нова форма – старе значення), семантичні інновації (стара форма – нове значення) [1, с. 119].

Ж. Колоїз розширює вищезазначену класифікацію:

→ фонетичні (фонологічні), репрезентовані ономапейними утвореннями, комбінаціями звуків, що додають елементи грецького чи латинського походження (*цит. за:* [1, с. 120]), фонетичними аналогіями, «хибними аналогіями». Що природніше звучить новостворена лексична одиниця у контексті мовних норм, то більш вірогідним є факт її закріплення у лексиконі;

→ лексичні: антропоніми, персоніми, флоризми, зооніми, натурфактоніми, артефактоніми, ідеоніми, вербоніми і т.ін.;

→ морфологічні (передбачають випадкові граматичні модифікації);

→ фраземні (субституція, експлікація, контамінація та еліптизація значення);

→ синтаксичні (внутрішньо-реченнєві / сполученнєві перетворення із послабленими синтаксичними зв'язками;

→ семантичні.

Семантичні okazіоналізми зазнають подальшої класифікації на метафоричну і метонімічну антономазію, метафоричне і метонімічне перенесення, узагальнення і звуження значення.

Зазначимо, що лексичні та семантичні okazіоналізми є переважно однокомпонентними, тоді як okazіональні фрази є надслівними і продукуються внаслідок синтаксико-фразеологічних дериваційних процесів.

За категоріальним значенням усі ОЛО поділяються на три групи [5, с. 45]: предметності (назви осіб, предметів, явищ, опрідметнених дій); процесуальної ознаки; непроцесуальної ознаки (активізація граматичних категорій, призначених для підсиленої експресії, зокрема ступенів порівняння прикметників і прислівників).

За структурною відповідністю нормам словотворення ОЛО поділяють на:

1) ОЛО, утворені з порушенням продуктивних дериваційних патернів;

2) ОЛО, утворені з порушенням законів системної продуктивності словотвірних моделей;

3) ОЛО, утворені шляхом оновлення дериваційної форми існуючої одиниці;

4) ОЛО, утворені за зразком реального слова;

5) ОЛО, утворені за непродуктивними дериваційними моделями;

6) ОЛО, утворені з використанням унікальних елементів;

7) ОЛО, утворені за непередбаченими системою способами.

Розглянемо одну з класифікацій ОЛО: одиниці, що порушують закони системних словотвірних типів; одиниці, що утворилися за непродуктивними типами; ОЛО, утворені за конкретним зразком непохідної лексеми [3, с. 20].

За етимологічними параметрами більшість зарубіжних лінгвістів диференціюють ОЛО як «авторські okazіоналізми» та *hapax legomena* (розмовні або мовленнєві okazіоналізми) (*conversational nonce-words*).

Д. Крістал також виділяє «академічні» okazіоналізми (*bonce-words* від сленгового «*bonce*» – «*head*») та «лексичні ізоляти». Академічні okazіоналізми передбачають ретельне планування та наявність авторського задуму навіть за відсутності автора, проте вживаються у наукових текстах, не обмежені одноразовим уживанням і часто закріплюються в узусі. «Лексичні ізоляти» (Ч. Філмор називає їх «одиницями з унікальними семантичними та синтаксичними властивостями, ізольованими від інших складових лексикону» [*цит. за* 1, с. 108]) превалюють у журналістських текстах та є складними іменниками чи прикметниками, створені за продуктивними моделями шляхом винахідливої маніпуляції мовним матеріалом.

Ще okazіоналізми називають «інтелектуально-мовною грою», у своїй більшості розрахованою на інтелектуальну еліту суспільства» [5, с. 48]. «Розмовні» ж okazіоналізми, або *hapax legomena* (грецький термін, що означає «сказаний одноразово»), створюються не за авторським задумом, а під час комунікативного акту внаслідок обмовки чи жарту, не передбачають повторного вжитку та, як правило, не лексикалізуються.

Вітчизняні науковці також розмежовують «розмовні» okazіоналізми та «індивідуально-авторські» неологізми, чи «художні» okazіоналізми, які, у свою чергу, можуть розгалужуватися на «конструктиви»

(виникають виключно лінгвальним шляхом, представляючи «пропущені ланки в словотворенні») та «денотати» (пов'язані з вигаданими автором реаліями) [2, с. 167]. Крім того, зазначається, що okazіональне словотворення можна аналізувати в дериваційному та лінгвостетичному (як складову ідіостилію автора) аспектах. Зауважимо, що у випадку мовленнєвих okazіоналізмів такий аспект аналізу є недоцільним, тому ми погоджуємося з даною диференціацією. У цьому контексті згадаємо В. Дресслера, який виділяє три категорії «поетичних okazіоналізмів»: «метаморфологічні» (каламбур, гра слів, авторські утворення); «доморфологічні» (дитяче мовлення до розвитку навичок граматично правильного спілкування); «параморфологічні» (редуплікація, конверсія, ономастичні одиниці) [3, с. 17].

Розглянемо ще одну класифікацію ОЛО на основі авторського словотворення та поширеної трихотомії неологізм – потенціалізм – okazіоналізм:

- 1) власне потенціалізми (утворюються за словотвірними моделями, легко відтворювані, не фіксовані у словниках);
- 2) потенційні слова, що мають номінальних авторів (не вживаються автором, але асоціюються з його твором);
- 3) авторські неологізми («відповідають реаліям певної епохи», створюються письменниками за продуктивними моделями);
- 4) авторські новотвори (вигадані авторами для конкретного контексту, здебільшого є оригінальними синонімами уже існуючих слів);
- 5) системні okazіоналізми (результат каламбурного та зворотнього словотвору);
- 6) власне okazіоналізми (малопередбачувані, експресивні, їх денотати знаходяться поза часовими рамками);
- 7) «зарозумні» лексеми та квазі-лексеми (слова, що «володіють мовним буттям без жодних реальних денотатів»).

Наразі науковий доробок щодо способів okazіонального словотворення активно доповнюється. Традиційно розмежовують морфологічні та неморфологічні способи. Проте останнім часом значна увага приділяється комбінованим, або «суто okazіональним способам», а саме: вивільненню афіксів, використанню афіксів як базових основ, каламбуру, паронімічній грі, креації, аугментації, елімінуванню, анаграматичним способам (ретроскрипція, метатеза, тмезис), графіксації, субституції, okazіональна метонімізація. Англійській мові притаманні іменний характер і тенденція до номінального okazіонального словотворення з метою концептуалізації ознак певного об'єкта.

О. Селіванова [6, с. 415] виділяє такі основні способи творення ОЛО, як: креація, деривація, запозичення, калькування, актуалізація архаїзмів і термінів інших мовних підсистем. О. Гармаш [3, с. 8] розрізняє морфологічні способи творення okazіоналізмів (афіксація / деафіксація, елементоскладання); лексичні (телескопія, осново-/словоскладання); «графічне формотворення» – аббревіація, акронімія. У рамках синергетичного підходу найдієвішим механізмом творення okazіоналізмів називає «функціональну трансорієнтацію», що ґрунтується на модифікації формальних ознак при збереженні плану вираження. Виділяють: верботрансформацію, конверсію (функціональну транспозицію), семантичну деривацію, афіксалізацію вільних лексем, інтеграцію словосполучень, вторинну номінацію – способи словотворення, характерні для аналітичних мов.

Ж. Колоїз, систематизує усі способи okazіональної деривації, протиставляючи узуальні та неuzuальні способи, які розмежовуються на чисті («прості»: префіксація, суфіксація, власне основоскладання) й змішані («комбіновані / неелементарні»: змішано-афіксальні, словоскладання, що супроводжується афіксацією), а також прямі й зворотні.

Неuzuальні способи словотворення, виокремлені В. Ізотовим, і розташовані «на периферії мовної системи», доповнювалися і уточнювалися Ж. Колоїз: контамінація, субституція, редеривація, емансипація морфем / фонем, гендіадіс, римоване словоскладання (редуплікація), голофразис (злиття речень), черезступеневе продукування [цит. за 5, с. 47]. У фокусі новітніх лінгвістичних пошуків поширеною є деривація за аналогією, («конкретним зразком», «прийом-предсказамус», заміна деривація або субституція).

Отже, способи okazіонального словотворення розглядають у межах опозицій форма-зміст, відповідність-невідповідність нормам словотворення та за етимологічними параметрами традиційно розмежовують на морфологічні та неморфологічні, проте наразі значна увага приділяється комбінованим або виключно okazіональним способам словотворення.

На сучасному етапі численні наукові доробки у галузі okazіоналістики характеризуються амбівалентністю поглядів та інтерпретацій okazіоналізму. Пліуралізм думок щодо дефініції та природи okazіональної одиниці надав поштовх становленню двох основних підходів у вивчення okazіонального словотворення: структурної та інтегрованої, які, завдяки географічному розташуванню основних шкіл okazіоналістики, можна також назвати вітчизняною та західною. Проте взаємна дифузність лінгвістичних знань також зумовила виникнення синергетичного підходу, що інтегрує здобутки обох вищезазначених.

З позицій когнітивної семантики okazіональні одиниці містять фрагменти або кванти інформації, розкриваючи таким чином індивідуально-авторське осмислення дійсності. Відтак можна стверджувати, що лінгвокогнітивна парадигма вийшла за рамки розгляду системності / несистемності внутрішньої організації okazіонального словотворення, змістивши акцент на нерозривність мислення, мови, мовлення й дійсності. Okazіональна одиниця розглядається, таким чином, як носій прототипної категорії, що об'єднує сітку

існуючих і потенційно можливих значеннєвих проєкцій одиниці з урахуванням широкого спектру енциклопедичних знань та соціокультурних контекстів.

Найприйнятнішою класифікацією є та, що ділить okazіоналізми на фонетичні (фонологічні), лексичні, морфологічні (передбачають випадкові граматичні модифікації), фраземні (субституція, експлікація, контамінація та еліпטיзація значення), синтаксичні (внутрішньо-реченнєві / сполученнєві перетворення із послабленими синтаксичними зв'язками та семантичні).

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – Київ: Академія, 2004. – 342 с.
2. Борисова Н. В. Способи перекладу авторських неологізмів в оповіданнях Дж. Р. Р. Толкіна «Tales from the Perilous Realm» / Н. В. Борисова. // Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: збірник наукових праць (м. Переяслав, 18 березня 2021 року) / Гол. ред. К. І. Мізін. Переяслав, 2021. – С. 162-169.
3. Гармаш О. Л. Системність словотвору англійської мови та інноваційні процеси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / О. Л. Гармаш: 10.02.04. – Запоріжжя, 2005. – 22 с.
4. Никитченко К. П. До проблеми дефініції okazіонального слова та okazіонального словотворення / К. П. Никитченко. // Актуальні питання сучасної філології: Матер. II міжн. наук.-практ. конф. Львів, 12-13 грудня 2014 р. – Херсон: «Гельветика», 2014. – С. 44-48.
5. Омельченко Л. Ф. Англійські okazіоналізми-композиції у художньому дискурсі: лінгвопрагматичний аспект / Л. Ф. Омельченко, Л. Ф. Соловйова, Т. М. Мороз // Вісник: зб. наук. статей Київського Міжнародного Університету, 2008. Серія: Іноземна філологія (5). – С. 12-24.
6. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2011. – 716 с.

Тетяна Заболотна
(Переяслав, Україна)

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ГОЛОВНОЇ ГЕРОЇНИ У ТВОРІ Д. СТІЛ «A GOOD WOMAN»

Д. Стіл народилася 1947 року в Нью-Йорку на разі проживає в Сан-Франциско та продовжує писати. Виросла в сім'ї підприємця та дипломатки. До семи років жила в Парижі потім, після розлучення батьків повернулася до Америки з батьком – Джоном Шулейн-Стілом. Вона отримала хороше виховання та освіту в Парижі, а пізніше ще в Нью-Йорку. З дитинства часто була на різних світських прийомах, та має досить складну жіночу долю. Можливо, саме тому головним мотивом її творів – є доля жінки з вищого світу чи такої, що туди потрапляє.

Лексико-статистичні засоби використані Д. Стіл при написанні романів такі ж багаті та різноманітні, як самі персонажі творів. Більшість засобів та прийомів, що використовуються у її книгах, виконують експресивну функцію. У романах переважає розмовна та книжна лексика, дуже рідко зустрічаються застарілі слова, терміни що притаманні мові людей вищого класу, присутні історизми.

У художніх літературних творах функції слова не обмежуються лише передачею певної інформації. Найчастіше слова використовуються для естетичного впливу на читача, який стає можливим завдяки художнім образам. Чим яскравіший і правдивіший образ, тим сильніший його вплив на читача [1].

Найчастіше у своїх творах письменники використовують не тільки сучасну лексику, а й застарілі слова – архаїзми, а також просторіччя, фразеологізми та неологізми (авторські та традиційні). Написання твору передбачає ретельний і обґрунтований відбір мовних засобів. Найцікавішими для нас, як читачів та мовознавців є засоби, що описують образи головних героїв.

Головною героїнею роману «A good woman» – є Аннабель Уортінгтон. Жінка, що йде наперекір долі. Її історія досить захоплююча. Жінка починала з пишних прийомів на Манхетені, пережила втрату рідних в катастрофі Титаніка, жахи Першої світової війни, трагічне кохання та, незважаючи на це все Аннабель зуміла вибороти у фатуму своє щастя. Ми знайомимось з героїнею з перших сторінок роману. Автор описує жінку так:

«Annabelle was tiny, elfin, delicate, even smaller than her mother. She was a petite blonde, with long, silky golden hair, and huge blue eyes. She was beautiful, with small hands and feet, and perfect features. Throughout her childhood her father always said she looked like a porcelain doll. At eighteen, she had a lovely, well-proportioned slim figure, and a gentle grace. Everything about her suggested the aristocracy that was her heritage and that she and all her ancestors and relations had been born into» [5, p. 2].

Уже у цьому описі Аннабель Уортінгтон можна відстежити наявність таких мовних засобів як:

– синонімічні ряди епітетів (*tiny, elfin, delicate, small*);

– архаїзм (*heritage*).

Усі лексичні засоби виконують дві функції: естетичну та експресивну, і такими та іншими мовними засобами насичений увесь роман Д. Стіл «A Good Woman».

Аналіз мовних засобів зображення художніх образів здійснюється на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях. Учені по-різному трактують питання аналізу мовних (лексичних) засобів художнього твору. Наприклад, Є. Васильєв, О. Галич, В. Назарець, виокремлюють серед лексичного запасу мови:

- групу слів з історичним забарвленням;
- слова іншомовного походження;
- стилістично забарвлені слова [2, с. 183]; а В. Пахаренко мовні (лексичні) засоби поділяє на три групи:
- залежно від часового критерію (архаїзми, неологізми);
- за територіальним критерієм (загальноновживані, діалектизми);
- за соціальним статусом (загальноновживані, жаргонізми) [3, с. 13].

Серед мовних засобів використаних Д. Стіл знаходимо приклади полісемії. Загалом полісемія, вважається, найпоширенішим мовним явищем світу та означає – багатозначність, тобто наявність у мовній одиниці (слові, словосполученні, граматичній конструкції) кількох значень. Наведемо кілька прикладів:

«*She was wearing **black** for her mother, and looked tragic as he drove away*» [5, р. 50] – лексема **black** – дослівно означає чорний (маємо на увазі колір), у даному прикладі письменниця старається цим словом підкреслити не колір вбрання чи ще чогось, а траур, який Аннабель «носила» після смерті матері.

«*By then, she had seen several operations performed, and had read conscientiously everything she could lay her **hands** on about the contagious diseases that plagued the people she ministered to*» [5, р. 42].

«*She needed someone's **hand***» [5, р. 18] – основне значення слова **hand** – рука, а у поданих прикладах: у першому випадку – зусилля, які витралача героїня твору для допомоги важкохворим, а у другому – допомога, якої вона потребувала у стресовій ситуації.

Також у романі нами виявлено кілька стійких словосполучень, фразеологізмів. Фразеологізм – стійке сполучення двох або більше слів, яке в процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула і звичайно є семантично цілісним. Фразеологізм складається не менше як із двох слів – компонентів, причому як складники в ньому виступають не лише самостійні, а й службові частини мови [4, с. 145]. Наприклад:

«***True to her word**, Annabelle came to have lunch with her mother the following day*» [5, р. 34] – дане словосполучення дослівно означає – вірна своєму слову, а автор використовує його для опису вміння Аннабель дотримуватися своєї обіцянки, чим підкреслює таку рису характеру головної героїні, як відповідальність.

«*The decent woman she had always been was **as good as dead***» [5, р. 52] – дослівно – така ж хороша, як мертва, а тут письменниця має на увазі, що та порядна жінка, якою була Анабель до розлучення, померла. Таким чином, автор показує болісні переживання головної героїні, після ганебного розлучення.

«*Both were **bone tired***» [5, р. 73] – дана ідіома була використана, щоб показати фізичну перевтому Аннабель та її помічниці. Письменниця змальовує те, що обидві жінки були повністю виснажені нелегкою працею у госпіталі.

«*She **was wearing black** for her mother, and looked tragic as he drove away*» [5, р. 50] – носити чорний одяг, з давніх давен означає сумувати за кимось, бути у траурі. Д. Стіл вживає таке словосполучення задля підкреслення трагізму ситуації у якій опинилась її головна героїня після передчасної загибелі найріднішої людини.

Зустрічаємо в романі і зразки синонімії. Синоніми – слова чи словосполучення, що відрізняються способом написання, але мають однакове або подібне значення, можуть бути виражені усіма самостійними частинами мови. Наприклад:

«*Annabelle was **tiny, elfin, delicate, even smaller than her mother***» [5, р. 2] – усіма використаними в даному прикладі прикметниками, письменниця намагалася якнайточніше змалювати свою головну героїню та підкреслити усю тендітність Аннабель.

«*Annabelle was considered, among the medical staff there, as a kind of **untrained, unofficial nurse**, who often proved to be as competent as they, or more so*» [5, р. 42] – епітети вжиті письменницею у цьому прикладі, хоча й мають різний переклад, але мають синонімічне значення та описують те, що головна героїня не мала жодної спеціальної освіти та була недосвідченою у медичній сфері.

«*There was **no one at her side**, no one to lead her there, **protect her, or hand her over to the man she was to marry***» [5, р. 30] – усі частини складного речення, використані автором, мають на меті показати те, що в день весілля нікого не було поряд, так як батько та рідний брат Аннабель загинули в катастрофі «Титаніка».

Так, як у творі є інформація про катастрофу «Титаніка» та Першу світову війну, то для змалювання героїні у цих ситуаціях були використані історизми. Історизмами, ми називаємо сталі слова чи словосполучення, що описують певний період чи добу, що вже минула. Наприклад:

«*And there, in plain sight of all observers, she slowly lowered the remaining lifeboats of the **Titanic**, which was all that was left of her, to return them to the **White Star Line**, before the **Carpathia** docked herself*» [5, р. 5] – ці слова, як лексико-стилістичний засіб, частково відтворюють колорит та деталі життя доби Аннабель та ті події, що довелося пережити головній героїні та її близьким після страшної морської аварії.

«*Within days, Russia, England, and France allied and declared **war** on Germany and the **Austro-Hungarian Empire***» [5, р. 41] – письменниця описує події війни та згадує Австро-угорську імперію, якої на даний час не існує, для того, щоб краще описати історичну епоху, коли жила її головна героїня.

«*Talking about the **Lusitania** somehow led to the **Titanic**, and Annabelle grew quiet and looked pained*» [5, р. 69] – знову ж таки автором згадуються великі океанські лайнери кінця XIX – початку XX століття,

щоб краще змалювати біль втрати, яку пережила Аннабель, коли разом з «Титаніком» затонула частина її сім'ї.

Досить часто історизми синтезують з архаїзмами (застарілою або такою, що більше не використовується лексикою). В аналізованому творі більшість архаїзмів пов'язані з історичною тематикою: тематикою велико-океанських лайнерів та тематикою Першої світової війни.

Отже, мовні засоби використані у романі «A good woman» є досить різноманітними. Тут ми зустрічаємо однаково багато різноманітних фразеологізмів, багатозначних слів, синонімів, історизмів. Усі названі лексичні засоби змальовують образ головної героїні з різних сторін та у різні періоди її життя, кожна лексема допомагає якнайглибше зрозуміти характер та великодушність Аннабель.

Література:

1. Введенська Л.А., Павлова Л.Г. «Ділова риторика», 2002р. – 271 с.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / За наук. ред. Олександра Галича. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.
3. Пахаренко В. Художнє слово: Короткий нарис практичної стилістики: Порадник для вчителя української літератури // Українська мова та література. – 2001. – № 40 (вкладка). – С. 9-16.
4. Ющук П. Українська мова. Підручник. К.: Либідь, 2004. 640 с.
5. Danielle Steel «A Good Woman». URL: https://royallib.com/book/Steel_Danielle/A_Good_Woman.html Дата звернення: 29.05. 2023р.

Олена Крекотень
(Суми, Україна)

ДИДАКТИЗАЦІЯ РОЗУМІННЯ НА СЛУХ ФРАНКОМОВНИХ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТАМИ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Варто відмітити, що метою вивчення іноземної мови є оволодіння певним комплектом навичок, що дозволять спілкуватися в автентичних професійних ситуаціях. Не викликає сумніву як важливість розуміння іноземної мови на слух, адже висловлюватися без розуміння співрозмовника неможливо, так і складність цього процесу, особливо по відношенню до французької мови, де швидкість мовного потоку викликає певні складнощі у студентів-початківців. Викладач стикається зі ще більшими складнощами, бо у вітчизняних підручниках з французької мови фахового спрямування дуже мало уваги приділяється розумінню на слух. Тому вважаємо доцільним як теоретичне, так і практичне дослідження теми.

Проблеми розуміння на слух приваблювали увагу науковців з давніх часів, хоча з розширенням можливостей техніки і горизонтів дидактики тема поновлюється і розкривається по-новому. *Ylva Sørli* підтримує думку групи дослідників у визначенні автентичного документа, як будь-якого, що не призначений для адаптованого навчання [1, с. 7]. Більше того, вона радить викладачам шукати і використовувати документи, що не містяться у підручниках. *Ylva Sørli* [1] присвятила своє дослідження саме розумінню мови на слух студентів з Норвегії, що починають вивчати мову, тому вважаємо за доцільне зупинитись на ньому більш детально. Для представлення студентам було обрано два документи: один адаптований під вивчення французької мови початківцями, а інший – дійсно автентичний. Метою дослідження було дослідити різницю в розумінні двох текстів та причини такої різниці. Враховуючи, що документи мали ідентичну тему, час звучання та стиль, демонструвалися двічі, дива не сталося. Адаптований документ сприймався краще, хоч розуміння автентичного значно покращилось, коли викладач надав текстовий супровід [1, с. 54; 57]. Дослідниця намагалась пояснити причини і окреслити шляхи вирішення проблеми. Серед резонів, що завадали розумінню, виділено 9 факторів: особливості вимови дикторів, якість звуку запису, швидкість мовлення, довжина запису, словниковий запас (наявність незнайомих або складних слів), конструкція фраз, ускладнених граматичними явищами, кількість інформації, кількість персонажів, незнайома тематика [1, с. 59]. Однак, подальше анкетування показало, що студенти вбачають мотивацію у використанні автентичних документів з умовою вибору документів меншого розміру та знайомої тематики.

Стосовно студентів туристичної сфери, надзвичайної важливості набуває правильний вибір туристичних документів, що не сприяє втраті мотивації до вивчення іноземної мови. Н.Є. Дмітренко розділяє точку зору науковців, що студентам-початківцям варто надавати два види текстів: 1) тексти повсякденного вжитку, які несуть у собі функціональну місію, тобто рекламують або інструктують. Це вивіски, схеми, покажчики, діаграми, інструкції, буклети тощо; 2) тексти інформативного контексту, які містять інформацію, що оновлюється: статті, опитування, інтерв'ю, опитування [2, с. 108]. Вимоги щодо відбору контенту пов'язані з культурологічним аспектом, професійною спрямованістю студента, ситуативною природністю мовлення, національною специфікою. Варто відзначити, що в будь-якому аудіо тексті для розуміння надзвичайно значимим є звуковий ряд: вуличний шум, телефонні дзвінки, фонові розмови, музика, звуки дощу, спів пташок тощо. Це може формувати навички сприймання іноземної мови, а без цього «робота з текстом втрачає властивості реальної комунікації» [2, с. 109].

У вивченні другої мови за професійним спрямуванням, у нашому випадку спеціалізації сфери туризму, дуже важливо спиратись на базові знання першої іноземної мови, англійської. Дидактичний підхід,

заснований на аналізі та порівнянні двох мов, дає позитивний ефект [1, с. 3]. Відомо, що є два рівні розуміння документу: 1) загальне розуміння; 2) детальне розуміння. В залежності від мети використовуються різні прийоми подавання матеріалу та контролю розуміння. По-перше, представлення інтерактивних групових завдань, націлених на «співробітництво учасників у виробленні єдиної ідеї» [2, с. 109]. По-друге, ефективний результат дають завдання з «інформаційною прогалиною» та проблемно орієнтовані завдання, що базуються на припущенні або знаходженні розбіжностей тощо. І нарешті, ситуації спонтанного спілкування. Н.Є. Дмітренко вважає, що від характеру завдання на прослуховування залежить ефективність роботи викладача [2, с. 109].

Робота над розумінням на слух передбачає три етапи:

- 1) мотиваційний етап або діяльність перед прослуховуванням;
- 2) етап прослуховування;
- 3) контроль розуміння або вільна інтерпретація.

Другий етап включає три прослуховування: спочатку викладач просить прослухати текст з метою відповіді на загальне питання, друге прослуховування вимагає детальної інформації, виконання тестових або завдань з «інформаційними прогалинами». Третє прослуховування передбачає самоконтроль або верифікацію ідей.

Студенту, майбутньому менеджеру туристичного бізнесу, не вистачає навичок допомоги клієнту у повсякденних ситуаціях, коли розуміння потреб клієнта чи не найголовніше завдання спеціаліста. Прослуховування професійно орієнтованих діалогів від носіїв мови допоможуть знайти використання лексики у професійній ситуації, ознайомитись з особливостями невербального спілкування, проаналізувати інтонаційні схеми. Особливо важливими для розуміння на слух для спеціалістів туристичної сфери є інтерв'ю або аудіо реклама. Якщо інтерв'ю надає можливості лексико-граматичного аналізу інформаційного контенту, то аудіо реклама, яка характеризується стислістю, чіткістю, повторюваністю, тобто мовні явища в ній значно легші для запам'ятовування, являє ідеальний варіант прослуховування на початковому етапі. Професійна компетентність фахівця, що працює у сфері туризму, визначається рівнем володіння іноземними мовами. Підготовка професійно-орієнтованого спілкування французькою мовою як другою іноземною, що передбачає розуміння на слух ситуацій з туристичною термінологією та специфікою, має забезпечувати комунікативну компетентність працівників.

Курс розуміння на слух рекомендовано починати з розуміння слів або лексичних сполучень. Наступним кроком має бути розрізнення знайомих слів та емотивного фону потоку інформації. Третій етап включає деталізацію повідомлення та вираження власної думки щодо почутого. Для тих, хто вивчає французьку, як другу мову, в Інтернеті є безліч невеликих текстів для прослуховування, але, в якості прикладу, можемо навести діалог у ресторані, що представляє реальну ситуацію від носіїв французької мови та містить тестові завдання після прослуховування, доступні для елементарного рівня [3]. Сучасні методи викладання вимагають від викладача креативності і ефективності. Рецепти, запрошення, замовлення, інтерв'ю тощо на інтернет-сторінці «Compréhension orale worksheets and online exercises» [4] можуть урізноманітнити роботу з розуміння на слух французького автентичного тексту. Врешті, «Le français facile avec RFI» та «Le français des affaires» пропонують дієві ресурси для викладання французької мови у сфері туризму, готельного та ресторанного господарства [5]. Ці ресурси у вільному доступі, містять тексти на прослуховування та пов'язані з майбутньою професійною діяльністю студентів: презентацію підприємства, виноробні або сироварні, туристичного продукту, аргументацію купівлі туристичного туру, опис скульптури чи пам'ятника, поради по резервації житла та харчуванню. Завдяки використанню автентичних ресурсів до розуміння на слух викладач зміцнюватиме цікавість до предмету та укріплюватиме іншомовні професійні навички.

Труднощі, які виникають у процесі роботи над розумінням на слух в межах комунікативного підходу детально описані О.Ю. Корж: це, перш за все, розуміння власних назв, цифр, дат, назв національностей, назв посад, організацій, титули [6, с. 98]. В педагогічному експерименті, проведеному дослідницею, вивчались мовні елементи, складні для сприйняття. Серед 70 студентів проводилось анкетування, що показало іменник як найважча частина мови для розуміння (43%), числівник (26%) та дієслово (17%), тоді як найлегшими студенти визначили займенники та прислівники [6, с. 99].

Підсумовуючи сказане, вважаємо доцільним відмітити, що професійна туристична діяльність глибоко пов'язана з іноземною мовою та розумінням на слух, як невід'ємною частиною вивчення мови. Саме тому, дослідження цієї сфери, практичні експерименти слід продовжувати.

Література:

1. Sørli Y. Documents authentiques oraux dans l'enseignement du FLE débutant. A quel niveau, pour quel usage? / Y. Sørli – Oslo, 2013. – 126 p.
2. Використання автентичних текстів в автономному навчанні професійно орієнтованого англомовного спілкування./ Н.Є. Дмітренко – Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2020, №69. Т.2. – С. 107-11 DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.21>
3. Français avec Pierre. <https://www.francaisavec pierre.com/exercice-de-comprehension-orale-en-francais/> (дата звернення 30.05.2023)
4. Compréhension orale worksheets and online exercises.

[https://www.liveworksheets.com/worksheets/fr/Fran%C3%A7ais_Langue_%C3%89trang%C3%A8re_\(FLE\)/Cmpr%C3%A9hension_orale](https://www.liveworksheets.com/worksheets/fr/Fran%C3%A7ais_Langue_%C3%89trang%C3%A8re_(FLE)/Cmpr%C3%A9hension_orale) (дата звернення 29.05.2023)

5. Ressources clé en main d'enseignement du français: <https://www.lefrancaisdesaffaires.fr/numerifos/tourisme-hotellerie-restauration/> (дата звернення 29.05.2023)
6. Корж О. Ю. Труднощі аудіювання у студентів факультету фізичного виховання (на матеріалі англomовних новин телеканалу „Euronews”) / О. Ю. Корж. – Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2018. – Вип. 2(70). – С. 97-99.

Кузнецова А.В.
(Дніпро, Україна)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО КОНЦЕПТУ WINNING В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Дана робота присвячена дослідженню структурно-семантичних особливостей концепту WINNING у фразеологічній картині світу. На сучасному етапі розвитку лінгвістики все більше уваги приділяється засобам мови, що вербалізують знання про оточуючий світ, в якому здійснює свою діяльність людина, носій мови.

Різні аспекти, що присвячені дослідженню концепту та національній своєрідності мовної картини світу досліджували у своїх працях такі вчені, як М. М. Маковський [1], Н. Д. Арутюнова [2], Ю. П. Солодуб [3] та ряд інших науковців. Значний внесок був зроблений М. Мінським, який запропонував фреймову структуру як спосіб представлення того чи іншого концепту за допомогою слотів за ієрархічним принципом, тобто від найбільш до найменш вживаного поняття [4].

Актуальність розвідки полягає у недостатньому вивченні актуальних проблем, які пов'язані зі структурно-семантичною своєрідністю концепту WINNING.

Мета роботи – дослідити ті фразеологізми, які вербалізують концепт WINNING в англійському та українському фразеологічних просторах, розробити фреймову структуру даних концептів, описати структурно-семантичну своєрідність концепту WINNING у мультилінгвальному аспекті, порівняти їх. Залучення поняття концепту дозволяє нам глибше дослідити семантику аналізованих одиниць.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці із компонентом WINNING.

Предметом дослідження є виявлення вербалайзерів концепту WINNING у фразеологічному просторі.

Методами до досягнення поставленої мети послуговували: концептуальний, описовий, евристичний, кількісний та семантичний аналізи.

Мова, як відомо, є однією з форм духовної культури народу, безпосереднім виразником його ментальності. Акумулюючи досвід суспільства, забезпечуючи зв'язок між поколіннями та зберігаючи багатовікову пам'ять народу, вона водночас змінюється в просторі й часі, реагуючи на всі зрушення в соціумі й мовній свідомості її носіїв.

В рамках лінгвокультурологічного підходу, представленого численними і фундаментальними роботами дослідника Ю. С. Степанова, концепти визначаються як форми втілення культури в свідомості людини. При такому підході дослідник стверджує, що розглядаючи різні сторони концепту, увага повинна бути звернена на важливість культурної інформації, яку він передає. Ю. С. Степанов, даючи визначення «концепту», вважає, що концепт – це як би згусток культури у свідомості людини; то, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина – рядова, звичайна людина, не «творець культурних цінностей» – сама входить до культури, а в деяких випадках і впливає на неї [5, с. 432].

Розглянуті нами підходи до трактування поняття «концепту» не є взаємовиключними, всі ці точки зору пов'язані між собою і різняться вони лише ставленням до носія мови. До того ж, висновок про те, що формою концепту є слово, дозволяє використовувати лінгвістичні методи аналізу при дослідженні культурних концептів [6, с. 23]. Саме тому концепт практично завжди є об'єктом порівняльного міжмовного аналізу, коли зіставляються концепти різних мов [7, с. 5]. Поняття лінгвокультури тісно пов'язане з поняттям мультилінгвізму.

Мультилінгвізм (полілінгвізм, багатомовність) – це особливий тип мислення, особлива модель світогляду, у якому органічно співіснують культурні цінності декількох цивілізацій.

Концепт WINNING (пер. «виграш, перемога») дуже важливий для розуміння англійської культури, національного менталітету та системи цінностей англomовного народу. Це поняття знаходить широке відображення і тлумачення в різних лексикографічних джерелах. Для дослідження семантичної структури даного концепту в англійській мові, ми зробимо компонентний аналіз словникових статей одиниці WINNING.

Словник Merriam-Webster Dictionary дає наступні визначення:

1) *the act of one that wins: victory* - акт перемоги;

2) *something won, such as:*

a: a captured territory - дещо вигране, як захоплена територія;

b: money won by success in a game or competition - гроші, завойовані успіхом у грі або конкурсі [54].

Звертаючись до Collins English Dictionary ми бачимо такі визначення:

1) *a shaft or seam of coal* – вал або шов вугілля;

2) *the extraction of coal or ore from the ground* – видобуток вугілля або руди з землі;

3) *money, prizes, or valuables won, especially in gambling* – гроші, призи або цінні речі, особливо у азартних іграх [8].

Синонімічне значення концепту WINNING до вищенаведених дає Oxford Dictionary of English: *money won, especially by gambling* – гроші, отриманні завдяки азартним іграм [9].

Cambridge English Dictionary дає наступні визначення концепта WINNING, як самостійної частини мови – прикметник:

1) *that has won something* – щось виграно;

2) *friendly and charming* – доброзичливий, чарівний [10].

Словник Merriam-Webster Dictionary призводить для лексеми WINNING синоніми: *prize money - money offered in prizes; gain - a valuable return; booty - a rich gain or prize; spoils - something valuable or desirable gained through special effort or opportunism or in return for a favor* [11].

Завдяки «Англо-російському фразеологічному словнику» О. В. Куніна [12, с. 637] та Collins English Dictionary [8], загальна кількість фразеологізмів відібраних для аналізу, в яких згадуються концепт WINNING, склала близько 40 одиниць.

Проаналізувавши тлумачення і переклад словосполучень з концептом WINNING, можна прийти до висновку про те, що в англійській мові категорія виграшу розгалужено і досить повно представлена в мовах великою групою стійких сполучень і приказок, при інтерпретації яких ми розкриваємо їх культурно-національний сенс і характер.

Концепт WINNING є прямим наслідком гри і має оцінне значення. Основні позиції-слоти фрейму WINNING отримують відповідне лексичне наповнення.

Національно-культурна специфіка змісту концепту WINNING проявляється в асоціаціях, що лежать в основі фразеологічних образів та у специфіці оціночного сприйняття. По-третє, національно-культурний шар концепту WINNING складають знання, орієнтовані в бік значущих для кожної національно-культурної спільноти соціальних, культурних та естетичних цінностей, що знайшли відображення у фразеологізмах зі значенням WINNING.

«Великий тлумачний словник української мови» інтерпретує концепт WINNING так:

1) здобуття, одержання чого-небудь в процесі гри або розігрування чогось.

2) те, що одержане внаслідок вдалої гри або розігрування чогось;

3) вигода, користь від чого-небудь;

4) успіх, перемога у чому-небудь;

5) заощадження у витраті внаслідок економії [13, с. 46].

Аналізуючи дані словникових статей з українсько-російського словника І. С. Олейника, ми прийшли до висновку, що база фразеологізмів з поняттям WINNING в українській мові замала.

Особливістю семантики фразеологічних одиниць концепту WINNING є віддзеркалення в кожній одиниці концептуальної картини світу, тобто сприйняття народом фразеологічного аспекту концепту, який виражається в певних цінностях, які пронесені та збережені впродовж історії.

Фразеологізми, які пов'язані з концептом WINNING розгалужено і досить повно представлені в англійській мові великою групою стійких сполучень і приказок, але що стосується української мови, то її база фразеологізмів даного концепту замала для повної оцінки та висновків. Завдяки аналізу слотів (асоціативних полей), що вербалізують даний концепт, ми зазначимо спільні риси розуміння даного концепту у мультлінгвальному аспекті.

Концепт WINNING в англійській мові представлено 5 слотами: *state of victory, success, gambling activity / money, value, elections*; коли як в українській мові концепт представлений лише 2 слотами: досягнення, суспільна думка.

У фразеологічному просторі концепт WINNING в англійській фразеології асоціюється перш за все з: **актом перемоги та матеріальною нагородою**, які представлені великою кількістю фразеологізмів.

Слот «value» наявний у фреймовій структурі концепту WINNING в англійській мові, бо англіїці вважають, що цінності можуть бути не тільки матеріальними, а й духовними: любов, підтримка (*to win (one) over; to win (one's) heart*). В українській мові аналогом до даного слоту є слот «суспільна думка», де у повній мірі розкривається концепт WINNING для українського менталітету, наприклад: *вигравати в очах – виграти у чийсь думці*.

Розглядаючи фразеологізми концепту WINNING, ми можемо зробити висновок, що англіїці самовпевнені, дружелюбні, азартні. Цей народ, вважає, що до перемоги треба докласти усі зусилля.

Таким чином, проаналізувавши фразеологічні одиниці на позначення концепту WINNING, робимо висновок, що аналіз його фразеологічного аспекту дозволяє виявити особливості відношення англосмовної та україномовної лінгвокультурної спільноти до категорії виграшу та визначити роль останньої у житті цих народів. Крім того, було виявлено, що фразеологічний аспект концепту WINNING не лише вербалізується у фразеологічних одиницях, але й будується, формується на основі певних асоціацій, що виникають у носіїв мови.

Література:

1. Маковский М.М. Язык – миф – культура: символы жизни и жизнь символов / М.М. Маковский. – М.: Русские словари, 1996. – 330 с.
2. Арутюнова Н.Д. Время: Модели и метафоры // Логический Анализ языка. Язык и время. / Н.Д. Агаева. – М., 1978. – 70 с.
3. Солодуб Ю.П. Сопоставительный анализ структуры лексического и фразеологического значений // Филологические науки / Ю.П. Солодуб. М.: НДВШ, 1997. – 200 с.
4. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М.: Энергия, 1979. – 152 с.
5. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
6. Каменская О.Л. Текст и коммуникация. - М., Высш. шк., 1990. – с. 20-27.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1140 с.
8. Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>
9. Oxford Dictionary of English [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/>
10. Cambridge English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/>
11. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.merriam-webster.com/>
12. Кунин А. В. Большой англо-русский фразеологический словарь 4-е изд., перераб. и доп. / А.В. Кунин – М.: Русский язык, 1984. – 944 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1140 с.

Євгенія Кузнецова
(Дніпро, Україна)

**СПІВВІДНОШЕННЯ ОБРАЗА АВТОРА ТА ОБРАЗОПОВІДАЧА У РОМАНІ У.М. ТЕККЕРЕЯ
«ЯРМАРОК МАРНОСЛАВСТВА»**

Однією з основних характеристик художнього тексту є його абсолютний антропоцентричний характер, який полягає в тому, що у всіх жанрових та інших текстових різновидах художнього твору предметом зображення завжди є людина. Усі елементи як первинного, мовного рівня тексту, так і його глибинної смислової структури служать розкриття тем людського буття. Антропоцентричність художнього твору має ніби три центри: автора – (творця художнього твору, що є одночасно і суб'єктом та об'єктом художнього зображення, від якого через систему дійових осіб – (об'єктів художньої інформації виходить контакт до читача, «творця» художнього твору, оскільки орієнтацію на його узагальнений образ має кожний художній літературний твір. Вивчення всіх можливих форм взаємодії цих категорій у структурі художнього твору і насамперед категорій автор – (оповідач можна вважати у зв'язку з цим однією з кардинальних проблем вивчення художнього тексту.

В теорії літератури чимало робіт, які присвячені проблемі трактування образу автора. Але треба відмітити, що ситуація, яка існує зараз для проблеми авторства, представляє собою теоретичний парадокс. З одного боку, спираючись на емпіричні дослідження та висуваючи апріорні передумови, користуючись свідченнями митців про процес творчості, літературознавці доводять, що автор майже безправний у створеному ним художньому світі: герої вислизають з-під його влади, у нього також немає своєї мови, він безвільний в акті творчості тощо. Але, з іншого боку, нікуди не подітися від елементарного факту, що все у творі виливається на його сторінки і переливається в свідомість читача з глибини авторської особистості. При прийнятті цієї антиномії – все у творі і авторське і неавторське – і виникає проблема «образу автора», авторського «Я», відображеного у творі, питання про природу цього образу та принципи його відшукання.

Аксіомою сучасного літературознавства стало протиставлення навчань М.М. Бахтіна та В.В. Виноградова - зокрема й особливо, їх теорій автора. Основа і коріння цієї антиномії - в опозиції діалогу і монологу, до якої звично зводиться все різноманіття концепцій великих учених.

Зазначимо, що теорії автора є однією з найскладніших, суперечливих і одночасно перспективних областей у сучасній літературно-теоретичній думці, яка гостро відчуває потребу в подоланні нової тенденції ХХ ст. до заперечення «автора» і функціональної підміни його «читачем». Однією з спонукальних причин до появи кризових тенденцій стала незадоволеність змішанням понять автора як біографічної, реально існуючої особистості, «автора»-творця художнього світу та образу автора як елемента структури твору. У роботі буде здійснено осмислення та розмежування цих понять.

Що стосується розробки поняття «образ оповідача», то найбільш цікава робота в цьому напрямленні належить Ф.К. Штанцелю [1], у якого до проблеми оповідання прямо відносяться дві «ситуації»: «аукторіальна» та «я-ситуація», суб'єктів, яких він позначає за допомогою термінів «оповідач» та «я-оповідач».

Наголосимо, що специфіка оповідача одночасно – (у всеосяжному кругозорі (його межі збігаються з межами зображеного світу) і в адресованості його мови насамперед читачеві, тобто спрямованості її якраз за межі зображеного світу. Інакше висловлюючись, ця специфіка визначена становищем «на межі»

вигаданої реальності. Специфіку образу оповідача у романі У. Теккерея «Ярмарок марнославства» ми й проаналізуємо у цій кваліфікаційній роботі

Творчість Вільяма Мейкпіса Теккерея (1811-1863) - одне з найбільш значних явищ світової літератури. Після виходу «Ярмарку марнославства» (1848) визнані і ніким не оскаржені високі художні переваги його прози.

Дивна, багато в чому несправедлива доля випала на долю цього письменника. Сучасники здебільшого його не розуміли, нащадки теж навряд чи оцінили належним чином. Видавали, скажімо, у нашій країні, чимало, але не так, як заповів Теккерей – з авторськими малюнками.

Мабуть, лише зараз, на початку XXI століття, і англійська, і вітчизняна критика намагається віддати належне Теккерею. Його книжки широко друкують, йому присвячують статті, монографії, дисертації.

Завдання нашої роботи – дослідження тексту роману У. Теккерея «Ярмарок марнославства» та виявлення особливостей образів автора та оповідача у художній тканині твору.

На думку Теккерея, «краща тема романіста – це мораль і манери людей». Теккерей бичував і лицемірство своєї епохи, яке заважало йому писати відверто. На допомогу автору тоді приходила система натяків, інших прийомів активізації читацької свідомості. У своїй розповіді він то стилізує свою бесіду з читачем під салонну балаканину, то переходить до проповіді, то вдається до ліричних роздумів. Автор дурить «проникливого читача» і нашоухе його на серйозні роздуми.

Виявляється своєрідним образ оповідача, який постійно трансформується. Оповідач, перетворюючись на блазня, змінює маски, розігрує ролі дурнів, шахраїв, і як би ненароком може обмовитися добрим розумним словом, влучною уїдливою реплікою. Він іноді виходить із ролі, щоб прокоментувати поведінку свого персонажа, прочитати мораль публіці. Створюється гротескно-багатолика маска, герой єдиний і зібраний з різних фігур.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Автор – носій напружено-активної єдності закінченого цілого, цілого героя і цілого твору, тобто носій концепції всього твору. Автор є первісною, або абсолютною, текстоутворюючою категорією художнього тексту, що зумовлює сюжетно-композиційний розвиток, вибір дійових осіб і розподіл ролей між ними, просторово-часову структуру, характер експресивного змісту, архітектоніку всіх частин текстового цілого. Іншими словами, автор художнього твору - це основа інтеграції тексту. Образ оповідача, будучи продуктом фантазії письменника, належить до релятивним, вторинним, текстотворчим категоріям.

Першорядну роль експлікації образу автора грає авторська, чи оповідальна перспектива, що розуміється як обраний автором спосіб подачі художньої, інформації системою відповідних змісту лінгвостилістичних засобів. Обов'язковим формальним компонентом оповідальної перспективи, її суб'єктивним актуалізатором є оповідач, або оповідач-текстова категорія, що становить істотну частину образу автора, але не тотожна йому.

Авторські інтонації ясно помітні у авторських відступах, які органічно вписуються у структуру твору. Ці відступи збагачують емоційно-експресивні межі оповіді, розширюють сферу ідеального, помітно уточнюють авторські інтенції та водночас читацьку спрямованість твору.

2. Оповідач - той, хто повідомляє читачеві про події та вчинки персонажів, фіксує хід часу, зображує образ дійових осіб та обстановку дії, аналізує внутрішній стан героя та мотиви його поведінки, характеризує його людський тип (душевний склад, темперамент, ставлення до моральних норм), не будучи при цьому ні учасником подій, ні - що ще важливіше - об'єктом зображення для будь-кого з персонажів. Специфіка оповідача одночасно - у всеосяжному кругозорі (його межі збігаються з межами зображеного світу) і в адресованості його промови насамперед читачеві, тобто спрямованості її якраз за межі зображеного світу. Інакше висловлюючись, цю специфіку визначено становищем «на кордоні» вигаданої дійсності. Оповідач - не обличчя, а функція.

3. "Ярмарок марнославства" - "роман без героя", - так у підзаголовку Теккерей назвав свою книгу. У цих трьох словах він полемічно висловив і свій задум, і свою ідейну позицію, і новаторське творче завдання, і гіркий підсумок своїх спостережень над сучасним суспільством: Теккерей створив специфічний тип оповідача. Це багатоликий персонаж, що виконує три основні функції: блазня-актора, що розважає публіку, режисера-постановника роману-вистави і хору (проповідника, співрозмовника, ведучого). Зміна личин і функцій в образі оповідача відбувається то поступово іронічними натяками, зауваженнями в дужках, то відкрито, без особливої поваги до логіки, як у різдвяній пантомімі або фарсі.

Сатирик одночасно балагурить, викриває, проповідує, наставляє, грає. Він ставить питання, висуває припущення, активізує нашу думку, нашу уяву. Це і «балаган» та дослідження складності світу, його реальностей та можливостей.

У кожній людині, у кожному явищі життя художник бачить певний тип, що простежується до свого першоджерела, історію його багатовікових трансформацій та набір можливостей подальшого розвитку, які можуть реалізуватися або залишитися нездійсненими. Автор і сам дивується іронії життя, яке призводить його героїв часто до результатів протилежних тим, на які вони розраховували. Звідси і гамлетизм теккерейських героїв: вони сміливо вступають у суперечку з життям, грають і жартують із нею і гірко в ній розчаровуються. Життя схоже на театр, у якому перемішалось все: трагедія та комедія, балет і балаган, пантоміма та мелодрама.

Над цим мистецьким світом панує і водночас підпорядковується йому сам художник-творець. Він підноситься над своїми творами, бо йому притаманний дар втілити романтику і прозу буднів.

Творець не віддалений від нас, він тут, поряд, на сцені свого театру. Він розмовляє з нами і від свого імені та голосами сотень акторів, його обличчя, іноді трансформоване до невпізнання, виглядає мало не через кожну маску на Ярмарку Марнославства. Роздирається, як і його персонажі, протиріччями, автор і не думає приховувати їх, він їх весело чи сумно-іронічно обігрує. Критика одразу відзначила цю легку, невимушено-розмовну – манеру Теккерей, який любив «лепетати у своїх місячних випусках». Тисячі сторінок його творчої спадщини - це одна грандіозна імпровізація, тривала довірча розмова з ближніми.

Авторський текст відтворює і шаржує, дотепно стилізує «то форми газетного репортерського поінформування, то суху ділову мову Сіті, то пересуди пліткарів, то педантичну вчену мову, то високий епічний стиль чи стиль біблійний, то стиль ханжської моральної проповіді, то, нарешті, мовленнєву манеру того чи іншого конкретного та соціально визначеного персонажа» [2, с. 114].

4. "Ярмарок марнославства" прославив ім'я Теккерей у всіх цивілізованих країнах світу, але англійська критика довго не могла примиритися з цим незвичайним твором літературного мистецтва. Все в ньому було "не за правилами": не було щасливого кінця, не було героя, не було палких почуттів і невичерпних сліз... А коли починала плакати Емілія, навіть відданий їй Доббін згадував про кран водопроводу, що відкрився.

Теккерей любив розповідати історії та коментувати їх у процесі оповідання. Навіть оповідаючи про сучасність, він грав роль історика: обраний матеріал представляє суспільні надбання, і щодо нього має витримувати дистанцію. У «Ярмарку Марнославства» Теккерей пішов ще далі, представившись «лялькарем». Ця блискуча знахідка підключила техніку лялькаря до мистецтва ведення оповідання. Автор вільно тлумачить про своїх персонажів і перебіг дії, ніби читач сидить пліч-о-пліч з ним і вони разом спостерігають фантасмагорію вистави. Образ читача-співрозмовника збагатив мистецтво оповіді.

Література:

1. Stanzel F.K. Staniel F.K. Theorie des Erzählens. - Gottingen, 1991.
2. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. - М., 1975.
3. Виноградов В.В. О языке художественной прозы// Виноградов В.В. Избранные труды. - М., 1980.
4. Thackeray W.M. Vanity Fair: in 2 parts – Foreign Language Publishing House, Moscow, 1951. P I, P II.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Березняк Оксана Павлівна** – старший викладач кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету.
- Бобровнік Юрій Вікторович** – кандидат історичних наук, викладач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі.
- Борисова Наталія Василівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі.
- Варга Джастін-Людвіг Людвігович** – студент Київського національного університету будівництва і архітектури.
- Гончаренко Ярослав Ігорович** – Інвестицій аналітик Capital Times.
- Горова Зоряна** – КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С. Нечуя-Левицького».
- Заболотна Тетяна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університет Григорія Сковороди в Переяславі.
- Зубар Надія Миколаївна** – кандидат технічних наук, професор кафедри інженерії та технологій виробництва Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.
- Крекотень Олена Валентинівна** – старший викладач Сумського національного аграрного університету.
- Кузнецова Аліса Віталіївна** – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б.Хмельницького.
- Кузнецова Євгенія Валеріївна** – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б.Хмельницького.
- Левченко Валерій Валерійович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Одеського національного морського університету.
- Негреба Юлія Володимирівна** – старший викладач кафедри епізоотології та паразитології Сумського національного аграрного університету.
- Павленко Ірина Миколаївна** – старший викладач кафедра освітніх та інформаційних технологій Сумського обласного інституту після дипломної педагогічної освіти.
- Попова Наталія** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.
- Шевченко Тетяна Олександрівна** – старший викладач кафедри освітніх та інформаційних технологій Сумського обласного інституту після дипломної педагогічної освіти.
- Щербак Людмила Валеріївна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерії та технологій виробництва Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые преподаватели, аспиранты, студенты!

Университет Григория Сковороды в Переяславе,

молодежная общественная организация «Независимая ассоциация молодежи»,

студенческое научное общество факультета исторического и социально-психологического образования

«Комитет исследования истории и современности»

Информируют Вас, что 30 июня 2023 г. проводится VII Международная научно-практическая интернет-конференция «Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Евразии».**Планируется работа по секциям:****I. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ**

1. Систематика и география высших растений.
2. Структурная ботаника и биохимия растений.
3. Микология и альгология.
4. Ресурсоведение и интродукция растений.
5. Молекулярная биология, микробиология.
6. Зоология.
7. Физиология человека и животных.
8. Биохимия и биофизика.
9. Генетика и цитология.
10. Бионженерия и биоинформатика.

II. ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

1. Регионоведение и региональная организация общества.
2. Наблюдение, анализ и прогноз метеорологических условий.
3. Гидрология и водные ресурсы.
4. Биогеография, биоресурсоведение, биоразнообразие.
5. Картография и геонформатика.
6. Природопользование и экологический мониторинг.
7. Техника и технологии геологоразведочных работ.
8. Почвоведение.
9. Экономическая география.

III. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

1. Повышение роли государственного служащего на современном этапе развития общества.
2. Современные технологии управления.
3. Взаимодействие различных ветвей власти.
4. Подготовка государственных служащих.

IV. ЭКОЛОГИЯ

1. Состояние биосферы и его влияние на здоровье людей.
2. Экологические и метеорологические проблемы больших городов и промышленных зон.
3. Радиационная безопасность и социально-экологические проблемы.
4. Промышленная экология и медицина труда.
5. Проблемы экологического воспитания молодежи.
6. Экологический мониторинг.

V. ЭКОНОМИКА

1. Банки и банковская система.
2. Внешнеэкономическая деятельность.
3. Финансовые отношения.
4. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки.
5. Управление трудовыми ресурсами.
6. Маркетинг и менеджмент.
7. Учет и аудит.
8. Математические методы в экономике.
9. Экономика промышленности.
10. Экономика предприятия.
11. Логистика.
12. Экономика АПК.
13. Региональная экономика.
14. Экономическая теория.
15. Государственное регулирование экономики.
16. Макроэкономика.

VI. ИСТОРИЯ

1. История Украины.
2. Всемирная история.
3. История науки и техники.
4. Этнография.
5. Устная история.

6. История стран СНГ.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Дифференциальные и интегральные уравнения.
2. Перспективы систем информатики.
3. Теория вероятностей и математическая статистика.
4. Прикладная математика.
5. Математическое моделирование.

VIII. ИСКУССТВО

1. Музыкальное искусство.
2. Искусство танца.
3. Театральное искусство.
4. Фото и киноискусство.
5. Искусство дизайна.

IX. ПЕДАГОГИКА

1. Дистанционное образование в высшей школе.
2. Проблемы подготовки специалистов.
3. Методические основы воспитательного процесса.
4. Стратегические направления реформирования системы образования.
5. Современные методы преподавания.
6. Социальная педагогика.

X. ПОЛИТОЛОГИЯ

1. Избирательные технологии.
2. Проблемы интеграции Украины в мировое сообщество.
3. Отношения Украины с НАТО.
4. Отношения Украины со странами СНГ.

XI. ПРАВО

1. История государства и права.
2. Административное и финансовое право.
3. Охрана авторских прав.
4. Трудовое право и право социального обеспечения.
5. Уголовное право и криминология.
6. Борьба с экономическими преступлениями.
7. Экологическое, земельное и аграрное право.
8. Конституционное право.
9. Гражданское право.
10. Хозяйственное право.
11. Криминалистика и судебная медицина.
12. Предпринимательское и банковское право.
13. Уголовно-процессуальное право.

XII. ПСИХОЛОГИЯ

1. Место психолога на производстве.
2. Формы работы психолога-практика.
3. Современные тенденции в методологии психологических исследований.
4. Психология терроризма.
5. Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях.
6. Клиническая психология.
7. Общая психология.
8. Педагогическая психология.
9. Психология развития.
10. Психология труда.
11. Психофизиология.
12. Социальная психология.

XIII. СОЦИОЛОГИЯ

1. Кадровый менеджмент.
2. Современные технологии социального опроса.

XIV. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

1. Компьютерная инженерия.
2. Вычислительная техника и программирование.
3. Программное обеспечение.

4. Информационная безопасность.

XV. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СПОРТ

1. Физическая культура и спорт: проблемы исследования, предложения.
2. Развитие физкультуры и спорта в современных условиях.

XVI. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Методика преподавания языка и литературы.
2. Риторика и стилистика.
3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка.
4. Синтаксис: структура, семантика, функция.
5. Методы и приемы контроля уровня владения иностранным языком.
6. Актуальные проблемы перевода.
7. Язык, речь, речевая коммуникация.
8. Украинский язык и литература.
9. Русский язык и литература.
10. Этно-, социо- и психолингвистика.

XVII. ФИЛОСОФИЯ

1. Философия литературы и искусства.
2. Социальная философия.
3. История философии.
4. Философия культуры.
5. Философия религии.
6. Философия науки.

XVIII. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Металлургия.
2. Горное.
3. Литейная Дело.
4. Машиноведение.
5. Электротехника.
6. Теплотехника.
7. Гидротехника.
8. Радиотехника.
9. Строительство.

XIX. СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. МЕДИА.

1. Журналистика. Теория и история журналистики.
2. Книговедение, библиотекоеведение, библиографоведение.
3. Социальная информатика. Прикладные социально-коммуникационные технологии

XX. ФИЗИКА

1. Общая физика
2. Экспериментальные физика
3. Астрономия и физика космоса
4. Молекулярная физика
5. Ядерная физика
6. Физика металлов
7. Физика функциональных металлов
8. Нанозифика

XXI. ХИМИЯ

1. Аналитическая химия
2. Неорганическая химия
3. Органическая химия
4. Физическая химия
5. Химия высокомолекулярных соединений

XXII. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ

1. Фармацевтические науки
2. Клиническая медицина
3. Профилактическая медицина
4. Теоретическая медицина

XXIII. КУЛЬТУРОЛОГИЯ**XXIV. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ НАУКИ**

Оргкомитет конференції планує розміщати доповіді на Web-сторінці по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua>.

По результатам конференції буде сформований електронний збірник матеріалів, який можна буде завантажувати в PDF-форматі на головній сторінці конференції по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua/>.

Робочі мови конференції – український, польський, російський, англійський, французький, білоруський, грузинський, армянський, азербайджанський, казахський, узбекський, таджикистанський, киргизський, молдавський, туркменський.

Останній термін подання матеріалів – 29 червня 2023 р. (включительно).

Вартість участя в конференції та розміщення статті в електронному збірнику становить:

Організаційні збори - 10 USD США або 10 Євро (в організаційні збори входить оплата за розміщення на сайті, верстка макета, редактування текстів).

Обсяг статті – не більше 7 сторінок. Завантажити збірник можна буде **через тиждень** на головній сторінці конференції.

Для учасників країн Європи та Азії (за виключенням України) засоби переказуються наступним чином:

ВНИМАНИЕ!!! В Україні працюють тільки такі системи перекладу.

1. СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ

Або поштовою переказом на Ф.І.О.: Бобровник Юрій Вікторович, 08401, Україна, Київська обл., г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинського, 34, к. 908. **РЕКОМЕНДУЄМО поштовою переказом!**

2.

ПриватБанк			
Получатель платежа			
Организация банка	МФО банка	КОД ЕГРПОУ получателя	КОД ЕГРПОУ банка
ПриватБанк	305299	14360570	14360570
Счет получателя	IBAN	Дата	Сумма
29244825509100	UA743052990000026202675019272	01.10.2019	
Пополнение текущего счета 4731219650655586, БОБРОВНИК ЮРИЙ ВИКТОРОВИЧ, 3048907279			

3. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ MEEST Transfer Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказати код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

4. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ Sigue Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказати код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

5. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ Moneygram на Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказати код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

6. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ** (якщо оплата йде в одному платежі за дві та більше наукових робіт) **Western Union на Бобровник Юрій Вікторович (Bobrovnik Yuriy Viktorovich)** (вказати код перекладу, Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

7. **ПЕРЕКАЗ С КАРТИ НА КАРТУ.**

8. **СПОСОБ SWIFT-ПЕРЕКАЗУ.**

BENEFICIARY: Получатель (Ф. И. О. владельца счета латиницей и адрес)	BOBROVNIK JURIJ 08401, Ukraine, region Kyivska, district Pereiaslav-Khmelnytskyi, city Pereiaslav, street Sukhomlynskohe, building 34, flat 905
ACCOUNT: Счет в банке получателя (номер пластиковой карты или текущего счета в ПриватБанке)	4731219650655586
BANK OF BENEFICIARY: Банк получателя	JSC CB PRIVATBANK, 1D HRUSHEVSKOHO STR., KYIV, 01001, UKRAINE SWIFT CODE/BIC: PBANUA2X
CORRESPONDENT ACCOUNT: Счет банка получателя в банке-корреспонденте	36445343
INTERMEDIARY BANK: Банк-корреспондент	Citibank N.A., NEW YORK, USA SWIFT CODE/BIC: CITIUS33
IBAN:	UA743052990000026202675019272

ОБРАЗЕЦ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЕЙ

Научная степень и ФИО автора
по образцу Иван Петренко (Киев, Украина)

**Секция, подсекция по образцу (Филологические науки
Методика преподавания языка и литературы.)**

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ (БОЛЬШИМИ БУКВАМИ)

Текст статьи

(Ссылки на литературу по тексту в квадратных скобках по образцу [1, с. 23])

Литература:

1. Евремов С. Михаил Коцюбинский / / Евремов С. Избранное: Ст. науч. разведки. Монографии - К.: Наук. мысль, 2002. – 760 с.

Научный руководитель:

кандидат исторических наук Бобровник Юрий Викторович

Внимание!

После литературы (в правом углу указывается научный руководитель (для студентов и аспирантов)) подаются сведения об авторах (Ф.И.О. (полностью), телефон, E-mail, место работы или учебы, должность, ученое звание, ученая степень.

К участию в конференции принимаются статьи объемом до 7 страниц набранных в редакторе **WORD** в виде компьютерного файла с расширением *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Междустрочный интервал 1,5. Поля со всех сторон 20 мм. Материалы на конференцию принимаются по электронной почте по адресу: neasmo@gmail.com (тема сообщения: 30.06.2023 г.) (в случае если Ваш почтовик выбрасывает ошибка не отправления отправляйте на адрес neasmo@ukr.net) или на CD-дисках (дискеты не принимаются) с добавлением печатных материалов + отсканированную копию или ксерокс квитанции об оплате оргвзноса. **В случае отправки научной статьи по электронной почте**, печатные материалы присылать не надо, а к статье, нужно прикрепить отсканированную копию квитанции об оплате оргвзноса.

Адрес оргкомитета:

08401, Украина, Киевская обл., г. Переяслав, ул. Сухомлинского, 34, к. 908.

Контактное лицо в Украине и за рубежом: Бобровник Юрий Викторович

Контактный телефон: **+38 (097) 923 16 58**

E-mail: neasmo@gmail.com

ВНИМАНИЕ!

После того, как мы получили от Вас статью, Вы обязательно должны получить ответное сообщение: **«Вашу статью получили и приняли»**. Если такой ответ не поступил, через день после отправки, тогда обязательно позвоните в оргкомитет и сообщите о ситуации.

ВНИМАНИЕ! В случае если Вам нужен электронный сертификат, то в сведениях об авторе, укажите об этом. И мы Вам его вышлем по электронной почте **в течение двух недель после завершения проведения конференции**.

РАБОТЫ ОБЪЕМОМ более 7 страниц не принимаются!

Тексты, набранные межстрочным интервалом 1,0 **НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!**

С результатами и форматом проведения подобных мероприятий можно ознакомиться по адресу <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Участие в конференции – это отличная возможность осветить свои научные работы для студентов, аспирантов и преподавателей!

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ З УКРАЇНИ

Шановні викладачі, аспіранти, студенти!
 Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
 молодіжна громадська організація «Незалежна асоціація молоді»,
 студентське наукове товариство факультету історичної і соціально-психологічної освіти
 «Комітет дослідження історії та сучасності»

Інформують Вас, що **30 червня 2023 р.** проводиться **VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії».**

Планується робота за секціями:

I. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Систематика та географія вищих рослин.
2. Структурна ботаніка та біохімія рослин.
3. Мікологія та альгологія.
4. Ресурсоведення та інтродукція рослин.
5. Молекулярна біологія мікробіологія.
6. Зоологія.
7. Фізіологія людини та тварин.
8. Біохімія та біофізика.
9. Генетика та цитологія.
10. Біоінженерія та біоінформатика.

II. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

1. Регіоноведення і регіональна організація суспільства.
2. Спостереження, аналіз та прогноз метеорологічних умов.
3. Гідрологія та водні ресурси.
4. Біогеографія, біоресурсоведення, біорізноманітність.
5. Картографія та геоінформатика.
6. Природокористування та екологічний моніторинг.
7. Техніка та технологія геологорозвідувальних робіт.
8. Грунтознавство.
9. Економічна географія.

III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

1. Підвищення ролі державного службовця на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Сучасні технології управління.
3. Взаємодія різних гілок влади.
4. Підготовка державних службовців.

IV. ЕКОЛОГІЯ

1. Стан біосфери та його вплив на здоров'я людей.
2. Екологічні та метеорологічні проблеми великих міст і промислових зон.
3. Радіаційна безпека та соціально-екологічні проблеми.
4. Промислова екологія і медицина праці.
5. Проблеми екологічного виховання молоді.
6. Екологічний моніторинг.

V. ЕКОНОМІКА

1. Банки та банківська система.
2. Зовнішньоекономічна діяльність.
3. Фінансові відносини.
4. Інвестиційна діяльність та фондові ринки.
5. Управління трудовими ресурсами.
6. Маркетинг та менеджмент.
7. Облік та аудит.
8. Математичні методи в економіці.
9. Економіка промисловості.
10. Економіка підприємства.
11. Логістика.
12. Економіка АПК.
13. Регіональна економіка.
14. Економічна теорія.
15. Державне регулювання економікою.
16. Макроекономіка.

VI. ІСТОРІЯ

1. Історія України.
2. Загальна історія.
3. Історія науки і техніки.
4. Етнографія.
5. Усна історія.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Диференціальні та інтегральні рівняння.
2. Перспективи систем інформатики.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика.
4. Прикладна математика.
5. Математичне моделювання.

VIII. МИСТЕЦТВО

1. Музичне мистецтво.
2. Мистецтво танцю.
3. Театральне мистецтво.
4. Фото і кіномистецтво.
5. Мистецтво дизайну.

IX. ПЕДАГОГІКА

1. Дистанційна освіта у вищій школі.
2. Проблеми підготовки фахівців.
3. Методичні основи виховного процесу.
4. Стратегічні напрями реформування системи освіти.
5. Сучасні методи викладання.
6. Соціальна педагогіка.

X. ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Вибірчі технології.
2. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство.
3. Відносини України з НАТО.
4. Відносини України з країнами СНД.

XI. ПРАВО

1. Історія держави та права.
2. Адміністративне і фінансове право.
3. Охорона авторських прав.
4. Трудове право та право соціального забезпечення.
5. Карне право та кримінологія.
6. Боротьба з економічними злочинами.
7. Екологічне, земельне та аграрне право.
8. Конституційне право.
9. Цивільне право.
10. Господарське право.
11. Криміналістика та судова медицина.
12. Підприємницьке та банківське право.
13. Кримінально-процесуальне право.

XII. ПСИХОЛОГІЯ

1. Місце психолога на виробництві.
2. Форми роботи психолога-практика.
3. Сучасні тенденції в методології психологічних досліджень.
4. Психологія тероризму.
5. Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах.
6. Клінічна психологія.
7. Загальна психологія.
8. Педагогічна психологія.
9. Психологія розвитку.
10. Психологія праці.
11. Психофізіологія.
12. Соціальна психологія.

XIII. СОЦІОЛОГІЯ

1. Кадровий менеджмент.
2. Сучасні технології соціального опитування.

XIV. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Комп'ютерна інженерія.
2. Обчислювальна техніка та програмування.
3. Програмне забезпечення.
4. Інформаційна безпека.

XV. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

1. Фізична культура і спорт: проблеми дослідження, пропозиції.
2. Розвиток фізкультури і спорту в сучасних умовах.

XVI. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Методика викладання мови та літератури.
2. Риторика і стилістика.
3. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови.
4. Синтаксис: структура, семантика, функція.
5. Методи та прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою.
6. Актуальні проблеми перекладу.
7. Мова, мовлення, мовна комунікація.
8. Українська мова та література.
9. Російська мова і література.
10. Етно-, соціо- та психолінгвістика.

XVII. ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія літератури та мистецтва.
2. Соціальна філософія.
3. Історія філософії.
4. Філософія культури.
5. Філософія релігії.
6. Філософія науки.

XVIII. ТЕХНІЧНІ НАУКИ

1. Металургія
2. Гірництво
3. Ливарна справа
4. Машинознавство
5. Електротехніка
6. Теплотехніка
7. Гідротехніка
8. Радіотехніка
9. Будівництво

XIX. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.

1. Журналістика. Теорія та історія журналістики
2. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.
3. Соціальна інформатика. Прикладні соціально-комунікаційні технології

XX. ФІЗИКА

1. Загальна фізика
2. Експериментальна фізика
3. Астрономія та фізика космосу
4. Молекулярна фізика
5. Ядерна фізика
6. Фізика металів
7. Фізика функціональних металів
8. Нанофізика

XXI. ХІМІЯ

1. Аналітична хімія
2. Неорганічна хімія
3. Органічна хімія
4. Фізична хімія
5. Хімія високомолекулярних сполук

XXII. МЕДИЧНІ НАУКИ

1. Фармацевтичні науки
2. Клінічна медицина
3. Профілактична медицина
4. Теоретична медицина

XXIII. КУЛЬТУРОЛОГІЯ

XXIV. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Оргкомітет конференції планує розміщувати доповіді на web-сторінці за адресою: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Робочі мови конференції: українська, польська, російська, англійська, французька, білоруська, грузинська, вірменська, азербайджанська, казахська, узбецька, таджицька, киргизька, молдавська, туркменська.

Останній термін подання статей – 29 червня 2023 р. (включно).

Вартість участі в конференції та розміщення статті в електронному збірнику складає:

Оргвнесок – 100 грн. (в оргвнесок входить оплата за розміщення на сайті, верстака макету, редагування текстів, електронний сертифікат). Об'єм статті – не більше 7 сторінок. Скачати збірник можна буде через тиждень після закінчення роботи конференції за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/> натиснувши слова «ЗАВАНТАЖИТИ ЗБІРНИК».

Увага! Реквізити змінено. Кошти перераховуються на:

Картку Приват банку 4731 2196 5065 5586 (одержувач – **Бобровнік Юрій Вікторович**) та відправити SMS підтвердження про оплату на моб. 097 923 16 58 у повідомленні вказати прізвище учасника конференції.

Або на карту MONOBANK 5375 4141 0434 5920 (одержувач – **Бобровнік Юрій Вікторович**) (переказ через термінали **ІВОХ БЕЗ КОМІСІЇ**, для цього потрібно вибрати в меню **MONOBANK вказати номер карти та номер телефону 097 923 16 58**) після переказу орг. внеску потрібно відправити SMS підтвердження про оплату на цей же номер, у повідомленні вказати **ЛИШЕ** прізвище учасника конференції.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

ПІБ автора
Місто
за зразком Іван Петренко
(Київ, Україна)

Секція, підсекція за зразком **ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**
(Методика викладання мови та літератури)

Назва статті (великими літерами)

Текст статті

(посилання на літературу по тексту у квадратичних дужках за зразком [1, с. 23])

Література:

4. Коцур В.П. Історія середніх віків: [у 2-х т.]. – Т.1. Раннє середньовіччя: курс лекцій. / В.П. Коцур, В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2009. – 496 с.
5. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, Петренко Іван Петрович

Увага!

Після літератури (у правому куті вказується науковий керівник (для студентів та аспірантів)) подаються **відомості про авторів** (П.І.П. (повністю) телефон, E-mail, місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь).

До участі у конференції приймаються статті **обсягом від 5 до 7 сторінок** набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою за адресою: neasmo@gmail.com (тема повідомлення: **30 червня 2023 р.** (у разі якщо Ваш поштовик викидає помилку не відправлення відправляйте на адресу neasmo@ukr.net)).

У разі відправки коштів оргвнеску на картку Приватбанку ксерокопію квитанції не надсилається (достатньо відправити SMS вказавши прізвище **автора доповіді**).

Увага! У разі відправки статті та квитанції про оплату оргвнеску електронною поштою, надсилати друковані матеріали Укрпоштою не потрібно!

Увага! Після того, як ми отримали від Вас статтю, Ви обов'язково маєте отримати повідомлення-відповідь: **«Вашу статтю отримано та зараховано»**. Якщо така відповідь не надійшла через день після надсилання, тоді обов'язково зателефонуйте оргкомітету і повідомте про ситуацію.

Увага! У разі якщо Вам потрібний електронний сертифікат, то у відомостях про автора, вкажіть про це, і ми Вам його надішлемо електронною поштою на протязі двох тижнів після завершення проведення конференції.

Адреса оргкомітету:

08401, Київська обл. м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 34, гурт. 2, кім. 908.

Координатор – Бобровнік Юрій Вікторович

Контактний телефон: (097) 923 16 58.

РОБОТИ ОБ'ЄМОМ менше 3 сторінок НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!

ТЕКСТИ, НАБРАНІ МІЖРЯДКОВИМ ІНТЕРВАЛОМ 1,0 НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!!!

З результатами та форматом проведення попередніх конференцій можна ознайомитися за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/>

ЗМІСТ**СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**

Юлія Негреба (Суми, Україна) БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ КЛАСУ ARACHNOIDEA, РЯДУ PARASITIFORMES	5
--	---

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Юрій Бобровнік (Переяслав, Україна) ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ СЛУЖБИ	7
---	---

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ

Джастін-Людвіг Варга (Київ, Україна) ВПЛИВ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ НА ЕКОЛОГІЧНУ СТІЙКІСТЬ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	9
--	---

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

Ярослав Гончаренко (Київ, Україна) ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ	11
Євгенія Рябова (Ізмаїл, Україна) ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ СТРУКТУРУ	12

СЕКЦІЯ: ІСТОРІЯ

Валерій Левченко (Одеса, Україна) З ІСТОРІЇ ОСВІТИ І НАУКИ В ОДЕСІ ПЕРІОДУ НІМЕЦЬКО-РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1941–1944 РР.	15
--	----

СЕКЦІЯ: МАТЕМАТИКА

Мирослав Кобрин (Дрогобич, Україна) ТЕОРІЯ ЙМОВІРНОСТЕЙ ТА МАТЕМАТИЧНА СТАТИСТИКА	18
Летвинко Денис Іванович (Дрогобич, Україна) МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ	19
Володимир Сєдов, Оксана Берегуляк (Дрогобич, Україна) ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМ ІНФОРМАТИКИ	20

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Оксана Березняк (Суми, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕКЛАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	23
Надія Зубар, Людмила Щербак (Київ, Україна) ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	25
Перизат Құдайбергел, Мұқай Аяулым (Талдықорған, Казахстан) АЛГЕБРАНЫҢ КЕЙБІР ЕСЕПТЕРІН ШЫҒАРУДА ВЕКТОРДЫ ҚОЛДАНУ	27
Ірина Павленко (Суми, Україна) ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ТЕХНОЛОГІЙ: ПІДВИЩЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ	30
Ірина Павленко (Суми, Україна) ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ	31
Наталія Попова (Харків, Україна) СКЛАДНОСТІ СОЦІУМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ	33
Альбина Сулейменова (Талдықорған, Қазақстан) ИРРАЦИОНАЛДЫҚ ТЕНДЕУЛЕРДІ ШЕШУДІҢ ЕРЕКШЕ ТӘСІЛДЕРІ	34
Тетяна Шевченко (Суми, Україна) ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	39
Тетяна Шевченко (Суми, Україна) ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО – ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	41

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ

Г. Нұрданияқызы (Талдықорған, Казахстан) ДИАГНОСТИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И ЕЕ КОМПОНЕНТЫ. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ...	44
---	----

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Зоряна Горова (Богуслав, Україна) ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	48
Тарас Кириченко (Переяслав, Україна) ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА І КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ТЕХНІКИ РУХІВ У ГИРЬОВОМУ СПОРТІ	50

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Наталія Борисова (Переяслав, Україна)	
ОКАЗІОНАЛЬНІ УТВОРЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	54
Тетяна Заболотна (Переяслав, Україна)	
ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ГОЛОВНОЇ ГЕРОЇНИ У ТВОРІ Д. СТИЛ «A GOOD WOMAN»	56
Олена Кречотень (Суми, Україна)	
ДИДАКТИЗАЦІЯ РОЗУМІННЯ НА СЛУХ ФРАНКОМОВНИХ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТАМИ СФЕРИ ТУРИЗМУ	58
Кузнецова А.В. (Дніпро, Україна)	
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО КОНЦЕПТУ WINNING В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	60
Євгенія Кузнецова (Дніпро, Україна)	
СПІВВІДНОШЕННЯ ОБРАЗА АВТОРА ТА ОБРАЗОПОВІДАЧА У РОМАНІ У.М. ТЕККЕРЕЯ «ЯРМАРОК МАРНОСЛАВСТВА».....	62
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕННЯ ОБ АВТОРАХ	65
НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩІЕ КОНФЕРЕНЦИ	
Інформація для учасників из зарубіжних стран.....	66
Інформація для учасників з України.....	69

Українською, польською, російською, англійською, французькою, білоруською, грузинською, вірменською, азербайджанською, казахською, узбецькою, таджицькою, киргизькою, молдавською, туркменською мовами

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «**Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії**» // Збірник наукових праць. – Переяслав, 2023 р. – 73 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ю.В. Бобровнік, кандидат історичних наук

Упорядники: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Верстка та дизайн: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Проведення VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії»
та видання збірника наукових матеріалів стало можливим завдяки організаційній підтримці
молодіжної громадської організації «Незалежна асоціація молоді»

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті МГО «Незалежна асоціація молоді»
за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua>

Адреса оргкомітету конференції:

08401, Київська обл. м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 32, кім. 108.

